

ΤΟ ΝΕΟ ΚΤΗΡΙΟ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ
ΣΤΟ ΕΠΙΤΕΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1999

ΤΟ ΝΕΟ ΚΤΗΡΙΟ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Στην έκδοση αυτή αξιοποιήθηκαν πρωτότυπα τεκμήρια και εικονογραφικό υλικό από το Ιστορικό Αρχείο, τη Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών της Εθνικής Τράπεζας καθώς και από το μελετητικό γραφείο των αρχιτεκτόνων του έργου.

Οι σχετικές αναφορές υπάρχουν σε κάθε εικόνα.

Ευχαριστούμε το Ελληνικό Λογοτεχνικό & Ιστορικό Αρχείο για την άδεια δημοσίευσης των εικόνων του που μας παραχώρησε.

Σχεδιασμός και εποπτεία της έκδοσης: Γεράσιμος Νοταράς

Τεκμηριωτική και συγγραφική εργασία

των κειμένων που δεν υπογράφονται: Διονύσιος Βλαχόπουλος,

Γεράσιμος Νοταράς, Νίκος Παντελάκης, Ζήσιμος Συνοδινός

Φιλολογική επιμέλεια-διορθώσεις: Στέφανος Στεφάνου

Καλλιτεχνική επιμέλεια: Βουβούλα Σκούρα

Σύγχρονες φωτογραφικές λήψεις: Νίκος Τσοούκας καθ' υπόδειξη των Δ. Βλαχόπουλου και Γ. Νοταρά

Ηλεκτρονική επεξεργασία εικόνων αρχείου: Νίκος Τσοούκας, Δημήτρης Χατζημαρινάκης

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση και αναπαραγωγές: Σταύρος Μπελεσάκος

Τυπώθηκε σε 3.000 αντίτυπα από τη Λιθογραφική Μονάδα του ΚΕ.Θ.Ε.Α. Σχήμα και Χρώμα

© Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Αθήνα, Νοέμβριος 1999

ISBN 960-85907-5-2

ΤΟ ΝΕΟ ΚΤΗΡΙΟ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

*Από την κατοικία του Γεωργίου Σταύρου
στο επιτελικό κέντρο του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας*

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΘΗΝΑ 1999

PLAN
D'ATHENES
MDCCCXLIII

Ρυμοτομικό σχέδιο των Αθηνών του 1843.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

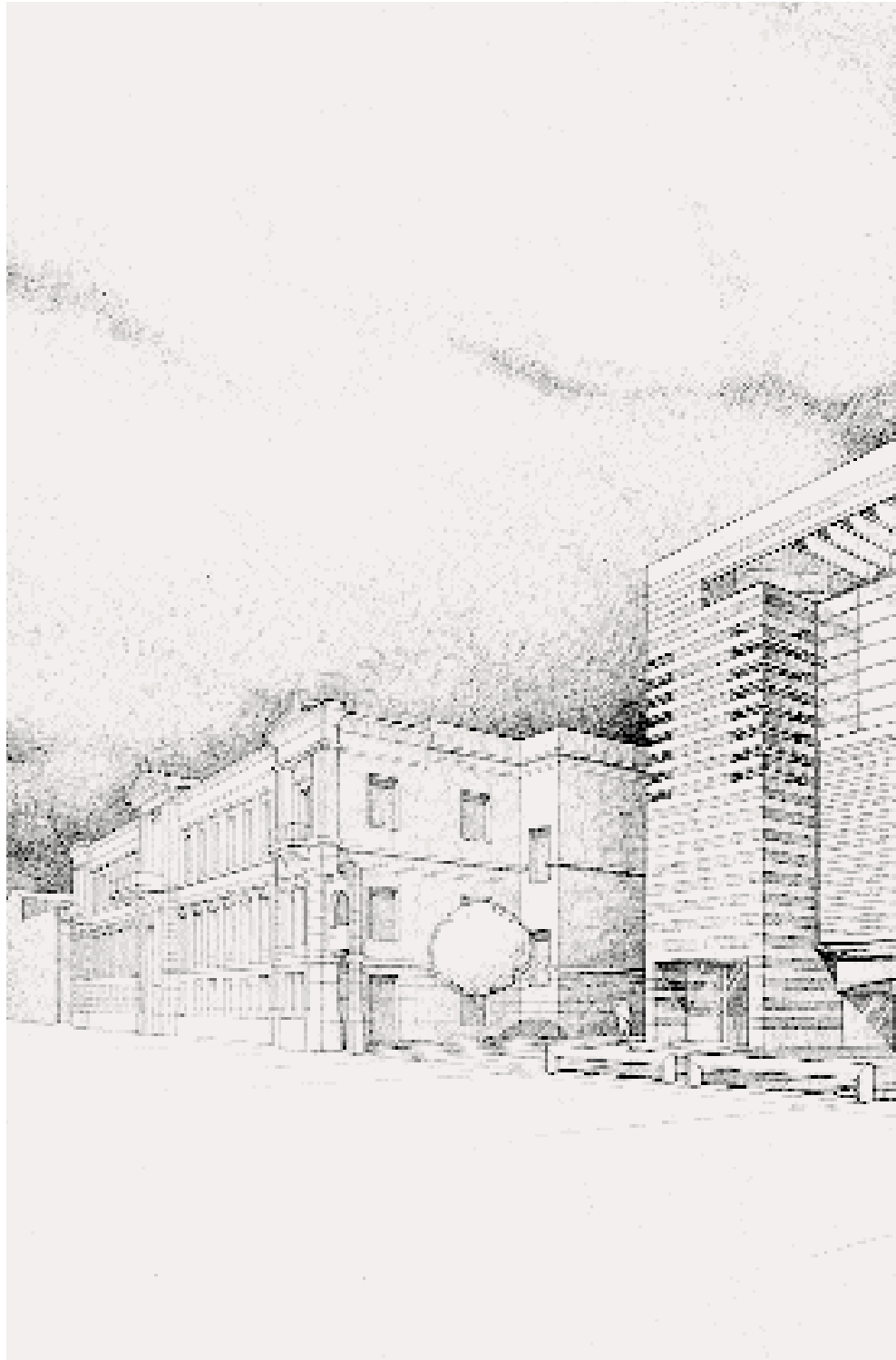
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	13
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	
Το ιστορικό της εκκίνησης	17
Το νέο κτήριο	19
Η μελετητική ομάδα	34
Στάδια υλοποίησης του έργου	35
Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΙΣΤΟΡΙΑ	
Η περιοχή γύρω από την Εθνική Τράπεζα	39
Το Κεντρικό Κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας, 1841-2000	41
Ιστορικό της σημερινής επέκτασης	53
Η πύλη και η οδός προς Αχαρνές	57
Ο αρχιτεκτονικός διαγωνισμός	65
Γ΄ ΜΕΡΟΣ: ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Χρονολόγιο	70
Πηγές - Βιβλιογραφία	78

Η διασταύρωση των οδών Αιόλου και Αδριανού όπου ο Γεώργιος Σταύρος είχε εγκαταστήσει το προεξοφλητικό γραφείο του στα 1838-1840.

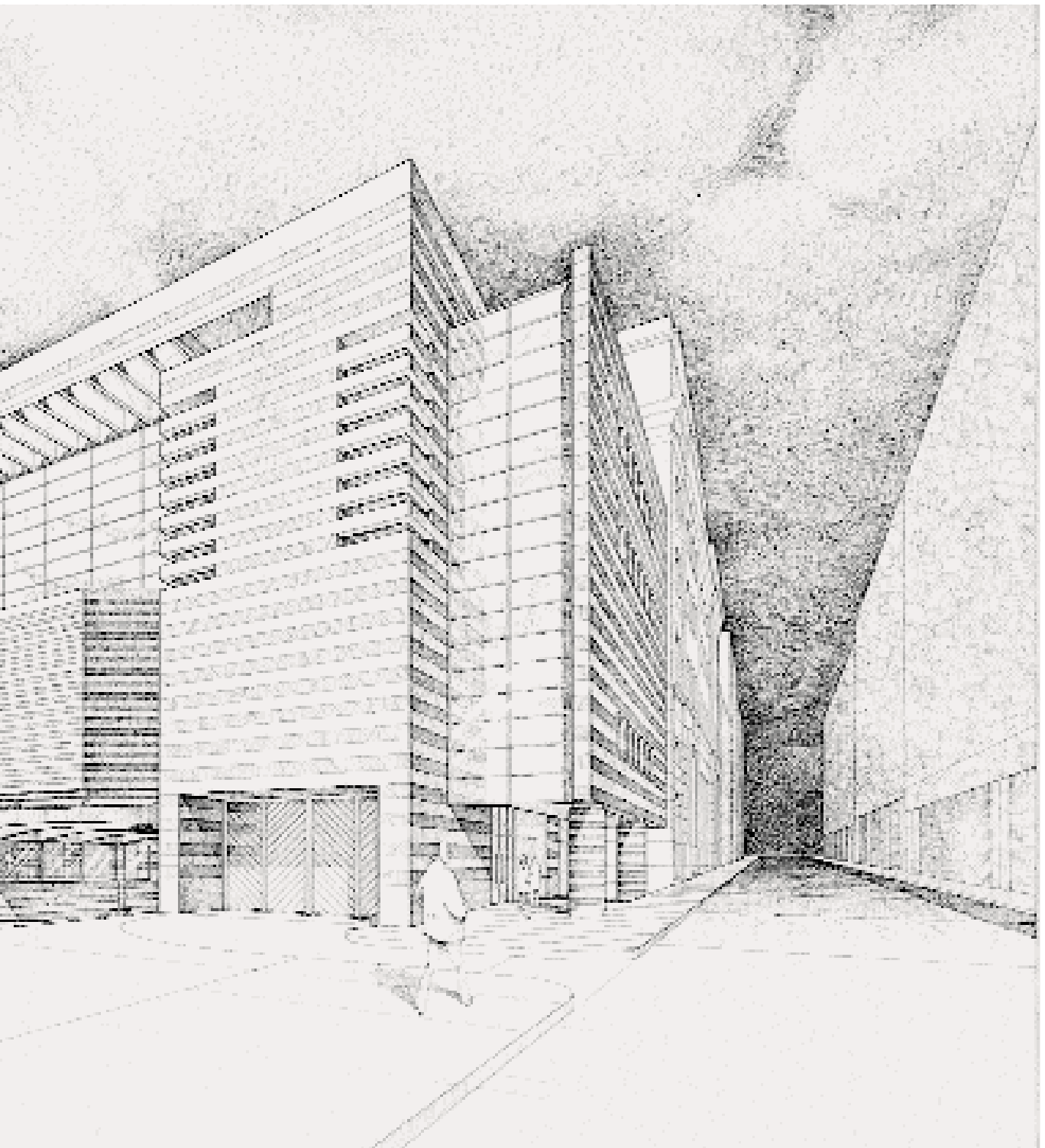
Η εικόνα παρουσιάζει το ίδιο σημείο 50 περίπου χρόνια αργότερα (1886).

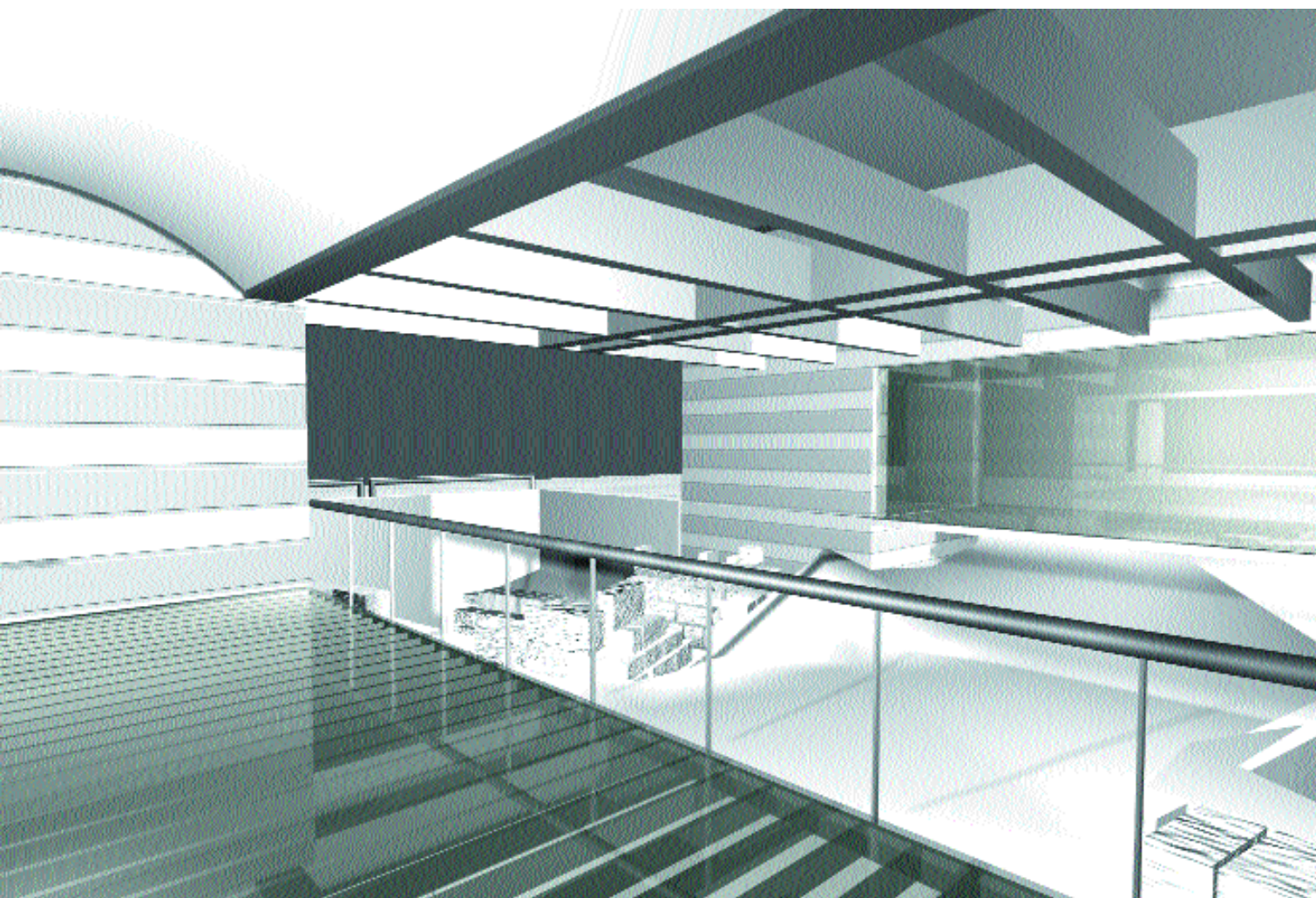
Από την έκδοση του Αγγλοελληνικού Συνδέσμου (The Anglo-Hellenic League)
Athens 1834 - 1984, Αθήνα 1984.

Προοπτικό σχέδιο νέου κτηρίου.

Άποψη του ισογείου
από την οδό Σοφοκλέους.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ αποτελεί το παλαιότερο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα της χώρας με έτος ίδρυσης το 1841. Ταυτόχρονα ηγείται του μεγαλύτερου χρηματοοικονομικού ομίλου της πατρίδας μας.

Ύστερα από στρατηγικές κινήσεις των τελευταίων ετών, η Τράπεζά μας τόσο από πλευράς ενεργητικού, καταθέσεων και χορηγήσεων, αλλά και με τους 87.000 εταιρικούς της πελάτες συγκαταλέγεται μεταξύ των σημαντικότερων τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι θυγατρικές του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας καλύπτουν το πλήρες φάσμα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και έχουν κατορθώσει να κατέχουν ηγετική θέση στις αγορές όπου δραστηριοποιούνται.

Η Εθνική διαθέτει το μεγαλύτερο διεθνές δίκτυο από όλα τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, με εκατό μονάδες σε δεκαέξι διαφορετικές χώρες. Έχει επίσης σημαντική παρουσία στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Ακόμα, ανέπτυξε ένα από τα ισχυρότερα δίκτυα στη Βαλκανική χερσόνησο. Ας σημειώσουμε τέλος ότι η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν είναι μόνο η Τράπεζα των επιχειρήσεων και της κεφαλαιαγοράς αλλά και η Τράπεζα της ελληνικής οικογένειας μέσω της καταναλωτικής και κτηματικής πίστης.

Στο κατώφλι του 2000, τα μεγέθη αυτά, αλλά ιδιαίτερα οι σημαντικές αλλαγές που πετύχαμε και προσπαθούμε να διευρύνουμε ακόμη περισσότερο στις λειτουργίες, τις πρακτικές και τις νοοτροπίες, ήταν φυσικό να εκφραστούν και στο επίπεδο της κτηριακής ανάπτυξης και των χώρων της Διοίκησης και των υπηρεσιών της. Το κτήριο το οποίο αποφασίσαμε να ανεγερθεί στη συμβολή των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους, και το οποίο στο αμέσως προσεχές μέλλον θα αποτελεί πραγματικότητα, φιλοδοξούμε να καλύψει όχι μόνο τις ανάγκες σε πρόσθετους χώρους αλλά να εκφράσει κυρίως αυτές τις αλλαγές.

Σε λειτουργικό επίπεδο το νέο κτήριο θα αποτελέσει το χώρο όπου θα κτυπά η καρδιά του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας. Η αίθουσα των γενικών συνελεύσεων, την οποία για πρώτη φορά η Εθνική αποκτά στα 158 χρόνια ύπαρξής της ως μόνιμο χώρο, αποτελεί το επίκεντρο του νέου κτηριακού προγράμματος. Αναδεικνύεται και με τον τρόπο αυτό ο καθαρά μετοχικός πλέον χαρακτήρας της Τράπεζας.

Οι δύο όροφοι που θα στεγάσουν τις λειτουργίες με τις οποίες είναι επιφορτισμένοι οι υποδιοικητές θα αποτελούν εργαστήρια παραγωγής πολιτικής και ταυτόχρονα διοίκησης και εποπτείας σημαντικών τομέων της δραστηριότητας του Ομίλου. Θα διαθέτουν επομένως τις κατάλληλες εγκαταστάσεις συσκέψεων και χώρων για τους συμβούλους.

Ο τελευταίος όροφος, με χώρους φιλοξενίας και υποδοχής, θα υπηρετεί τις ανάγκες ενός ακόμη μεγαλύτερου «ανοίγματος» στην ελληνική και διεθνή πελατεία της Τράπεζας και γενικότερα του Ομίλου.

Οι λειτουργικές αυτές ανάγκες συνδυάζονται με τη διαφύλαξη και ανάδειξη των σημαντικών αρχαιολογικών ευρημάτων του χώρου επί του οποίου εδράζεται το νέο επιτελικό κέντρο της Εθνικής. Η περιμετρική τάφρος του Αρχαίου Τείχους των Αθηνών και η αρχή της Αχαρνικής Οδού θα είναι ορατά κάτω από το γυάλινο δάπεδο του ισογείου και επισκέψιμα.

Σε συμβολικό επίπεδο η αρχιτεκτονική σύλληψη του νέου κτηρίου υποδηλώνει την πορεία της Τράπεζας προς τη νέα χιλιετία στην οποία μπαίνουμε σε λίγο. Η αρμονική συνύπαρξη του κτηρίου αυτού της νέας χιλιετίας με το διπλανό κτήριο του 19ου αιώνα, το οποίο αποτελεί και την εταιρική ταυτότητα της Εθνικής, πέρα από το συμβολισμό, αναδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο, στο λειτουργικό επίπεδο, τα διαχρονικά σταθερά βήματα που οδήγησαν το πρώτο πιστωτικό ίδρυμα της χώρας από την κατοικία και το προεξοφλητικό γραφείο του πρώτου της διοικητού, στη γωνία Αιόλου και Γ. Σταύρου, στο επιτελικό κέντρο του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας, στο νέο κτήριο της Αιόλου και Σοφοκλέους.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

*Διοικητής
Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος*

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

«Τω 1836 εν τινι γωνία εμπορικού καταστήματος, κειμένου εν τη πλατεία του Δημοπρατηρίου, μικρά ετέθειτο τράπεζα εξ απλού ξύλου και με δύο ερμάρια, παρ' αυτήν δε ανήρ ευτραφής εκάθητο επί έδρας τριζούσης υπό το βάρος του σώματος του εις την ελαχίστην αυτού κίνησιν. Και εν τω μεν των ερμαρίων ήσαν διευθετημένοι κατά τάξιν δεσμίδες προεξωφλημένων εμπορικών γραμματίων επί κεφαλής φερόντων την χρονολογίαν της λήξεως, εν τω δε στίλαι μαρμαίρουσαι ποικίλων αργυρών και χρυσών νομισμάτων, άτινα κατ' εκείνην την εποχήν εκυκλοφόρουν εν ταις αγοραίς της Ελλάδος. Η πενιχρά αύτη τράπεζα εγένετο ο σπόρος εξ ου εφύη και εις υψίκομον ανεπύχθη δρυν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, ης το μεγαλοπρεπές μέγαρον υψούται σήμερα εν τη Πλατεία Λουδοβίκου, ο δε παρ' αυτήν καθήμενος προεξοφλητής ήτο ο δραστήριος και ρέκτης Γεώργιος Σταύρου, ο πρώτος της Εθνικής Τραπεζης διοικητής...».

Γεράσιμος Π. Λυκιαρδόπουλος, Αθήνα 1902.

Η ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΝΔΟΣΚΟΠΗΣΗ, απαραίτητες διαδικασίες για την ομαλή ανάπτυξη του ατόμου, είναι εξίσου χρήσιμες και στους οργανισμούς. Ιδιαίτερα όταν οι τελευταίοι είναι σημαντικοί και έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της χώρας, την οικονομική, την κοινωνική και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την πολιτική, όπως συμβαίνει με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.

Η απόφαση της Διοίκησης της Τράπεζας να δώσει τέρμα σε μια εκκρεμότητα που χρόνιζε τριάντα σχεδόν ολόκληρα χρόνια, ξεκινώντας την οικοδόμηση του οικοπέδου στη συμβολή των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους, ήταν μια μεγάλη στιγμή από πολλές απόψεις.

Στο λειτουργικό και συμβολικό επίπεδο, διότι η Εθνική θα διαθέτει σύντομα ένα νέο κτήριο Διοικήσεως που θα ανταποκρίνεται, από άποψη χώρων, στις νέες εργασίες τις οποίες έχει αναπτύξει στον εθνικό, περιφερειακό και διεθνή χώρο, καθώς και στο ρόλο τον οποίο έχει επωμιστεί ως ηγετικός παράγων ενός δυναμικού Ομίλου, ο οποίος καλύπτει το σύνολο των χρηματοοικονομικών εργασιών.

Η εξωτερική εμφάνιση που θα παρουσιάζει μετά την ολοκλήρωση του νέου κτηρίου, η αρμονική συνύπαρξη του σύγχρονου με το παλαιό των «κεντρικών» της Εθνικής, θα συμβολίζει αυτό το οποίο η Τράπεζα προσφέρει στην πελατεία της: τη σιγουριά του δοκιμασμένου με την τόλμη που οδηγεί στο μέλλον.

Το νέο αυτό κτήριο ήταν όμως και μια ευκαιρία για ορισμένους από εμάς, τους ανθρώπους της Εθνικής, και αναφέρουμε εδώ το διευθυντή και τα στελέχη της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών όπως και τα στελέχη του Ιστορικού Αρχείου και του Δημιουργικού της Διεύθυνσης Γραμματείας, μια θαυμαστή ευκαιρία αυτογνωσίας και ενδοσκόπησης για πλευρές της ιστορίας της Τράπεζας.

Η συστηματική αναζήτηση και καταγραφή:

- των δημοσιευμένων πηγών, που αφορούν τα οικήματα τα οποία αποτελούν σήμερα το κτήριο του Κεντρικού Κατα-

στήματος και της Διοίκησης της Εθνικής, τον περιβάλλοντα χώρο γύρω από την πλατεία, που πήρε διαδοχικά τα ονόματα Λαού, Λουδοβίκου, Δημοτικού Θεάτρου, Κοτζιά, Δημαρχείου, Ελευθερίας..., όπως και τις διαδοχικές φάσεις της οικιστικής ανάπτυξης της περιοχής,

- των *αρχαικών πηγών* ιδιαίτερα για τη διαδοχική απόκτηση από την Εθνική των οικοπέδων και κτισμάτων όπως και για τις νέες οικοδομές, μετασκευές και συνενώσεις που κατά καιρούς πραγματοποιήθηκαν μέχρι να πάρει τη σημερινή του μορφή το κτηριακό συγκρότημα της Εθνικής μεταξύ των οδών Αιόλου - Γ. Σταύρου – Σταδίου – Πεσμαζόγλου – Σοφοκλέους,

- καθώς και *η συστηματική φωτογράφιση* και καταγραφή σε σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα όλου του υπάρχοντος κτηριακού συγκροτήματος, εσωτερικά και εξωτερικά, συμπλήρωσαν τις γνώσεις μας στον συγκεκριμένο τομέα.

Μέσα από το τεκμηριωτικό αυτό υλικό αναδεικνύεται ο ρόλος της Εθνικής όχι μόνο στη διαμόρφωση του οικιστικού περιβάλλοντος και του χώρου, αλλά κυρίως στην καθιέρωση της περιοχής ως του χρηματοοικονομικού κέντρου της Ελλάδας.

Το παράδειγμα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος στην επιλογή του χώρου εγκατάστασης της έδρας της ακολούθησαν διαδοχικά η Τράπεζα της Ανατολής, το Χρηματιστήριο Αθηνών, η Εμπορική, η Τράπεζα Κοσμοδοπούλου, η Τράπεζα Χίου, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και το σύνολο σχεδόν των χρηματιστηριακών γραφείων της πρωτεύουσας. Σε έναν επάλληλο γεωγραφικό κύκλο στη συνέχεια οι τράπεζες Πίστωσης, Αθηνών, Λαϊκή, Ιονική, Εθνική Κτηματική κτλ., τελευταία δε και το Αποθετήριο.

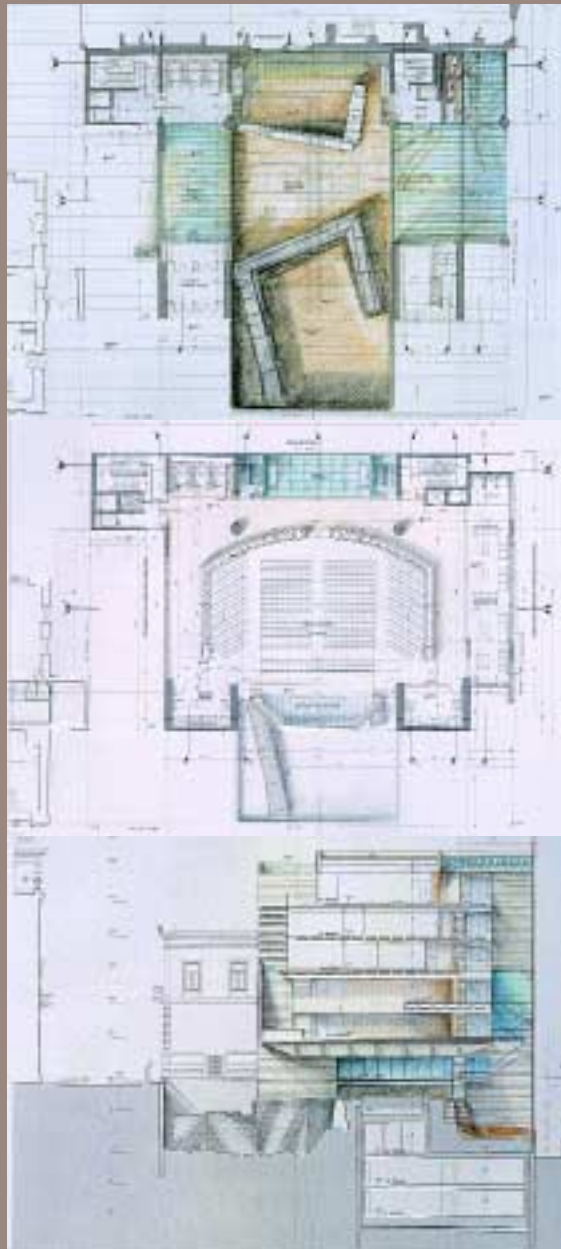
Μέρος του παραπάνω υλικού μαζί με πολλά από τα στοιχεία που περιγράφουν το υπό κατασκευή νέο κτήριο Διοικήσεως περιλαμβάνονται στην έκδοση αυτή, η οποία οφείλει επίσης πολλά στην Τούλα Αποστολοπούλου, στέλεχος της Τράπεζας επί πενήντα συναπτά έτη, που δεν είναι μαζί μας πια και η οποία κατέλιπε, μεταξύ άλλων, δύο ογκώδεις φακέλους με στοιχεία και ένα αδημοσίευτο κείμενο σχετικά με το υπάρχον Κεντρικό της Εθνικής. Το υλικό αυτό, όπως και το υπόλοιπο το οποίο συγκεντρώθηκε από τους συντελεστές της έκδοσης αυτής, απόκειται στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας και είναι προσπελάσιμο, όπως όλο το υλικό του Αρχείου, στους ερευνητές.

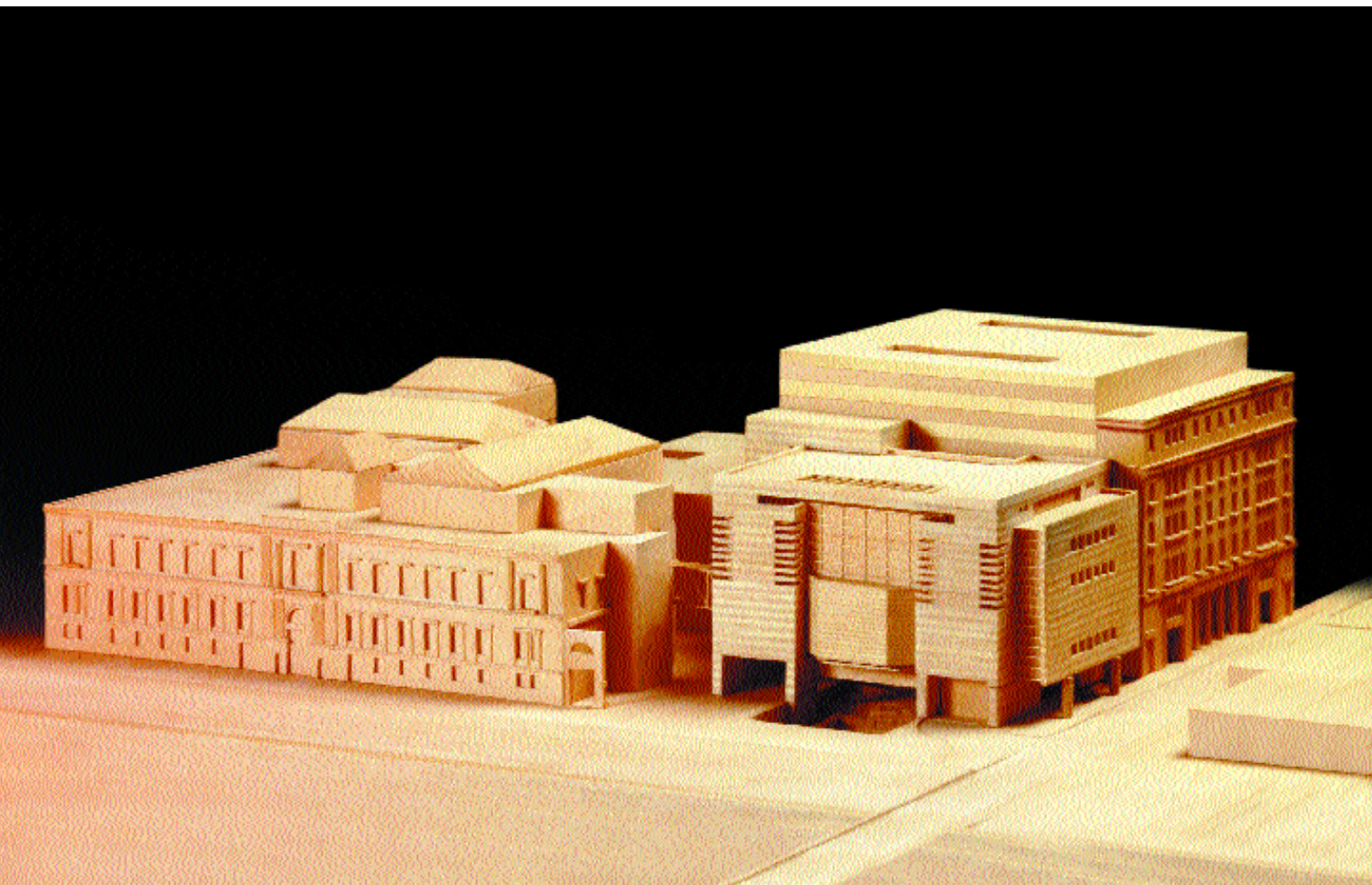
Τελειώνοντας ας σημειώσουμε και μια σύμπτωση. Το νέο υπό κατασκευή κτήριο, με το οποίο η Εθνική Τράπεζα θα εισέλθει στη νέα χιλιετία, γίνεται ακριβώς εκατό χρόνια μετά τη ριζική μετασκευή που υπέστη το σημερινό «Κεντρικό» την περίοδο 1898-1900 με ευθύνη του γάλλου αρχιτέκτονα Eugène Troumpre.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΝΟΤΑΡΑΣ

*Εποπεύων το Ιστορικό Αρχείο
Αναπληρωτής πρόεδρος της Επιτροπής Ιστορίας Ε.Τ.Ε.*

Α' ΜΕΡΟΣ
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Μακέτα του κτηρίου.
Η ένταξη του κτηρίου στο περιβάλλον του.

Απέναντι:
Η όψη του κτηρίου
από την οδό Σοφοκλέους.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ

Η ΝΕΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, η οποία ανέλαβε τα καθήκοντά της στις αρχές του 1996, αποφάσισε την ανέγερση του νέου κτηρίου της Τράπεζας στη συμβολή των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους. Η υλοποίηση της ιδέας αυτής εκκρεμούσε 30 χρόνια.

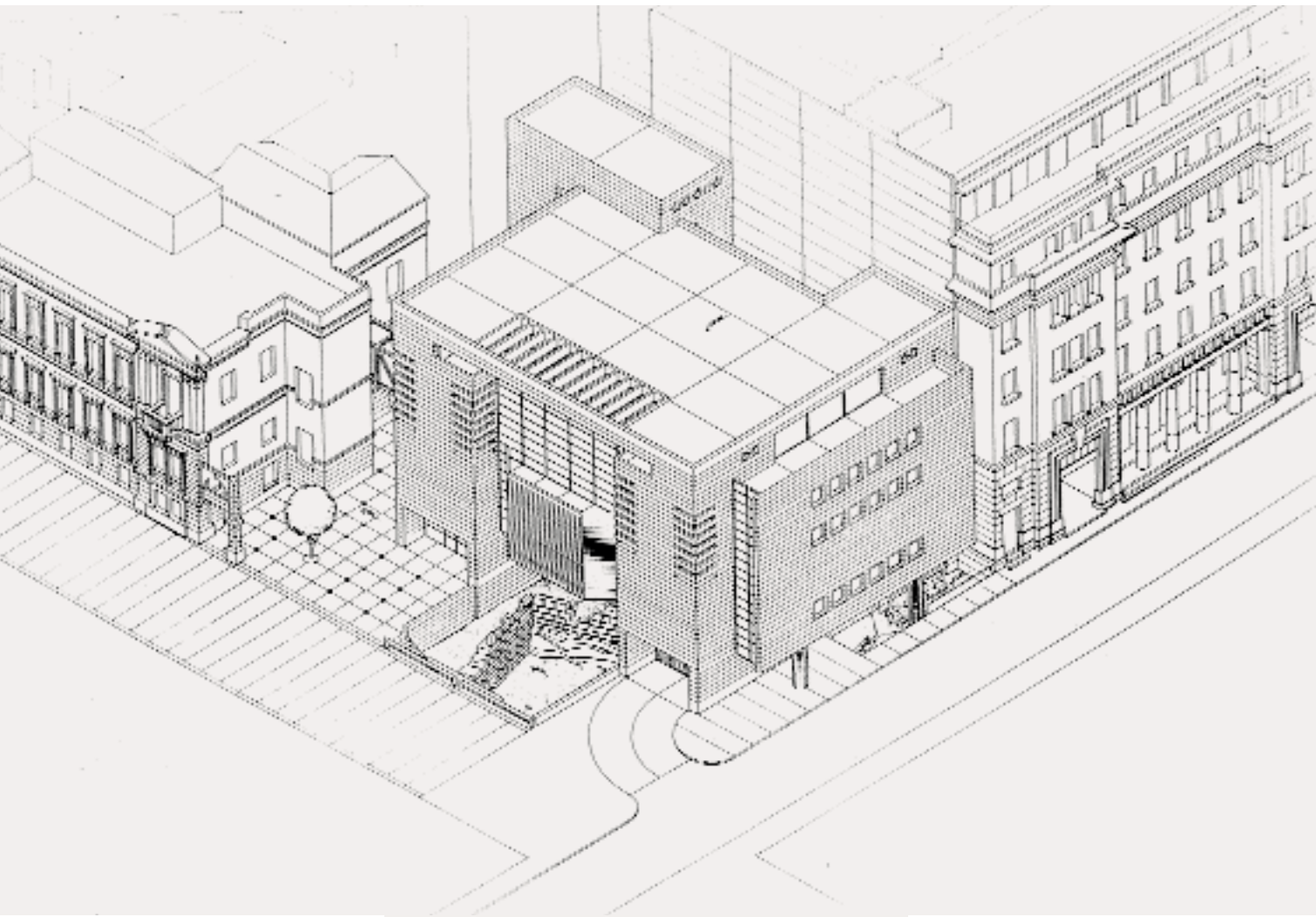
Τον Ιανουάριο του 1997 η Διοίκηση έδωσε εντολή στη Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών να προχωρήσει στις αναγκαίες ενέργειες ώστε να ξεκινήσουν οι διαδικασίες κατασκευής του νέου κτηρίου με τους ισχύοντες όρους δόμησης. Ακολούθησε η έκδοση δύο αποφάσεων του Ανωτέρου Συμβουλίου Εργασιών με τις οποίες εγκρίθηκαν οι πιστώσεις για την πραγματοποίηση αρχιτεκτονικού διαγωνισμού και, αργότερα, για την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών.

Τον Μάιο του 1998, ύστερα από αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, επιλέγεται η ομάδα μελέτης του έργου. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, και ενώ εκπονείται η προκαταρκτική μελέτη, ξεκινά η πρώτη φυσική επέμβαση στο οικόπεδο. Απομακρύνονται οι επιχώσεις και εκτελούνται ανασκαφικές εργασίες με την εποπτεία της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Μετά την αποτύπωση των αρχαιολογικών ευρημάτων, το Υπουργείο Πολιτισμού αποφαινεται για τη διατήρηση της Αχαρνικής Οδού, απόφαση που οδηγεί στην τροποποίηση της αρχιτεκτονικής μελέτης.

Τον Μάρτιο του 1999 εκδίδεται η οικοδομική άδεια εκκαφών, αντιστηρίξεων και υποσύλωσης της Αχαρνικής Οδού. Εγκαθίσταται η τεχνική εταιρεία για την εκτέλεση της παραπάνω εργασίας, η οποία ολοκληρώνεται τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Τον Νοέμβριο εκδίδεται η οικοδομική άδεια του κτηρίου και αρχίζουν οι εργασίες κατασκευής του φέροντος οργανισμού των υπογείων.

Για την ταχεία πρόοδο του έργου, τα αρχικά στάδια της κατασκευής υλοποιούνται συγχρόνως με τα τελικά στάδια της μελέτης. Σε αυτή την προσπάθεια, εκτός από τους μελετητές, συμμετέχουν αποφασιστικά οι μηχανικοί της Εθνικής Τράπεζας, Γιώργος Τσουδερός, Διονύσης Βλαχόπουλος, Γιώργος Παπάζογλου, Σπύρος Γουναρόπουλος και Χαράλαμπος Παπακωνσταντίνου. Συντελούν επίσης με τη συμβουλή τους οι έγκριτοι αρχιτέκτονες Ν. Δεσούλλας και Α. Σ. Καλλιγιάς καθώς και οι καθηγητές Σ. Αγγελίδης και Γ. Κοντορούπης, οι οποίοι έχουν οριστεί σύμβουλοι της μελέτης του έργου.

Άνω:
Αξονομετρικό.

Κάτω:
Κύρια όψη
του νέου κτηρίου.

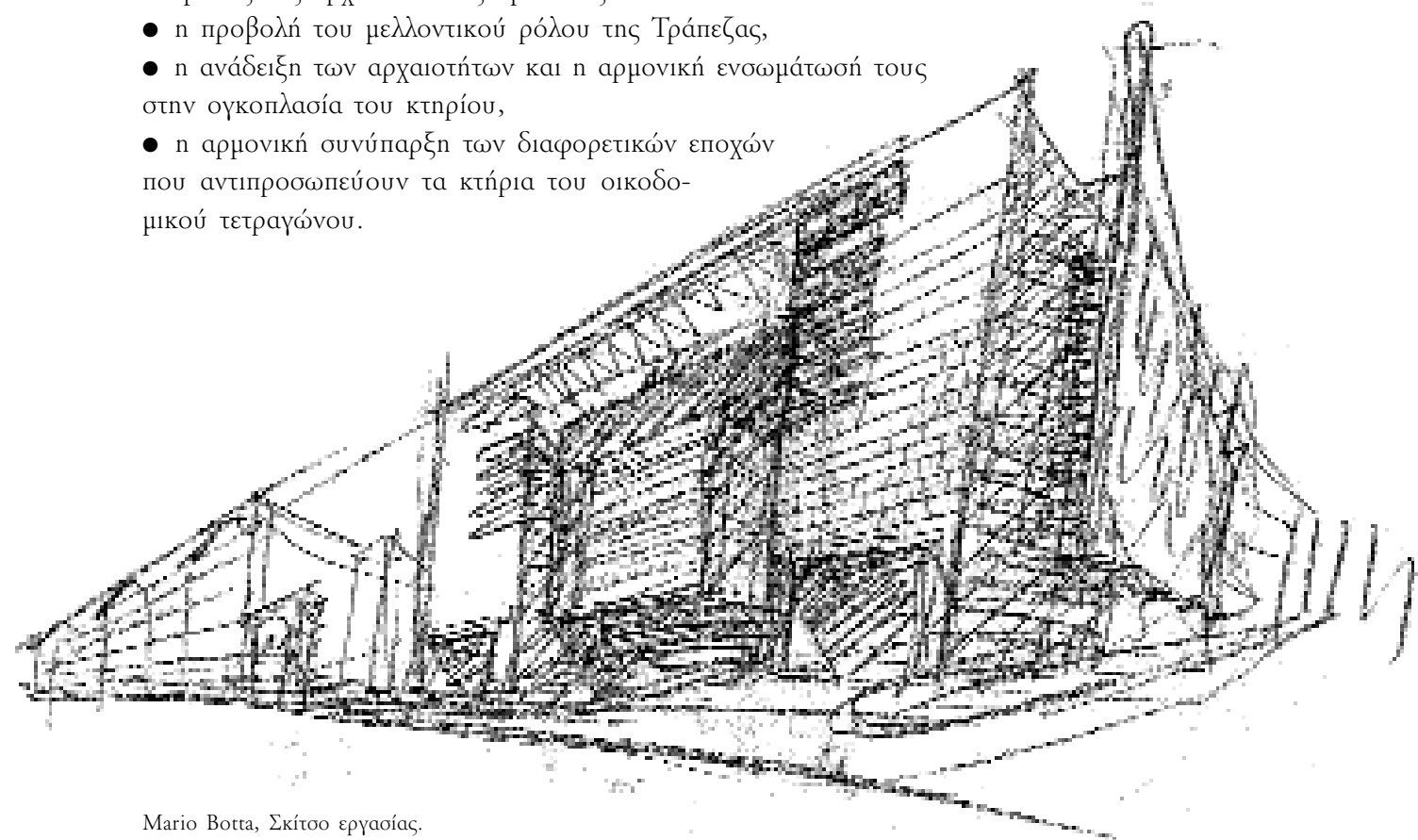

ΤΟ ΝΕΟ ΚΤΗΡΙΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΤΗΡΙΟ

Το νέο κτήριο της Εθνικής Τράπεζας, επί των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους, ολοκληρώνει τη γωνία ενός σημαντικού οικοδομικού τετραγώνου του ιστορικού κέντρου των Αθηνών. Δεν είναι μόνον η αρχιτεκτονική των κτηρίων που έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα, αλλά και ο ρόλος τους στην οικονομική ζωή της χώρας που δίνει στο οικοδομικό τετράγωνο τη σημασία του. Το Χρηματιστήριο, το Μέγαρο Μελά, και το κεντρικό κτήριο της Εθνικής Τράπεζας, η όψη του οποίου, καθώς αποτελεί το έμβλημα της Τράπεζας, λειτουργεί σε σημειωτικό επίπεδο, γεννούν την πρόκληση για την ένταξη του νέου κτηρίου. Στο οικόπεδο έχουν βρεθεί σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα. Το κτήριο, τέλος, πρόκειται να στεγάσει σημαντικές δραστηριότητες της Διοίκησης της Τράπεζας. Τα ζητήματα αυτά θέτουν το πλαίσιο για τη συνθετική επίλυση. Στόχος επομένως της αρχιτεκτονικής πρότασης είναι:

- η προβολή του μελλοντικού ρόλου της Τράπεζας,
- η ανάδειξη των αρχαιοτήτων και η αρμονική ενσωμάτωσή τους στην ογκοπλασία του κτηρίου,
- η αρμονική συνύπαρξη των διαφορετικών εποχών που αντιπροσωπεύουν τα κτήρια του οικοδομικού τετραγώνου.

Mario Botta, Σκίτσο εργασίας.

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Το νέο κτήριο της Ε.Τ.Ε. αποτελείται από έναν βασικό όγκο, τμήματα του οποίου αφαιρούνται με τρόπο ώστε το πρωταρχικό στερεό να παραμένει πάντα αντιληπτικά προσδιορισμένο. Η κύρια όψη του κτηρίου διαμορφώνεται προς την οδό Αιόλου, σε διάλογο με

Αφαιρετική μακέτα.
Τομή στο αίθριο.

Απέναντι:
Το φουαγιέ του 3ου ορόφου.
Άποψη από το αίθριο.

το κεντρικό κτήριο της Τράπεζας. Οι άλλες δύο όψεις αντιμετωπίζονται ως όψεις συνοδείας. Η χαρακτηριστική συμμετρία του παλαιού κτηρίου ενσωματώνεται ως βασική αρχή στην ογκοπλασία του νέου. Με τον τρόπο αυτό, τα δύο κτήρια συνυπάρχουν. Χωρίς το νέο κτήριο να μιμείται στοιχεία της όψης του παλαιού, ενσωματώνει τις βασικές αρχές του παλαιού στη συνθετική λογική του.

Ο αρχιτεκτονικός χειρισμός της αφαίρεσης του όγκου από ένα πρωταρχικό στερεό συμβαίνει ταυτόχρονα στην οριζόντια και κατακόρυφη κατεύθυνση. Τμήματα του όγκου αφαιρούνται στο ισόγειο και σταδιακά στους άλλους ορόφους, ενώ το περίγραμμά του βασικού όγκου ολοκληρώνεται στη στέψη. Στο εσωτερικό του κτηρίου, η αφαίρεση τμήματος όγκου δημιουργεί το εσωτερικό αίθριο.

Το αίθριο και η διαμόρφωση του ισόγειου μιλούν για τη σχέση του κτηρίου με το φως. Το φυσικό φως διαπερνά το κτήριο. Δεν έχει σχέση μόνο με τα ανοίγματα των όψεων, ούτε η χρήση του είναι μονοσήμαντα λειτουργική. Αυτό που αφαιρείται από τον όγκο, αυτό που από μάζα μετατρέπεται σε κενό, καταλαμβάνεται από το φως, που μετατρέπεται σε γενεσιουργό στοιχείο του κτηρίου. Το φως διαγράφει τα περι-

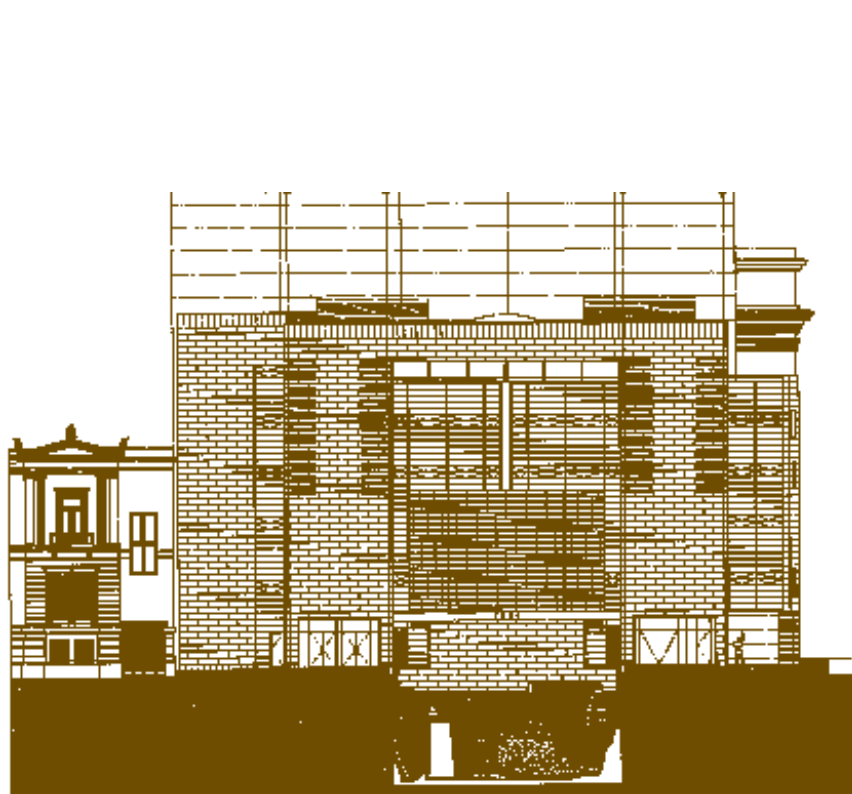
γράμματα των όγκων και φθάνει μέχρι τις αρχαιότητες του ισόγειου. Το φως και η διαφάνεια μετατρέπονται σε αρχιτεκτονικό στοιχείο που σκοπό έχει να υποδηλώσει τις αντιθέσεις ανάμεσα στο σωματώδες και το διάφανο, το κενό και το πλήρες,

Η οργάνωση του κενού και του πλήρους, η ιεράρχηση των όψεων, το αναγνώσιμο των κατόψεων, η χρήση της γεωμετρίας και της συμμετρίας ως κανονιστικού συστήματος αρχών που διαπερνά συνολικά τη σύνθεση και η επιδιωκόμενη καθαρότητα της μορφής αποτελούν βασικές αρχές του κτηρίου. Στόχος είναι η δημιουργία ενός κτηρίου που εκφράζει την εποχή του, που δένει με το περιβάλλον του και που αναδεικνύει τις αρχαιότητες ενσωματώνοντας τις επιμέρους απαιτήσεις σε ένα ολοκληρωμένο σύνολο.

Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Τα αρχαιολογικά ευρήματα στο οικόπεδο της Ε.Τ.Ε., η περιμετρική τάφρος του Αρχαίου Τείχους και η αρχή της Αχαρνικής Οδού αποτελούν μικρό τμήμα του ευρύτερου αρχαιολογικού χώρου, που είτε έχει αποκαλυφθεί είτε βρίσκεται κάτω από τη σύγχρονη πόλη. Η σιωπή του αρχαίου κόσμου που αναδύεται από το κτήριο αντι-

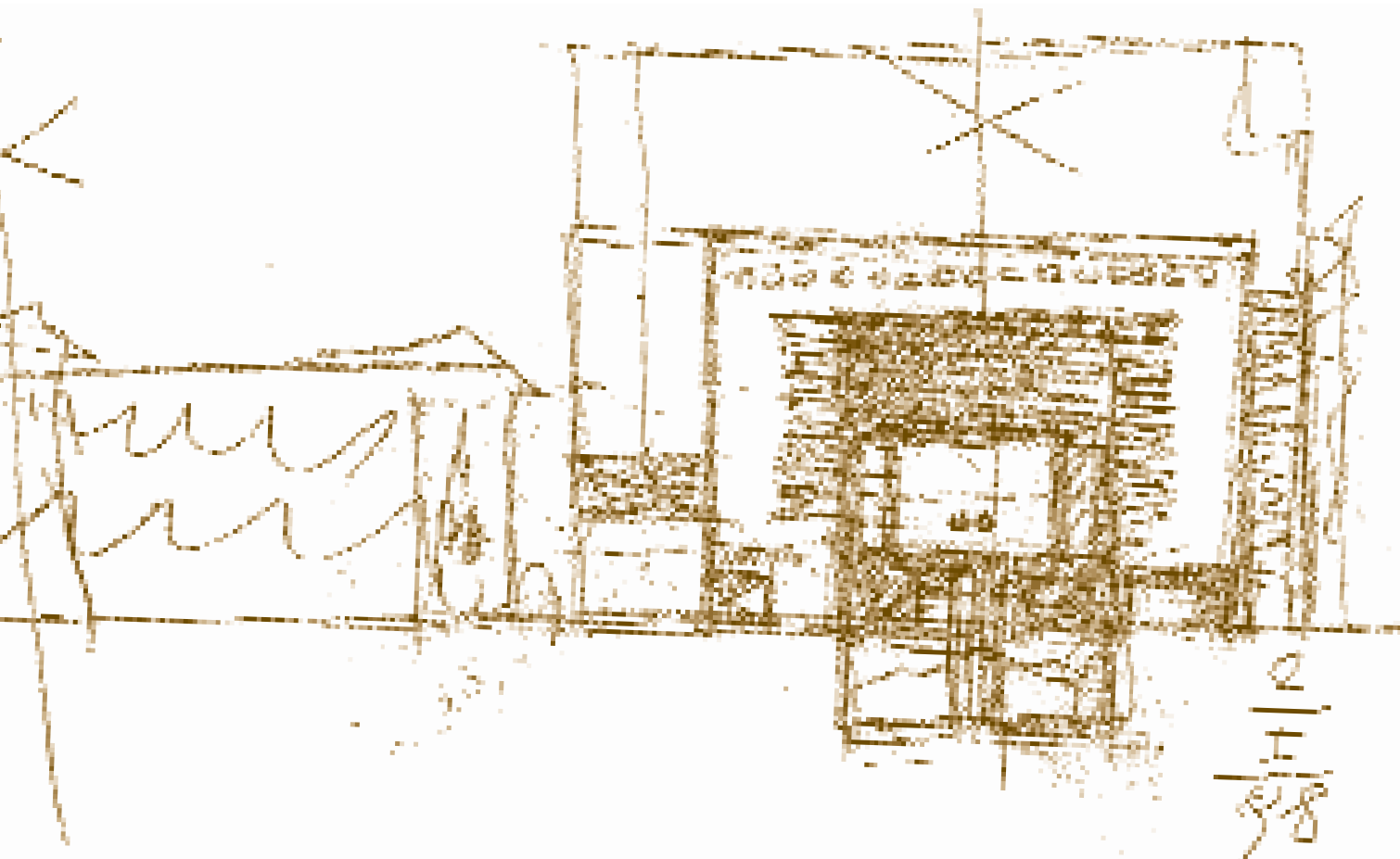
Η όψη του κτηρίου στην οδό Αιόλου.

Mario Botta, Σκίτσο εργασίας.

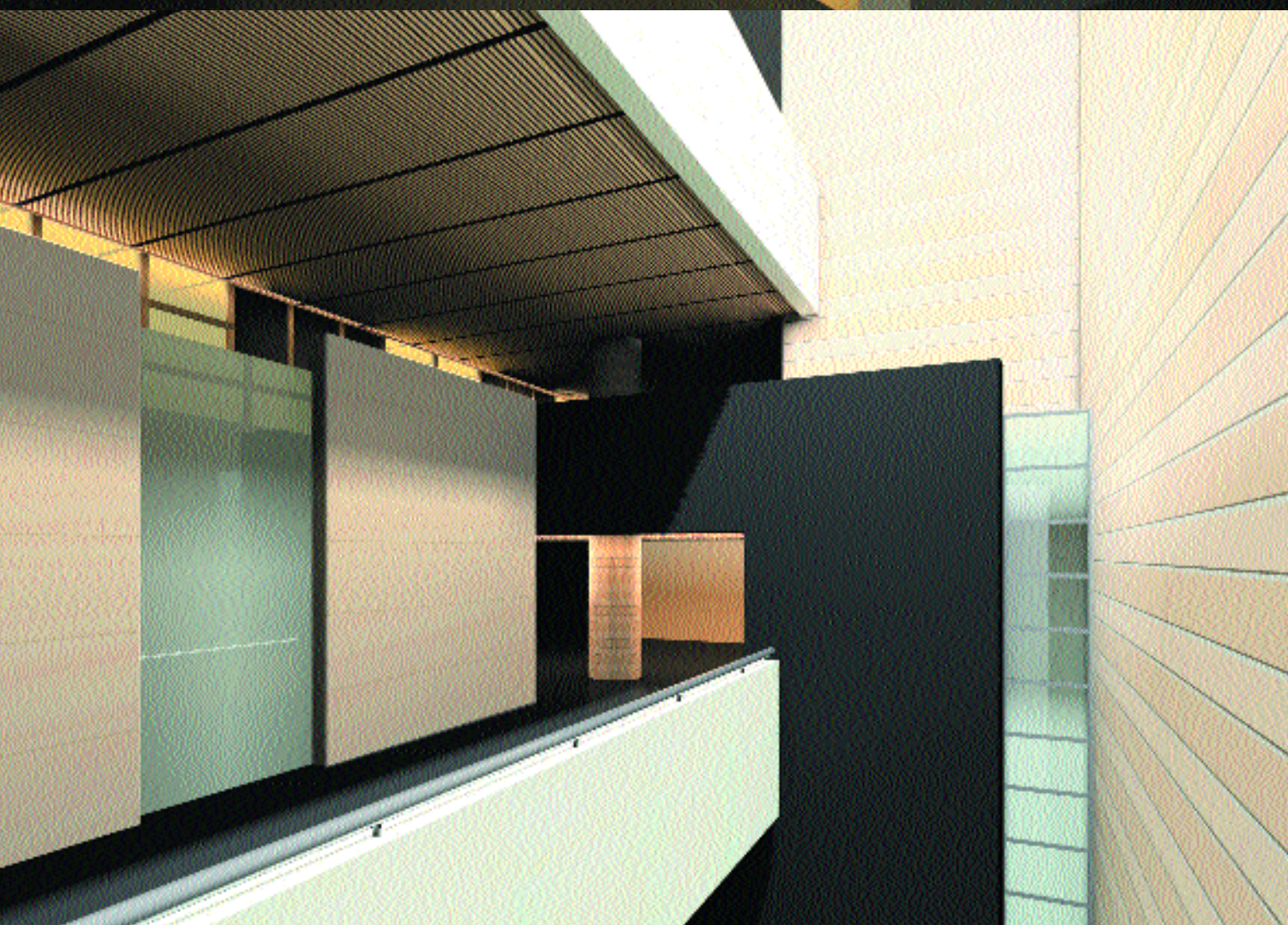
παρατίθεται στην πολυμορφία και το πολύβουο της άμεσης περιοχής. Η σύνθεση μετατρέπεται σε παιχνίδι αντιθέσεων. Στο πολύβουο της περιοχής αντιπαρατίθεται η αυστηρή μορφολογία. Την σιωπή υποδέχεται το φως και η διαφάνεια. Οι αδρές μορφές και η πέτρα της επένδυσης μετασχηματίζονται σε γέφυρες από γυαλί και μέταλλο που αιωρούνται. Το κτήριο εδράζεται ισχυρά επάνω σε τέσσερις πυλώνες που γεφυρώνονται με μεταλλικές γέφυρες και γυάλινα δάπεδα. Το κτήριο αφίσταται και ταυτόχρονα περιβάλλει. Η Αχαρνική Οδός, ορατή κάτω από τα διαφανή γυάλινα δάπεδα, διατρέχει το ισόγειο. Το τμήμα της οδού που έχει αποκαλυφθεί υποθεμελιώνεται ώστε να διατηρηθεί η στρωματογραφία του εδάφους σε βάθος 1,50 μ. Ορατά παραμένουν και τα υπόλοιπα αρχαιολογικά ευρήματα.

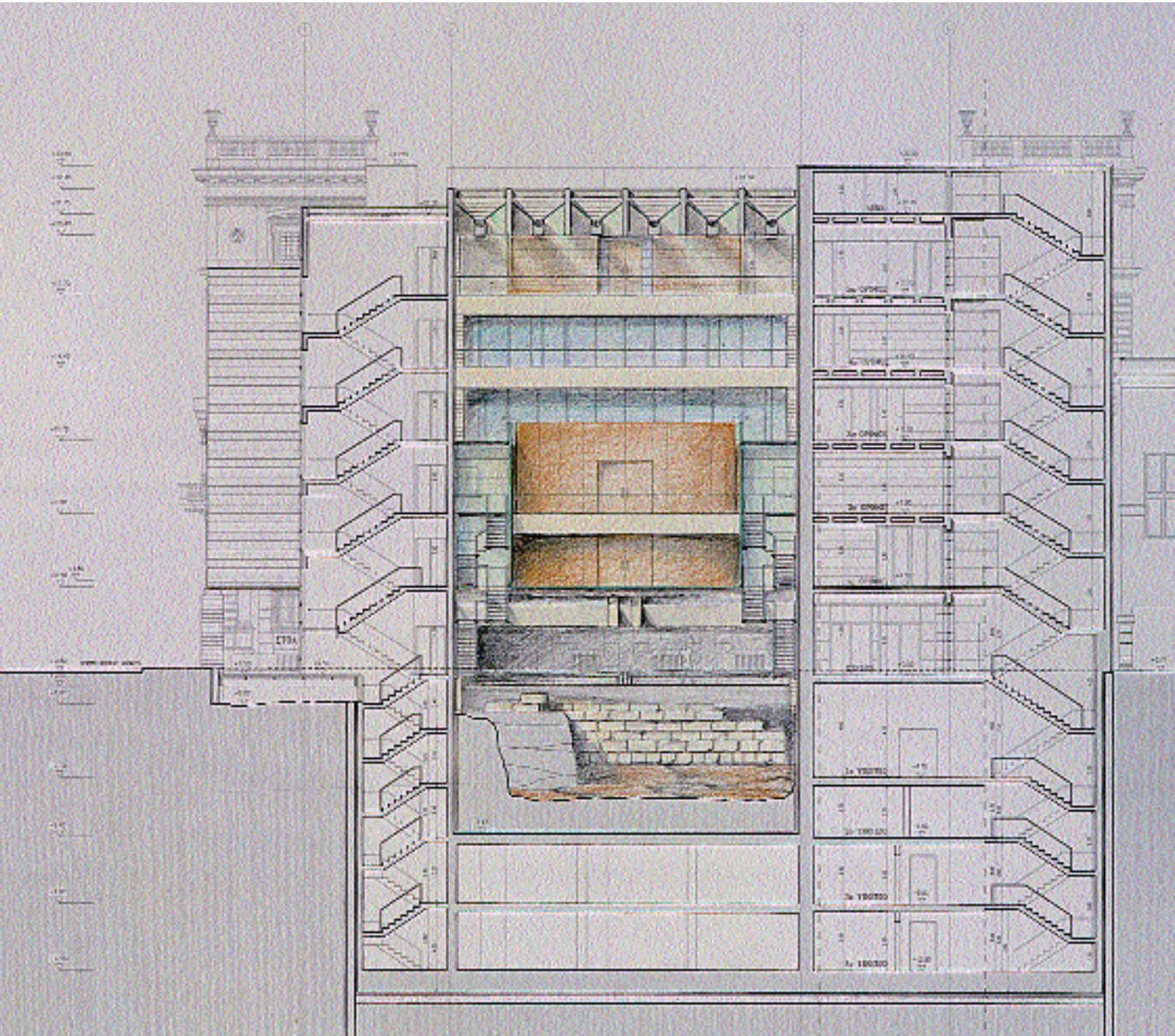
Η άρθρωση του κτηρίου με το έδαφος γίνεται βασικό συνθετικό θέμα. Ο χώρος του ισόγειου μετατρέπεται σε ημισπαίθριο εκθεσιακό χώρο που περιβάλλει σε τρεις διαστάσεις τις αρχαιότητες.

Διαμήκης τομή του κτηρίου.

Απέναντι: Το φουαγιέ του 3ου ορόφου.

Η διαφάνεια επιτρέπει την οπτική επαφή ανάμεσα στο μέσα και στο έξω, καθώς το φυσικό φως, η έμφαση που δίνεται με τον τεχνητό φωτισμό και η τρισδιάστατη ογκοπλασία της οροφής αναδεικνύουν το χώρο σε υπαίθριο μουσείο της ιστορίας της πόλης.

ΕΝΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΤΗΡΙΟΥ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το οικοδομικό τετράγωνο στη γωνία του οποίου τοποθετείται το νέο κτήριο της Εθνικής Τράπεζας χαρακτηρίζεται από την παρου-

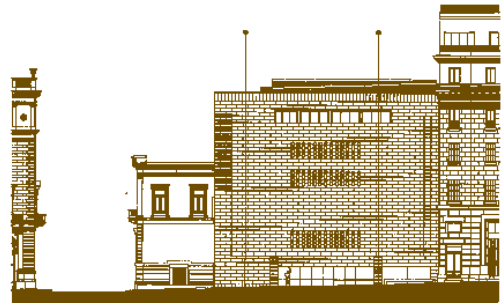
σία αντιπροσωπευτικών δειγμάτων νεοκλασικής αρχιτεκτονικής καθώς και αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου: επί της οδού Αιόλου, σημαντικό όχι μόνο για την αρχιτεκτονική του, το κεντρικό κτήριο της Εθνικής. Απέναντι ακριβώς το Μέγαρο Μελά με τους πύργους του, ενώ επί της Σοφοκλέους το Χρηματιστήριο.

Χαρακτηριστικό των γειτονικών κτηρίων είναι η συμμετρία, η διάσπαση του επιπέδου της όψης με την ελαφρά προβολή τμημάτων, τα οποία τονίζονται με αετωματικές απολήξεις, ο τονισμός της οριζόντιας διάστασης με τις σκοτίες στα επιχρίσματα, η τριπλή διαίρεση σε βάση, κορμό και στέψη, και η τριπλή καθ' ύψος διαίρεση του κορμού με τις κορνίζες, και ο ρυθμός και οι αναλογίες των ανοιγμάτων.

Στο νέο κτήριο υιοθετούνται στοιχεία όπως η συμμετρία, ο τονισμός της οριζόντιας διάστασης με εναλλαγή της υφής των υλικών της όψης, ο χωρισμός σε βάση (αρχαιότητες), κορμό και στέψη, με ολοκλήρωση του περιγράμματος του βασικού όγκου. Χρωματικά, το νέο κτήριο εναρμονίζεται με τα γειτονικά του, ενώ οι «πυλώνες» του ισο-

γείου λειτουργούν ως έμμεση αναφορά στους πύργους του Μεγάλου Μελά, ώστε να δημιουργείται η έννοια πύλης εκατέρωθεν της οδού Αιόλου.

Σχέδια για τη διαμόρφωση της πλάγιας όψης του υπάρχοντος κεντρικού κτηρίου της Ε.Τ.Ε.

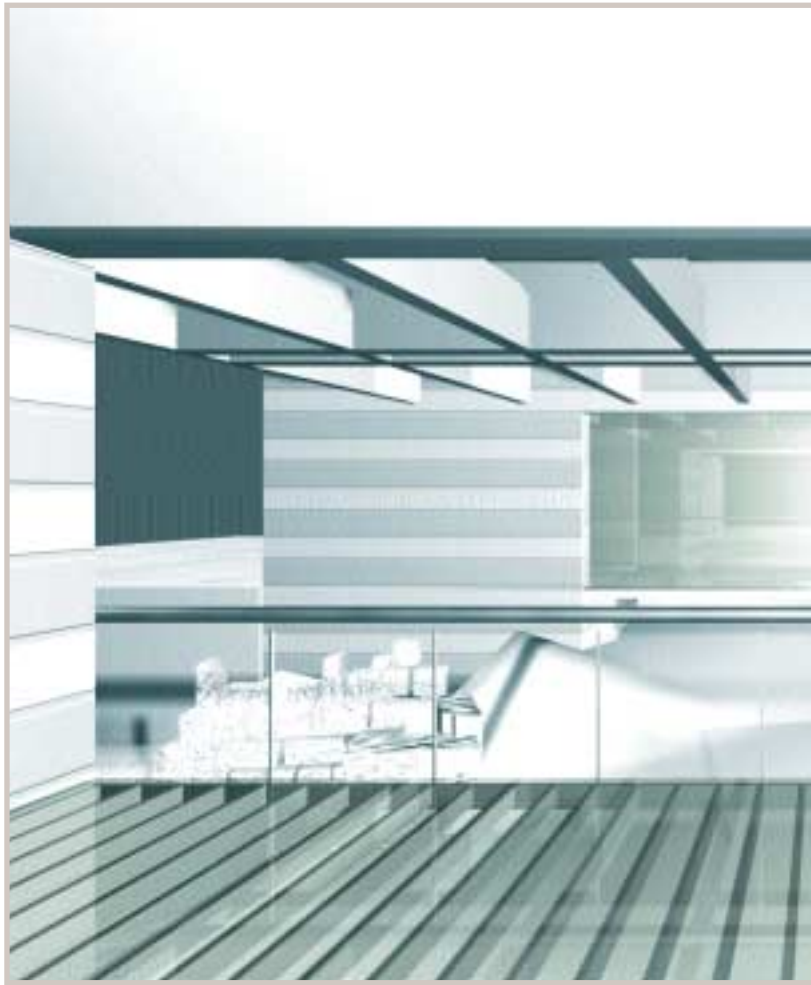
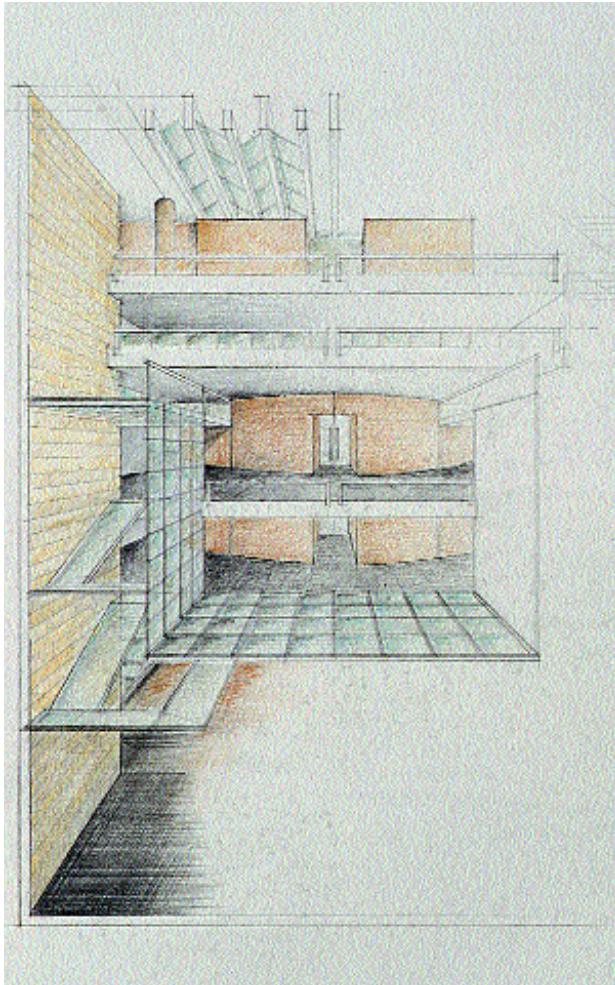
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΤΗΡΙΟΥ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ, ΧΩΡΟΙ

Κέντρο:

Άποψη του ισόγειου
από την οδό Σοφοκλέους.

Άποψη των φουαγιέ του κτηρίου
από το αίθριο.

Το κτήριο αποτελείται από ισόγειο και πέντε ορόφους, καθώς και τέσσερα υπόγεια που εκτείνονται κάτω από την Αχαρνική Οδό. Τα δύο πρώτα είναι περιορισμένου μεγέθους και το περίγραμμά τους ακολουθεί το περίγραμμα των αρχαιοτήτων, ενώ τα δύο τελευταία χρησιμοποιούνται για στάθμευση αυτοκινήτων. Το κτήριο εξυπηρετείται, στο σύνολό του, από δύο κλιμακοστάσια, δύο ανελκυστήρες προσώπων και έναν ανελκυστήρα υπηρεσίας.

ΙΣΟΓΕΙΟ: ΕΙΣΟΔΟΙ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

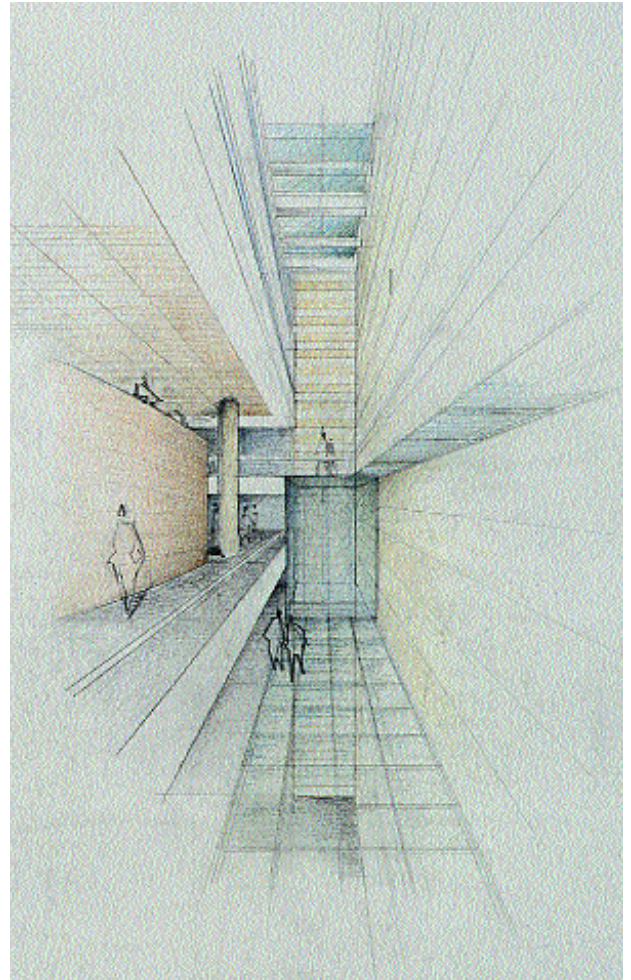
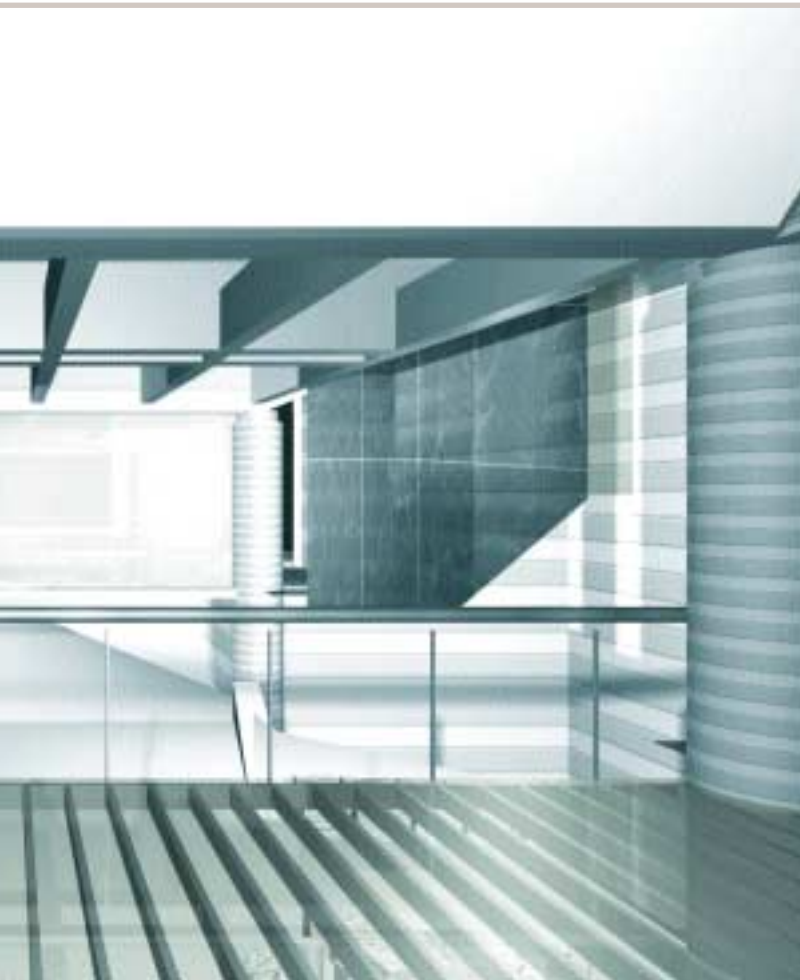
Στο ισόγειο προβλέπονται η κεντρική είσοδος προς την πλευρά του παλαιού κτηρίου της Ε.Τ.Ε., ο πυρήνας της βοηθητικής εξόδου προς την οδό Σοφοκλέους, και ο ανελκυστήρας αυτοκινήτων. Κεντρικά δημιουργείται ημυπαίθριος χώρος ανάδειξης των αρχαιοτήτων.

ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΟΡΟΦΟΣ:
ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΦΟΥΑΓΙΕ

Στον πρώτο όροφο τοποθετείται η Αίθουσα Γενικών Συνελεύσεων. Με διπλό ύψος, εσωτερικό εξώστη και κεντρική τοποθέτηση ως προς την κάτοψη, η αίθουσα αποτελεί σημαντικό στοιχείο της χωρικής οργάνωσης του κτηρίου.

Το φουαγιέ της αναπτύσσεται σε δύο ορόφους, ενώ το εσωτερικό αίθριο εντείνει την οπτική επικοινωνία των δύο αυτών επιπέδων.

Το εσωτερικό αίθριο.
Άποψη από το φουαγιέ
της αίθουσας συνελεύσεων.

ΤΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΟΡΟΦΟΣ:
ΧΩΡΟΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Στον τρίτο και τέταρτο όροφο αναπτύσσονται οι χώροι της Διοίκησης της Τράπεζας, με λειτουργική και ευέλικτη διάταξη των δύο ορόφων, ώστε να είναι δυνατή η προσαρμογή τους σε μελλοντικές ανάγκες της Διοίκησης.

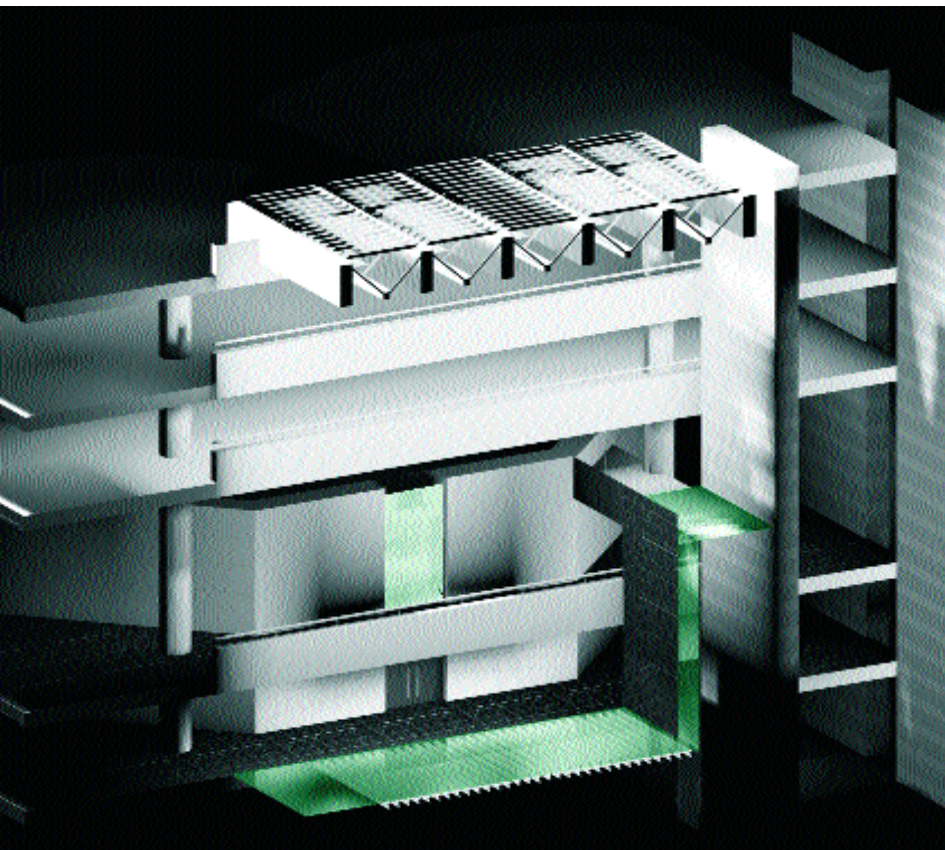
ΠΕΜΠΤΟΣ ΟΡΟΦΟΣ: ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝΕΣ

Στον πέμπτο όροφο βρίσκονται το εστιατόριο και οι ξενώνες. Το αίθριο ολοκληρώνεται με μεγάλες διαφώτιστες κεκλιμένες επιφάνειες. Το εστιατόριο τοποθετείται κεντρικά και ανοίγεται προς τη θέα. Τα διαφώטיστα στοιχεία της οροφής επαναλαμβάνονται προς την εξωτερική πλευρά του κτηρίου και στεγάζουν τον εξώστη του εστιατορίου, ενώ η καμπύλη στέγη της αίθουσας του εστιατορίου συντελεί στη δημιουργία ενός ιδιαίτερου χώρου.

ΥΛΙΚΑ

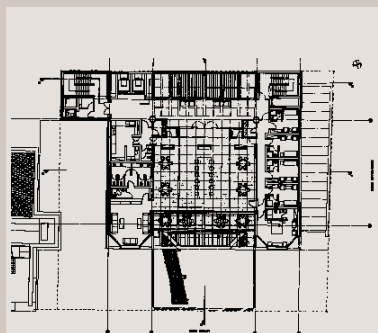
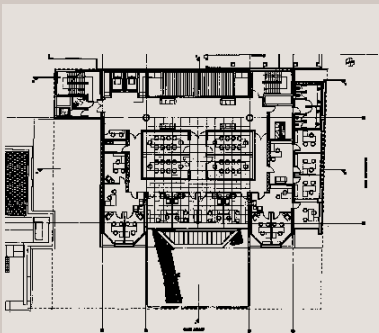
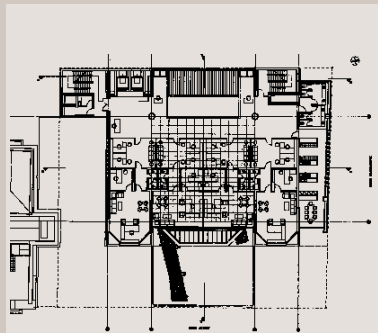
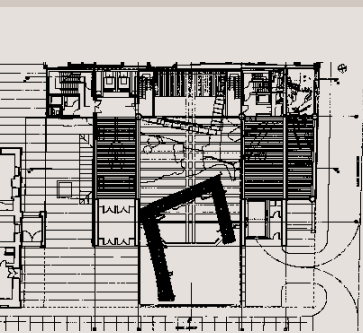
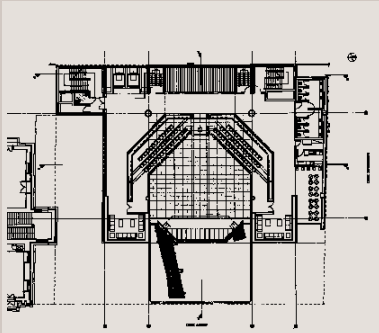
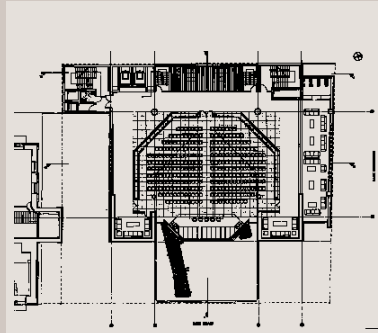
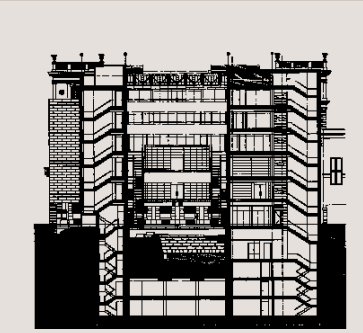
Η χρωματική ταυτότητα του κτηρίου δίνεται από πωρόλιθο στο χρώμα της άμμου, ανοιχτόχρωμες ξυλεπενδύσεις, σκούρο μάρμαρο στα δάπεδα και λευκό χρώμα στους τοίχους. Εξωτερικά το κτήριο επενδύεται με πωρόλιθο σε ανάρτηση, τοποθετημένο με εμφανή τον οριζόντιο αρμό. Σειρές γυαλισμένου και άτριφτου πωρόλιθου εναλλάσσονται. Η επένδυση του πωρόλιθου συνεχίζεται και στο εσωτερικό του κτηρίου δίνοντας την αίσθηση της συνέχειας των ισχυρών δομικών στοιχείων.

Για την ομάδα των μελετητών
ΡΕΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΟΥ

Αξονομετρικό.
Αφαιρετική άποψη
του εσωτερικού αιθρίου.

Απέναντι:
Εγχρώμα σχέδια
Προοπτικό εισόδου,
κατόψεις 1ου, 2ου & 5ου ορόφου.
Ασπρόμαυρα σχέδια
Κατόψεις ορόφων
και τομές του κτηρίου.

Η ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ

ΕΙΡΗΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΟΥ, *δρ αρχιτέκτων*

ΜΟΡΦΩ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *αρχιτέκτων*

ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΛΑΝΗ, *αρχιτέκτων*

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

MARIO BOTTA, *αρχιτέκτων*

Η μελετητική ομάδα και ο σύμβουλος της Mario Botta στο οικοπέδο του νέου κτηρίου. 17.3.1999.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Μ. ΒΟΥΡΑΚΗΣ, Θ. ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗΣ, Π. ΞΥΠΤΕΡΑ (αρχιτέκτονες)

Γ. ΓΑΛΕΤΑΚΗΣ, Π. ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ (φοιτητές Αρχιτεκτονικής)

Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Φ. ΤΣΑΚΜΑΚΗΣ (μακέτα, προοπτικό)

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ

ΒΑΣΙΣ - Σ.Υ.Σ.Μ. Α.Ε.

Χ. ΜΥΛΩΝΑΣ - Π. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΙ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ

ΤΡΙΕΔΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ Ε.Π.Ε.

Σ. ΚΟΛΟΚΟΝΤΕΣ - Α. ΜΙΧΑΣ - Ν. ΝΙΑΡΧΟΣ

Τα στελέχη της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών Χαρίλαος Τζαννετάκης και Γιώργος Τσουδερός στο εργοτάξιο κατά την πρώτη φάση των έργων υποθεμελίωσης. 9.6.1999.

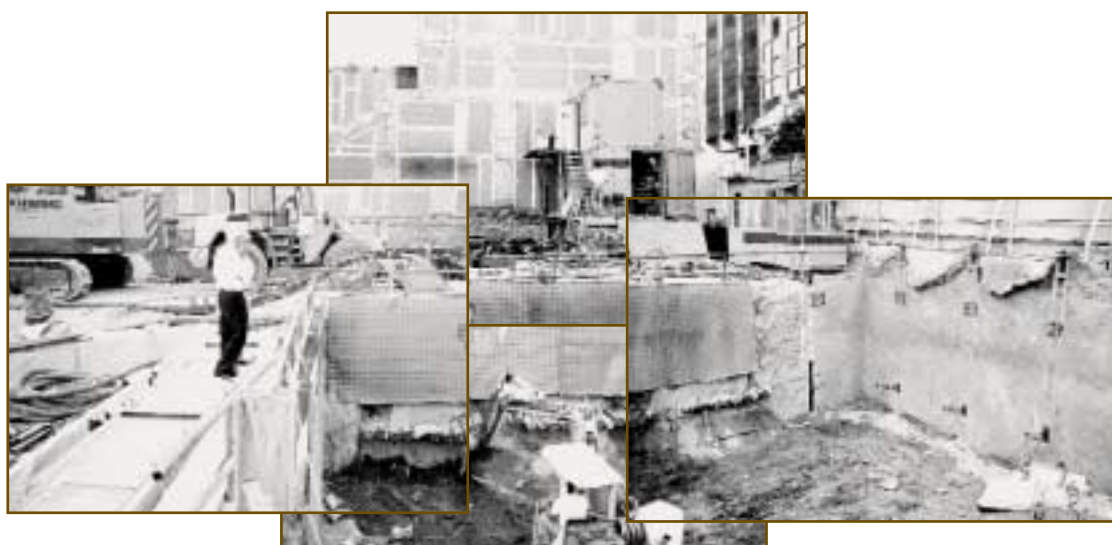
ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΔΕΜΙΡΗ, *δρ αρχιτέκτων*

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, *αρχιτέκτων ακουστικός*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΙΔΗΣ, *δρ πολιτικός μηχανικός-εδαφομηχανικός*

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΔΟΥ, *αρχιτέκτων αναστηλωτής*

ΣΤΑΔΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η διαδικασία υλοποίησης του έργου αποτελείται από τρεις ενότητες ενεργειών. Η πρώτη ενότητα αφορά τις διαδικασίες προς τρίτους και τις εγκρίσεις. Η δεύτερη αφορά τη μελέτη του έργου. Από την τελευταία ενότητα ενεργειών έχει ήδη ολοκληρωθεί η πρώτη εργολαβία από την τεχνική εταιρεία «Έδραση-Ψαλλίδας Α.Τ.Ε.» και έχει ανατεθεί η δεύτερη στην ίδια εταιρεία. Αναλυτικά οι ενότητες αυτές περιλαμβάνουν:

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Αύγουστος - Οκτώβριος 1998

Καθαρισμός οικοπέδου από την Γ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Αθηνών

Οκτώβριος 1998

Αποτύπωση αρχαιοτήτων

Αύγουστος - Νοέμβριος 1998

Αναθεώρηση συμπερασμάτων παλαιάς ανασκαφής

Φεβρουάριος 1999

Έγκριση Διεύθυνσης Ανασπλώσεως Αρχαίων Μνημείων

Μάρτιος 1999

Έκδοση οικοδομικής άδειας εκοκαφών, αντιστηρίξεων και υποθεμελίωσης αρχαιοτήτων

Νοέμβριος 1999

Έκδοση οικοδομικής άδειας ανέγερσης νέου κτηρίου

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΛΕΤΗ

Δεκέμβριος 1998

Αρχιτεκτονική προκαταρκτική μελέτη

Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1999

Τροποποίηση αρχιτεκτονικής προκαταρκτικής μελέτης

Μάρτιος - Απρίλιος 1999

Προμελέτη

Μάιος - Ιούνιος 1999

Οριστική μελέτη

Ιούλιος 1999 - Ιανουάριος 2000

Μελέτη εφαρμογής

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Μάρτιος - Οκτώβριος 1999

Εργολαβία εκοκαφών, αντιστηρίξεων και υποθεμελίωσης αρχαιοτήτων

Νοέμβριος 1999

Εργολαβία φέροντος οργανισμού υπογείων

Άνοιξη 2000

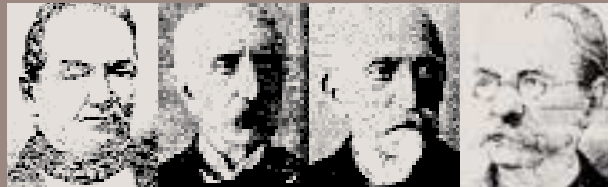
Εργολαβία υπόλοιπου κτηρίου.

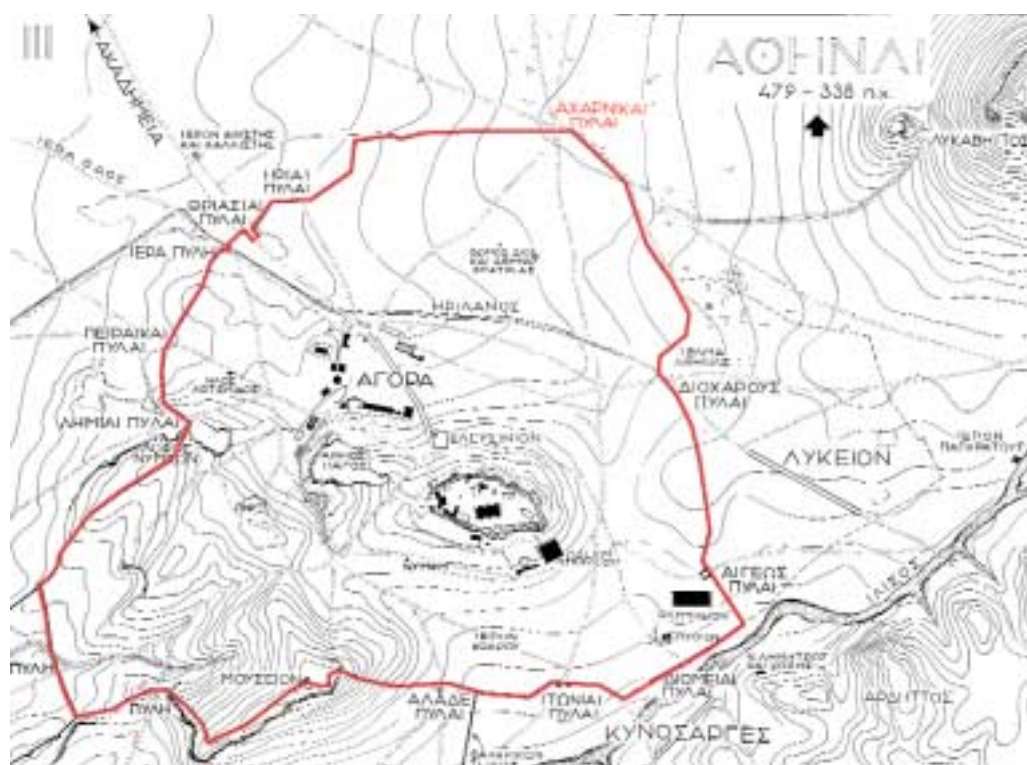
Α' φάση κατασκευής:
Τα έργα αντιστήριξης
και υποθεμελίωσης.

Β' ΜΕΡΟΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ το μόνο αξιόλογο κτίσμα στην περιοχή που περιβάλλει το σημερινό «τετράγωνο» όπου το Κεντρικό Κατάστημα και η Διοίκηση της Εθνικής ήταν η Αχαρνική Πύλη του Θεμιστόκλειου Τείχους της πόλης των Αθηνών. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας, στο σημείο της σημερινής συμβολής των οδών Αππελού και Ευπόλιδος είχε ανεγερθεί ένα εκκλησάκι, ο Άγιος Δημήτρης ο Τζιρίτης, και απέναντι από τη μέσα μεριά του τείχους μία άλλη εκκλησία, οι Άγιοι Απόστολοι.

Το 1778 ο Χασεκή Χατζή Αλής, βοεβόδας της Αθήνας, κτίζει ένα τείχος, μήκους 4.000 μέτρων και ύψος τριών, το οποίο περνά από εκεί όπου σήμερα η οδός Σοφοκλέους. Απέναντι δε της οδού Στρέιτ τοποθετείται η Μενιδιάτικη πόρτα. Σε εικονογραφήσεις της εποχής της Επανάστασης η περιοχή παρουσιάζεται ως χέρσα έκταση και διακρίνονται το τείχος του Χασεκή και η Μενιδιάτικη πόρτα.

Στις 9 Οκτωβρίου του 1832 γίνεται στην περιοχή η πρώτη αγοραπωλησία ενός χωραφιού του Αντώνη Σκλέπα από τον Ανάργυρο Πετράκη, τον πρώτο δήμαρχο Αθηναίων. Τα όρια αυτού: «...κείμενο έξω της θύρας των Αγίων Αποστόλων συνορεύον κατά ανατολάς με το χωράφιον του μινίστρου Φίτιζα, κατά βορέαν με το ρέμα, δυτικά με το χωράφι του Γιάννη Μαραθωνίτη και προς μεσημβρίαν με το τείχος της πόλεως».

Την ίδια εποχή δημοσιεύεται το πρώτο πολεοδομικό σχέδιο της Αθήνας που εκπόνησαν οι Schaubert και Κλεάνθης, το οποίο προβλέπει μια μεγάλη πλατεία του Λαού εκεί

Απέναντι:

Χάρτες της Αθήνας, α) κατά την αρχαιότητα, όπου διακρίνονται το Τείχος και η Αχαρνική Πύλη, β) κατά την ύστερη Τουρκοκρατία, όπου διακρίνονται το τείχος του Χασεκή και η Μενιδιάτικη πόρτα.
Ιω. Τραυλός, *Η πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών*.

Άποψη των Αθηνών σε υδατογραφία του 18ου αιώνα.
Έκδοση της Τράπεζας Πιστώσεως, Αθήνα 1650-1870.

Η Αθήνα το 1889.
Συλλογή Nicolas.

Ακουαρέλα του ζωγράφου Βασ. Χατζή που αναπαριστά το Κεντρικό Κατάστημα Ε.Τ.Ε. στο τέλος του 19ου αι., πριν από την ενοποίηση του κτηρίου. *Καλλιτεχνική συλλογή Ε.Τ.Ε.*

Το Δημοτικό Θέατρο στην πλατεία Λουδοβίκου (κατεδαφίστηκε το 1939). *Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.*

Η πλατεία Λουδοβίκου (κατόπιν Κοτζιά) στις αρχές του 20ου αι. *Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.*

όπου σήμερα η πλατεία Δημαρχείου, τα ανάκτορα στη θέση της σημερινής πλατείας Ομονοίας, και ως οδούς εμπορικής δραστηριότητας τις σημερινές οδούς Αιόλου, Ερμού και Αθηνάς. Οι χρήσεις γης για τις εμπορικές δραστηριότητες θα διατηρηθούν στους δρόμους αυτούς και κατά τις τροποποιήσεις των Klenze (1834), Gaertner (1835) και Hoch (1837).

Στα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα ο χώρος της σημερινής πλατείας είναι ακόμη χέρσος αγρός που τον διασχίζει ένα ρέμα. Έχει όμως χαραχθεί η οδός Αιόλου. Στη γωνία της με την οδό Τυπογραφείου¹ θα ανεγερθεί το 1837 μια διώροφη κατοικία από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Κυριάκο Δομνάδο. Στη γωνία Αιόλου και Ευπόλιδος υπήρχαν οι στρατώνες του πυροβολικού. Δίπλα στην οικία Δομνάδου, το 1839-40, ο ιταλός επιχειρηματίας Φραγκίσκος Φεράλδης θα κτίσει το «ξενοδοχείο της Αγγλίας».

Απέναντι, επί της Αιόλου, κτίζεται το «ξενοδοχείο της Ανατολής». Στον ενδιαμέσο αδιαμόρφωτο χώρο έκανε τότε ασκήσεις το πυροβολικό. Γράφει σχετικά ο Εδμόνδος Αμπού: «...οι κάτοικοι των δύο ξενοδοχείων μπορούσαν ανοίγοντας τα παράθυρά τους να μετρήσουν τα 12 μικρά κανόνια που αποτελούσαν ολόκληρο το πυροβολικό του νεαρού βασιλείου...».

Τη δεκαετία του 1870 αρχίζει να διαμορφώνεται η πλατεία Λουδοβίκου και να κτίζεται η γύρω περιοχή. Στη γωνία Αιόλου και Γ. Σταύρου, απέναντι από την παλαιά οικία Δομνάδου, υπάρχει η οικία Ευσταθίου Σίμου. Στην οδό Αθηνάς έχει αποπερατωθεί το Δημαρχείο της Αθήνας, έργο του αρχιτέκτονα Παναγή Κάλκου. Στη μέση της πλατείας, το 1873, θεμελιώνεται το Δημοτικό Θέατρο, το οποίο αποπερατώθηκε πολύ αργότερα, το 1888. Στη γωνία Σοφοκλέους και Αιόλου βρίσκεται το σπίτι το οποίο έκτισε ο Περικλής Πετράκης. Το 1874 τελείωσε η οικοδόμηση του Μεγάλου Μελά επί των οδών Αιόλου, Σοφοκλέους, Μενιδιάτικη οδό (μετέπειτα Στρέιτ) με πρόσοψη στην πλατεία Λουδοβίκου.

Ο αιώνας θα κλείσει με την ανάπλαση του κεντρικού κτηρίου της Εθνικής Τράπεζας, το οποίο θα πάρει τη σημερινή του μορφή με την ενοποίηση των διαφόρων κτηρίων και ακινήτων τα οποία έχει σταδιακά αγοράσει η Εθνική μέχρι τότε.

1. Μετέπειτα Ευριπίδου και σημερινή οδός Γεωργίου Σταύρου.

ΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 1841 - 2000

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ, τον Μάρτιο του 1841, μέχρι την έναρξη των εργασιών της, τον Ιανουάριο του 1842, μεσολάβησε σχεδόν ένας χρόνος, στη διάρκεια του οποίου η Διοίκηση της Τράπεζας έπρεπε να λύσει όλα τα ζητήματα που αφορούσαν τη λειτουργία της, μεταξύ των οποίων και το ζωτικό πρόβλημα στέγασης του Κεντρικού Καταστήματός της.

Η επιλογή του κατάλληλου κτηρίου για τη στέγασή του ανατέθηκε από το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας στο διευθυντή Γεώργιο Σταύρο και στο σύμβουλο Αλέξανδρο Ρουζιού. Από τις προσφορές που υποβλήθηκαν από διάφορους ιδιοκτήτες ακινήτων στο κέντρο της Αθήνας, ανάμεσα στους οποίους, ο Π. Ζωγράφος, ο Γ. Ιωάννου και οι αδελφοί Χαιρέτη, τελικά προκρίθηκε η ενοικίαση της οικίας των αδελφών Θ. και Α. Χαιρέτη¹, που βρισκόταν στην οδό Σοφοκλέους, περίπου στον σημερινό αριθμό 6. Το ενοίκιο ορίστηκε σε 260 δρχ. το μήνα, προπληρωτέο για ολόκληρο το χρόνο και με την υποχρέωση να γίνουν οι αναγκαίες προσθήκες για την ασφάλεια του καταστήματος. Το ενοίκιο των 260 δρχ. το μήνα που συμφωνήθηκε ξεπερνούσε κατά 10 δρχ. το ποσό που προβλεπόταν στον προϋπολογισμό της Ε.Τ.Ε., και γι' αυτό το λόγο, με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου, η διαφορά λογαριάστηκε ως δαπάνη για την ασφάλεια του ταμείου. Έτσι, από το 1842 χρονολογείται η πρώτη παρουσία της Εθνικής Τράπεζας στο οικοδομικό τετράγωνο που περικλείεται από τις οδούς Αιόλου, Γεωργίου Σταύρου, Σταδίου, Πεσμαζόγλου και Σοφοκλέους. Παρουσία η οποία, στα 158 χρόνια που μεσολάβησαν μέχρι σήμερα, όχι μόνο δεν περιορίστηκε αλλά σταδιακά επεκτάθηκε, ώστε να δεσπόζει μαζί με το Χρηματιστήριο, ακίνητο ιδιοκτησίας επίσης της Ε.Τ.Ε., στον συγκεκριμένο χώρο και να αποτελεί, από τότε, το χρηματιστικό και οικονομικό κέντρο της χώρας.

Πράγματι, η επιλογή της οδού Σοφοκλέους δεν ήταν τυχαία. Βρισκόταν δίπλα στην οδό Αιόλου, η οποία μαζί με την οδό Ερμού αποτελούσαν, σύμφωνα με τα πρώτα σχέδια², τις δύο κύριες εμπορικές αρτηρίες των Αθηνών. Μάλιστα για πολλά χρόνια παρέμειναν και οι μόνες εμπορικές αρτηρίες της πόλης.

Στην οικία των αδελφών Χαιρέτη λειτούργησε το κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας μέχρι το 1845, όταν διαπιστώθηκε ότι αυτή δεν επαρκούσε πια για την εξυπηρέτηση των εργασιών της Τράπε-

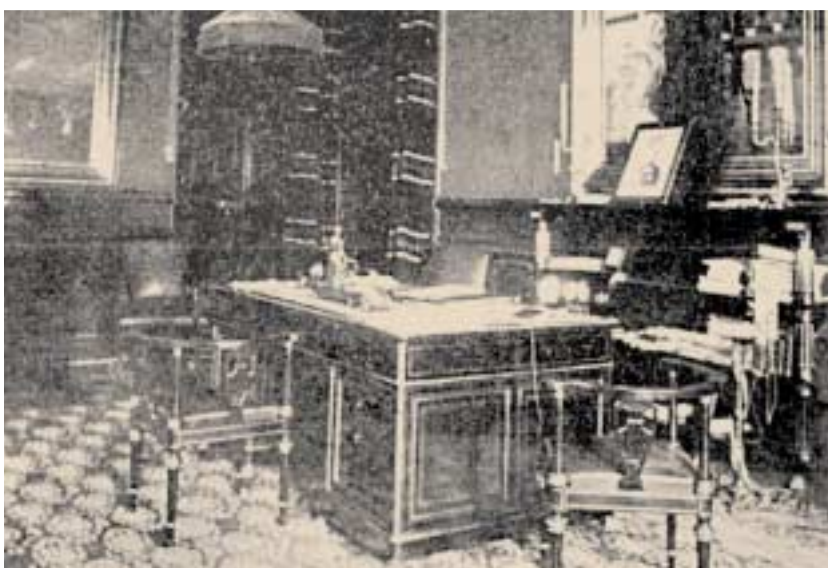

Κεντρική βιβλιοθήκη της Ε.Τ.Ε.
Ι.Α./Ε.Τ.Ε., Φωτογραφικό Αρχείο.

Η Μινωική αίθουσα.
Ι.Α./Ε.Τ.Ε., Φωτογραφικό Αρχείο.

Το γραφείο του διοικητή το 1902.
*Περιοδικό Παναθήναια, έτος Β',
 τχ. 35/15 Μαρτίου 1902.*

Απέναντι:
 Η εξωτερική μνημειακή όψη
 του Κεντρικού Καταστήματος της
 Τράπεζας Ανατολής
 στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 6,
 το οποίο περιήλθε στην Εθνική
 Τράπεζα το 1932, μετά τη
 συγχώνευση της Τράπεζας
 Ανατολής στην Ε.Τ.Ε.
 Διακρίνονται δίπλα τα παλαιά
 κτήρια που κατεδαφίστηκαν το
 1928 για την ανέγερση του
 Χρηματιστηρίου Αθηνών.
 Φωτογραφία του 1912/13 από την έκδοση
 Percy F. Martin, *Greece of the Twentieth
 Century*, Λονδίνο 1913.

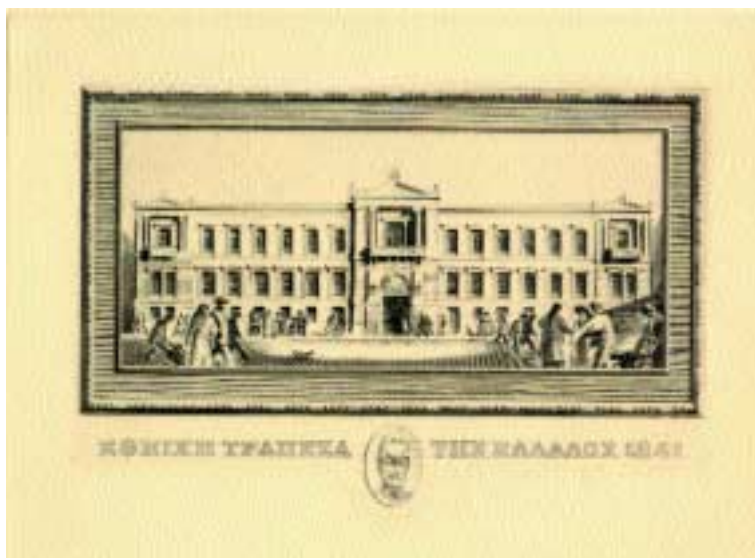
ζας, που είχαν εν τώ μεταξύ αυξηθεί. Το θέμα απασχόλησε το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας, το οποίο στις 12.7.1845 διόρισε ειδική επιτροπή που θα φρόντιζε για την αγορά κατάλληλου ακινήτου. Η επιτροπή αποτελούνταν από το διευθυντή Γεώργιο Σταύρο, τον βασιλικό επίτροπο της Τράπεζας Νικόλαο Σιλήβεργο και τον Θεόδωρο Ράλλη, μέλος του Συμβουλίου. Στην απόφασή του το Γενικό Συμβούλιο συνιστούσε στην επιτροπή να λάβει ιδιαίτερα υπόψη της την περίπτωση αγοράς της οικίας του καθηγητή Κυριάκου Δομνάδου, μετόχου της Ε.Τ.Ε., που βρισκόταν στη γωνία των οδών Αιόλου και Ευριπίδου³. Η επιτροπή ενέκρινε την αγορά της οικίας αυτής, και τον Ιούλιο του 1845 υπογράφηκε το σχετικό συμβόλαιο αγοραπωλησίας. Με την αγορά της οικίας του Κυριάκου

Δομνάδου η Διοίκηση και το Κεντρικό Κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στεγάστηκαν πλέον στην οδό Αιόλου, όπου βρίσκονται μέχρι σήμερα.

Το βασικότερο πλεονέκτημα του ιδιόκτητου Κεντρικού Καταστήματος της Ε.Τ.Ε. ήταν ότι βρισκόταν στην καρδιά της εμπορικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας της πρωτεύουσας, πολύ κοντά στην πλατεία Όθωνος⁴, η οποία εξελίχθηκε πολύ γρήγορα σε στρατηγικής σημασίας συγκοινωνιακό κόμβο της Αθήνας. Από την πλατεία Ομονοίας έπαιρναν τότε τους πελάτες τους οι αμαξάδες, εδώ κατέληγε αργότερα ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος που ένωνε την Αθήνα με το λιμάνι του Πειραιά και από εδώ επίσης ξεκινούσε ο σιδηρόδρομος για την Κηφισιά και το Λαύριο. Από την πλατεία, τέλος, περνούσαν τα τραμ που μετέφεραν τους ταξιδιώτες στα υπόλοιπα προάστια της πρωτεύουσας. Η περιγραφή του Δημητρίου Σκουζέ για την Ομόνοια στις αρχές του 20ού αιώνα είναι χαρακτηριστική:

«Εκεί βρισκόταν και η κεντρική πιάτσα, όπου οι αμαξάδες, με τις μαύρες νισσεράδες τους και τα πλούσια μουστάκια τους, στέκονταν στητοί μέσα στις αστραφτερές λουσοάτες βικτώριες και τα μόνιπα και περίμεναν αγώγι, με γυρισμένα τ' αμάξια τους προς το κέντρο της πλατείας και τ' άλογα προς τον δρόμο... Η κίνηση της πλατείας ήταν αραιή, και τη μακάρια ψυχία την τάραζε για λί-

ναικό κόμβο της Αθήνας. Από την πλατεία Ομονοίας έπαιρναν τότε τους πελάτες τους οι αμαξάδες, εδώ κατέληγε αργότερα ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος που ένωνε την Αθήνα με το λιμάνι του Πειραιά και από εδώ επίσης ξεκινούσε ο σιδηρόδρομος για την Κηφισιά και το Λαύριο. Από την πλατεία, τέλος, περνούσαν τα τραμ που μετέφεραν τους ταξιδιώτες στα υπόλοιπα προάστια της πρωτεύουσας. Η περιγραφή του Δημητρίου Σκουζέ για την Ομόνοια στις αρχές του 20ού αιώνα είναι χαρακτηριστική:

Το Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε., χαρακτηριστικό του Γιάννη Κεφαλληνού (1949). Ι.Α./Ε.Τ.Ε., Αρχείο Ε.Χ. Κάσδαγλη, Εορτασμός 125τηρίδος Ε.Τ.Ε.

Απέναντι:
Η κεντρική αίθουσα «Στοά» του Καταστήματος της Ε.Τ.Ε. Περιοδικό Παναθήναια, έτος Β', τχ. 35/15 Μαρτίου 1902.

Η κεντρική αίθουσα συναλλαγών του Καταστήματος της Ε.Τ.Ε. το 1930. Διαφημιστικό φυλλάδιο Ε.Τ.Ε. National Bank of Greece. Βιβλιοθήκη του Ι.Α./Ε.Τ.Ε.

γο ο ρυθμικός κρότος κάποιου μόνιππου ή το ανατριχιαστικό σφύριγμα των τροχών των τραμ, που, κάνοντας το γύρο της, ξεκινούσαν για το νέο τους δρομολόγιο...» Ο παλιός σταθμός του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου βρισκόταν στην αρχή της οδού Αθηνάς, στην κεντρική είσοδο του οποίου «εγίνετο κατά τους παλαιότερους χρόνους και η υποδοχή υπό της Δημοτικής Αρχής της πόλεως όλων των εστεμμένων και επισήμων προσώπων, που ήρχοντο τότε πάντοτε θαλασσίως μέχρι Πειραιώς και απ' εκεί σιδηροδρομικώς με το Βασιλικό βαγόνι της Εταιρείας Σ.Α.Π. ανέβαιναν στην πρωτεύουσα. Από την άλλη μεριά της πλατείας, ο Σταθμός του Λαυρίου...»⁵.

Με την εγκατάστασή της στην οδό Αιόλου, η Εθνική Τράπεζα εγκατέλειψε την οδό Σοφοκλέους για να επανέλθει πολύ αργότερα, μετά από 75 ολόκληρα χρόνια, αγοράζοντας αρχικά, το 1911, τμήμα από οικόπεδο ιδιοκτησίας της Τράπεζας Ανατολής. Σε αντίθεση με την Εθνική Τράπεζα που έφυγε από την οδό Σοφοκλέους, άλλες τράπεζες εγκατέστησαν το κεντρικό κατάστημά τους στην ίδια περιοχή, όπως για παράδειγμα η Τράπεζα Αθηνών, η οποία το 1894 εγκαταστάθηκε στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 6, και η Τράπεζα Ανατολής, που ενοικίασε αρχικά (1904) το διπλανό κτήριο στον αριθμό 4, για να αγοράσει τελικά, το 1907, το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας Αθηνών στην οδό Σοφοκλέους 6.

Η ραγδαία ανάπτυξη των εργασιών της Εθνικής Τράπεζας προέβαλλε συνεχώς νέες κτηριακές ανάγκες. Έτσι η Ε.Τ.Ε. αναζητούσε τρόπους επέκτασης των χώρων του Κεντρικού Καταστήματός της. Πρώτα, στα 1852, επεκτάθηκε προς την πλευρά της σημερινής οδού Γεωργίου Σταύρου, από Αιόλου μέχρι Σταδίου. Αγόρασε τον κήπο και τα υπόλοιπα κτίσματα της ιδιοκτησίας Κυριάκου Δο-

μνάδου, που ήταν συνεχόμενα με το κτήριο της Εθνικής στην πλευρά της οδού Γεωργίου Σταύρου. Στη συνέχεια, το 1875, επεκτάθηκε από την πλευρά της οδού Αιόλου προς την οδό Σοφοκλέους. Αγόρασε τις δύο συνεχόμενες διώροφες οικίες επί της οδού Αιό-

λου που στέγαζαν μέχρι τότε το μεγαλύτερο ξενοδοχείο της Αθήνας, «Το Ξενοδοχείον της Αγγλίας», μετασηματίζοντας και αναβαθμίζοντας σημαντικά την ανατολική πλευρά της πλατείας Λουδοβίκου, όπου παρατηρούμε, τα επόμενα χρόνια, συγκέντρωση υψηλής στάθμης οικονομικών υπηρεσιών.

Σημειώνουμε ότι το Κεντρικό Κατάστημα μέχρι το 1914 στέγαζε, εκτός από τα γραφεία της Διοίκησης, τις διάφορες υπηρεσίες της Τράπεζας και τις κατοικίες των διοικητών και υποδιοικητών. Πιο συγκεκριμένα, ο Γεώργιος Σταύρος εγκαταστάθηκε σε χώρο του πρώτου ορόφου της οικίας Κυρ. Δομνάδου (1845 κε.), ενώ αργότερα παραχωρήθηκε στους πρώτους υποδιοικητές κατοικία στις πίσω οικοδομές που έβλεπαν στην αυλή. Κατοικία μέσα στην Τράπεζα παραχωρήθηκε επίσης στους διοικητές Μάρκο Ρενιέρη, Παύλο Καλλιγά, Στέφανο Στρέιτ (στη γωνία των οδών Γ. Σταύρου και Σταδίου), Ιωάννη Βαλαωρίτη, Ιωάννη Ευταξία και στους υποδιοικητές Γεώργιο Βασιλείου και Ευθύμιο Κεχαγιά.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθούμε στο γεγονός ότι η Εθνική Τράπεζα, όπως και όλες οι υπόλοιπες ελληνικές τράπεζες, είχε ένα εξαιρετικά

συγκεντρωτικό σύστημα λειτουργίας, που καθιστούσε ακόμα πιο σημαντικό το ρόλο του Κεντρικού Καταστήματός της στην πρωτεύουσα, αφού και τα μικρότερα ακόμη υποκαταστήματα διατηρούσαν άμεσες επαφές με την έδρα της Τράπεζας στην Αθήνα. Τα πρώτα χρόνια, μέχρι το 1880, διαπιστώνουμε ότι η πολιτική της Εθνικής Τράπεζας ευλόγησε την εμπορική ανάπτυξη της πρωτεύ-

Η πόρτα του Θησαυροφυλακίου των Ταμείων Τίτλων.

Απέναντι:

Η αίθουσα συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.

ουσας και προπαντός του Πειραιά, όπως επίσης και δυο τρία ακόμη μεγάλα εμπορικά κέντρα-λιμάνια της χώρας, την Ερμούπολη, την Πάτρα και την Καλαμάτα. Στη συνέχεια έστρεψε την προσοχή της στην ενίσχυση της περιφέρειας, για να επικεντρώσει το ενδιαφέρον της και πάλι γύρω από την Αθήνα στη δεκαετία του 1930.

Οι συνεχείς προσθήκες κτισμάτων, είτε με αγορά είτε με την κατασκευή νέων, για την αντιμετώπιση των αυξημένων λειτουργικών αναγκών της Τράπεζας, δημιούργησαν δυσκολίες στην εσωτερική επικοινωνία των χώρων και προβληματική διαρρύθμιση που δεν βοήθησε στη λειτουργία της Διοίκησης και των υπηρεσιών του Καταστήματος.

Αναφερόμενος στα σοβαρά λειτουργικά προβλήματα του κτηρίου ο Ιωάννης Α. Βαλαωρίτης έγραφε στην Ιστορία του:

«...Το ανεπαρκές της εγκαταστάσεως των γραφείων του Κεντρικού Καταστήματος της Εθν. Τραπέζης, διά τε την εσωτερικήν υπηρεσίαν της Τραπέζης και διά την υπηρεσίαν του κοινού, από καιρού είχε γίνει επιείκτως και διάφορα είχαν επανειλημμένως μελετηθεί σχέδια, είτε ανοικοδομήσεως νέων γραφείων, είτε σπουδαίων μεταρρυθμίσεων και βελτιώσεων των υπάρχοντων. Και αι μεν περιστάσεις απεμάκρυναν εκ της Διοικήσεως την ιδέαν της δαπάνης προς ανέγερσιν νέου Καταστήματος, αλλ' η κατά ριζικόν τρόπον μεταρρυθμίσεις και βελτιώσεις του υπάρχοντος δεν ήτο επιδεκτική περαιτέρω αναβολής, εν τε

τω συμφέροντι της υπηρεσίας και της αναπτύξεως των εργασιών της Τραπέζης ως και προς επαύξησιν των όρων ασφαλείας από παντός οιουδήποτε κινδύνου. Εις την μελέτην δε προς εκτέλεσιν του σχεδίου τούτου ασχοληθείσα η Διοίκις εύρε συνεπίκουρον την υπό της τακτικής Γενικής Συνελεύσεως του 1897 εκλεχθείσαν Εξελεγκτική Επιτροπήν θερμώς συστήσασαν το μέτρον τούτο...»⁶.

Η Εξελεγκτική Επιτροπή της Ε.Τ.Ε. από την πλευρά της διαπίστωνε για το έτος 1896-97:

«... Καίτοι η Επιτροπή σας αποκομίζει καλές εντυπώσεις ως προς τε την ανάπτυξιν των εργασιών της Τραπέζης και την επικρατούσαν εν τοις βιβλίοις λογιστικόν ταξιν, ατυχώς δεν δύναται

να είπη τούτο και ως προς την πρόσφορον τακτοποίησιν των διαφόρων γραφείων, εγκατεσπαρμένων άνευ της προς άλληλα υπηρεσιακής συνοχής ως εκ της κακής διασκευής του καταστήματος εις τας δύο της Τραπέζης οικίας. Ως δε η Επιτροπή αντελήφθη, περιερχόμενη από τμήματος εις τμήμα, το τοιούτον όχι μόνον εις την ταχείαν διεξαγωγήν των εργασιών των μετά της Τραπέζης συναλλαττομένων παρεμβάλλει προσκόμματα, κωλύοντα βεβαίως και την ανάπτυξιν των εργασιών, αλλά και την εσωτερικόν διεξαγωγήν της υπηρεσίας παραβλάπτει, δυσχεραίνει δε και την επίβλεψιν του προσωπικού υπό των αρμοδίων προϊσταμένων και την γενικωτέραν αυτού μόρφωσιν εις τας ποικίλας λογιστικάς εργασίας. Ίσως δε

και υπό την έποψιν οικονομίας η τοιαύτη των γραφείων διάθεσις είναι ασύμφορος, διότι, διασπωμένης της μεθοδικής ενότητος των τμημάτων, η της υπηρεσίας διεξαγωγή απαιτεί πλείον προσωπικόν. Τους λόγους τούτους και η Διοίκησις της Τραπέζης, προς ην εποιεσάμεθα τας δεούσας παραστάσεις, ανεγνώρισεν ως ορθούς, προσθέισα ότι μελετά το θέμα, διστάζει δε εις την εκτέλεσιν αυτού, ως εκ των περιστάσεων, ας ο τόπος διέρχεται. Νομίζομεν ότι η Συνέλευσις θέλει συμφωνήσει μεθ' ημών όπως συστηθή εις την Διοίκησιν, ίνα μετ' ακριβή του θέματος με-

λέτην προβή εις αναλόγους οικοδομικάς μεταρρυθμίσεις του καταστήματος επί τη βάσει των αναγκών της υπηρεσίας...»⁷.

Γι' αυτό το λόγο, το 1898, στις παραμονές του νέου αιώνα, η Ε.Τ.Ε. αποφασίζει να προχωρήσει στις αναγκαίες τροποποιήσεις και εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στα κτήρια που συγκροτούσαν το Κεντρικό Κατάστημα επί των οδών Αιόλου και Γεωργίου Σταύρου, με βάση ένα σχέδιο του γάλλου αρχιτέκτονα Eugène Troumpre και τη γενική εποπτεία των έργων από τον μηχανικό Νικόλαο Μπαλάνο, αναστηλωτή των μνημείων της Ακρόπολης, ώστε όλοι οι χώροι να αποκτήσουν ενιαία πρόσοψη εξωτερικά και λειτουργική διαρρύθμιση εσωτερικά.

Τα επόμενα δύο χρόνια το Κεντρικό Κατάστημα ανοικοδομείται σχεδόν εκ βάθρων και μετασηματίζεται σε ένα ενιαίο κτήριο με προσθήκη ορόφου και νέας πτέρυγας. Αποκτά ακόμη νέα ασφαλή θησαυροφυλάκια, μεγάλες αποθήκες νερού, εγκαταστάσεις πυ-

Ο κεντρικός εξώστης του κτηρίου της Ε.Τ.Ε., σημαιοστολισμένος με τη γαλανόλευκη και τις σημαίες των συμμαχικών δυνάμεων κατά την ημέρα της απελευθέρωσης της Αθήνας.
Ι.Α./Ε.Τ.Ε., Φωτογραφικό Αρχείο.

Απέναντι:
Ακουαρέλα με την εξωτερική όψη του Χρηματιστηρίου Αθηνών (1934).
Ι.Α./Ε.Τ.Ε., Αρχείο Τεχνικών Υπηρεσιών.

ρόβωσης, κλίβανο καταστροφής τραπεζογραμμάτων-τίτλων κτλ. Οι εσωτερικοί του χώροι επίσης επενδύονται με ξύλο και μάρμαρο, διακοσμούνται και επιπλώνονται με καλαίσθητες κατασκευές και καλλιτεχνικά αντικείμενα, ενώ γάλλος διακοσμητής, ο Pierre Joly, αναλαμβάνει τη φροντίδα των χώρων της Διοίκησης.

Η ανάπτυξη των εργασιών της Τράπεζας, που συνεχίστηκε με ακόμη εντονότερους ρυθμούς τον 20ό αιώνα, δημιούργησε νέες πιεστικές στεγαστικές ανάγκες στη Διοίκηση και το Κεντρικό Κατάστημα, ιδιαίτερα μετά το 1920, που ήταν σταθμός και για την αθηναϊκή δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη. Από τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους, για έναν αιώνα περίπου, ο πληθυσμός της ευρύτερης περιοχής των Αθηνών, συμπεριλαμβανομένου και του Πειραιά, αυξήθηκε με αργό σχετικά ρυθμό. Αντίθετα, στα επόμενα πενήντα χρόνια ο πληθυσμός της Αθήνας αυξήθηκε ραγδαία και έφτασε να συγκεντρώνει το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Από τη δεκαετία του 1920 εμφανίζονται οι πρώτες ενδείξεις της υπερτροφικής ανάπτυξης του αθηναϊκού κέντρου και αυτή η αλλαγή στη μακρόχρονη δημογραφική τάση συνδέεται με την αναδίπλωση στη μητρόπολη της ελληνικής αστικής τάξης.⁸ Η Εθνική Τράπεζα, για να ανταποκριθεί στη δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη που παρατηρείται στην πρωτεύουσα αλλά και ευρύτερα στη χώρα, και είχε ως επακόλουθο τη ραγδαία αύξηση των εργασιών της και την ανάπτυξη του δικτύου της, φρόντισε να εξασφαλίσει για χρήση και άλλους χώρους επί της οδού Αιόλου, δίπλα στο Κατάστημά της: στα 1920-1923 αγόρασε τα συνεχόμενα ακίνητα στην οδό Αιόλου αριθμ. 82 και 84.

Την ίδια εποχή συστάθηκε το Ανώτατο Τεχνικό Συμβούλιο για τη μελέτη και την τροποποίηση του σχεδίου της πόλεως των Αθηνών. Με βάση τα πορίσματά του εργάστηκε και η επιτροπή σχεδίου πόλεως Αθηνών η οποία συγκροτήθηκε με το νόμο 1709. Πρόεδρος της επιτροπής ορίστηκε ο Π. Καλλιγιάς και ανάμεσα στα μέ-

1. Ιδιοκτησία Δομνάδου, Ε=1.068 τ.μ., αγοράστηκε 13.7.1837
2. Ιδιοκτησία Δομνάδου, αγοράστηκε 3.12.1852
3. Ιδιοκτησία Φεράλδη, Ε=2.552 τ.μ., αγοράστηκε το 1875
4. Ιδιοκτησία Τράπεζας Ανατολής, Ε=85,80 τ.μ., αγοράστηκε 12.1911
- 5-6. Ιδιοκτησίες διαφόρων, Ε=1.795 τ.μ., αγοράστηκαν 9.11.1916 & 17.12.1916
7. Ιδιοκτησία πρώην Πουλόπουλου, Ε=534 τ.μ., αγοράστηκε 1920-1921
- 8-10. Ιδιοκτησία πρώην πετράκη, Ε=525 τ.μ., αγοράστηκε ½ το 1923 & ½ το 1938
9. Ιδιοκτησία Τράπεζας Ανατολής, Ε=702 τ.μ., από συγχώνευση το 1932
11. Ιδιοκτησία Μανούση, Ε=366 τ.μ., αγοράστηκε το 1965
12. Ιδιοκτησία Ε.Τ.Ε.
13. Παλαιό Χρηματιστήριο
14. Τράπεζα Κοσμάδοπουλου
15. Ιδιοκτησία πανεπιστημίου Αθηνών, πρώην Ε.Τ.Ε.

Σημειώσεις:

- 1 Ο Θεόφρατος Χαιρέτης υπήρξε ο πρώτος γραμματέας της Εθνικής Τράπεζας (1843-1855) και, μαζί με τους Γεώργιο Βασιλείου και Ευθύμιο Κεχαγιά, μέλος της Τριμελούς Επιτροπής της Ε.Τ.Ε. που αναπλήρωνε στη Διοίκηση τον Γ. Σταύρο.
- 2 Κώστας Φαλιτάς, «Αθήναι, τα κατά καιρούς σχέδια [πόλεως]», στη *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Παύλου Δρανδάκη*, τόμ. Β', σελ. 218-221.
- 3 Σημερινή οδός Γεωργίου Σταύρου.
- 4 Το 1862 μετονομάστηκε σε πλατεία Ομονοίας.
- 5 Δημήτριος Γ. Σκουζές, *Η Αθήνα που έφυγε, ομορφιές που χάθηκαν*, Αθήνα 1961, σελ. 58.
- 6 Ιωάννης Α. Βαλαωρίτης, *Ιστορία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (1842-1902)*, Αθήνα 1902, σελ. 171-172.
- 7 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, *Απολογισμός του έτους 1896*, Έκθεσις της Ελεγκτικής Επιτροπής, Αθήνα 1897, σελ. 7.
- 8 Βλ. G. Burgel, *Αθήνα, η ανάπτυξη μιας μεσογειακής πρωτεύουσας*, Αθήνα 1976, σελ. 142-143.
- 9 Κώστας Φαλιτάς, *ό.π.*, τόμ. Β', σελ. 222-224.

λη της συγκαταλεγόταν και ο μηχανικός της Εθνικής Τράπεζας Ν. Μπαλάνος. Η επιτροπή τελείωσε το έργο της το 1925. Σύμφωνα με το σχέδιό της, η πόλη των Αθηνών χωριζόταν σε επτά περιοχές και συγκεκριμένα: στο Πανεπιστημιακό Κέντρο, στο Νοσοκομειακό Κέντρο, στο Διοικητικό Κέντρο, στο Δικαστικό Κέντρο, στο Σταθμό των Σιδηροδρόμων, στο Εμπορικό Κέντρο, που περιλάμβανε το τρίγωνο μεταξύ των οδών Σταδίου, Αθηνάς, Πλούτωνος, Ντέκα και Μητροπόλεως και στο Χρηματιστικό κέντρο, που περιλάμβανε τις οδούς Αιόλου, Σοφοκλέους και Σταδίου. Το σχέδιο προέβλεπε τη μετατροπή του Δημοτικού Θεάτρου σε Χρηματιστήριο, το Δημαρχείο μεταφερόταν στο Βαρβάκειο και τέλος το Ταχυδρομείο καταλάμβανε το χώρο του Δημαρχείου. Η βίαιη όμως αντίδραση των κατοίκων της Αθήνας στο παραπάνω σχέδιο πόλεως οδήγησε στην εγκατάλειψή του⁹.

Η εγκατάσταση της Εθνικής Τράπεζας στην οδό Σοφοκλέους, που είχε ξεκινήσει δειλά στα μέσα περίπου του 19ου αιώνα με τη νοικιασμένη οικία των αδελφών Χαιρέτη, εδραιώθηκε κυρίως μετά το 1916 με την αγορά του ακινήτου στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 8-10 και ολοκληρώθηκε πολύ αργότερα, το 1965, με την απόκτηση με ανταλλαγή του ακινήτου στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 12.

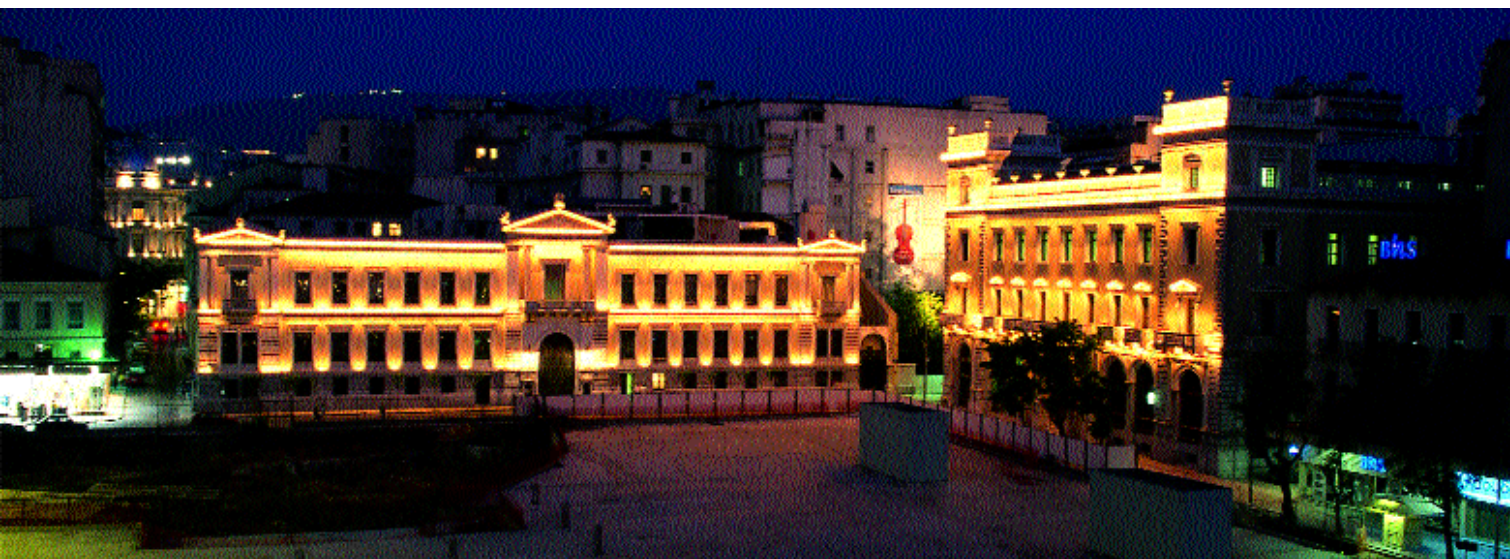
Το 1925, η Εθνική Τράπεζα εξετάζει το ενδεχόμενο επέκτασης του Κεντρικού Καταστήματος μέχρι τη διασταύρωση των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους και από εκεί μέχρι το κτήριο της Τράπεζας της Ανατολής, ώστε με κατάλληλες μεταρρυθμίσεις να μπορεί να ανταποκριθεί με επάρκεια στις μελλοντικές ανάγκες της. Ζήτησε μάλιστα από πέντε αρχιτέκτονες: τους Α. Μεταξά, Β. Κουρεμένο, Τ. Χέλην, Ν. Μπαλάνο και τον ελβετό Emile Vogt, να υποβάλουν συγκεκρι-

μένες προτάσεις. Τελικά η Διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας δεν υλοποίησε κάποιο από αυτά τα σχέδια, αλλά απλώς προχώρησε στη μετατροπή του ισόγειου κτηρίου στη γωνία των οδών Γ. Σταύρου και Σταδίου σε αίθουσα ταμειωτηρίου στην οποία, δύο χρόνια αργότερα, προστέθηκε άλλη μία αίθουσα στον επάνω όροφο.

Το 1928, η Επιτροπή του Χρηματιστηρίου Αθηνών παρακάλεσε την Εθνική Τράπεζα να αναλάβει να κτίσει με δικές της δαπάνες στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 8-10 το μέγαρο του Χρηματιστηρίου Αθηνών και να ενοικιάζει τους αναγκαίους χώρους στο Χρηματιστήριο. Την πρόταση αυτή αποδέχθηκε ο τότε διοικητής της Ε.Τ.Ε. Ιωάννης Δροσόπουλος, ο οποίος και έδωσε αμέσως εντολή στις τεχνικές υπηρεσίες της Τράπεζας να μελετήσουν το θέμα. Η Εθνική ανέθεσε στον αρχιτέκτονα της Νικόλαο Ζουμπουλίδη να μεταβεί στο εξωτερικό και να μελετήσει τα συστήματα που ίσχυαν στα χρηματιστήρια της Ευρώπης και των Ηνωμένων Πολιτειών, ώστε το μέγαρο του Χρηματιστηρίου Αθηνών να κτιστεί με όλες τις σύγχρονες προδιαγραφές. Η ανέγερση του κτηρίου ξεκίνησε το 1928 και τελείωσε το 1934.

Το 1932 με τη συγχώνευση στην Εθνική Τράπεζα της Τράπεζας Ανατολής περιήλθε στην κατοχή της Ε.Τ.Ε. το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας Ανατολής στην οδό Σοφοκλέους 6. Έξι χρόνια αργότερα, η Εθνική Τράπεζα αγόρασε τη γωνία Αιόλου και Σοφοκλέους και τέλος, το 1965, με την απόκτηση του χώρου στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 12, το Κεντρικό Κατάστημα καταλαμβάνει πλέον όλη την έκταση που ορίζεται από τις οδούς Σταδίου, Γ. Σταύρου, Αιόλου και μέχρι τον αριθμό 6 στην οδό Σοφοκλέους.

Κάτω:
Το Κεντρικό Κατάστημα
και το Μέγαρο Μελά (1998).

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1970 οι μεγάλες ανάγκες για τη στέγαση των υπηρεσιών της Διοίκησης της Τράπεζας, οι ισχύοντες όροι δόμησης και η μεγάλη έκταση του ενιαίου ακινήτου της Τράπεζας είχαν συμβάλει ώστε να ωριμάσει η ιδέα της ενιαίας στέγασης των υπηρεσιών σε ένα υψηλό κτήριο που τοποθετούμενο πίσω από το υπάρχον θα ικανοποιούσε τις στεγαστικές ανάγκες αλλά και θα συμβόλιζε το δυναμισμό του ιδρύματος.

Η όλη προσπάθεια στηρίχθηκε στην ιδέα της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου οικοδομικού τετραγώνου με την αποκοπή ενός μεγάλου τμήματος του αρχικού μέσω ενός πεζόδρομου που θα συνέδεε τον αριθμό 6 της οδού Σοφοκλέους με τη γωνία των οδών Σταδίου και Γ. Σταύρου.

Η δημιουργία του ανεξάρτητου αυτού οικοπέδου θα επέτρεπε την εφαρμογή του τότε ισχύοντος συστήματος δόμησης της ελευθέρως συνθέσεως, ενός συστήματος που επέτρεπε την αύξηση του ύψους των κτιρίων με ταυτόχρονη μείωση της κάλυψης του οικοπέδου. Η συνύπαρξη ενός σύγχρονου υψηλού πύργου με το αρχικό κτήριο της Τράπεζας, έργο του γάλλου αρχιτέκτονα Ευγένιου Τρουμπ, φάνταζε αρχιτεκτονικά ελκυστική τότε, γιατί έδειχνε την ιστορική εξέλιξη της Τράπεζας και ταυτόχρονα τη μελλοντική προοπτική της.

Η υλοποίηση της ιδέας αυτής όμως απαιτούσε την αλλαγή του νομικού καθεστώτος που καθόριζε τον τρόπο δόμησης της περιοχής. Για το λόγο αυτό, η Εθνική Τράπεζα ανέθεσε την όλη προσπάθεια σε ομάδα αρχιτεκτόνων της οποίας ηγήθηκε ο καθηγητής της Αρχιτεκτονικής του Ε.Μ.Π. Ι. Λιάπης.

Στις 2.4.1974 η ομάδα αυτή ολοκλήρωσε την προμελέτη του κτηρίου και την υπέβαλε στο Υπουργείο Δημοσίων Εργων. Η μελέτη προχωρούσε στην εφαρμογή του συστήματος της ελευθέρως συνθέσεως σε ολόκληρο το οικοδομικό τετράγωνο, πράγμα το οποίο δεν βρήκε σύμφωνες τις αρμόδιες αρχές. Έτσι προέκυψε η ανάγκη αλλαγής του Ρυμοτομικού της περιοχής και δημιουργίας πεζόδρομου.

Παράλληλα υποβλήθηκε μελέτη στη Γ' Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων για να εξασφαλιστεί η έγκριση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, το οποίο την έδωσε στις 14.7.1975, υποδεικνύοντας ταυτόχρονα τον τρόπο διατήρησης και ανάδειξης

*Απέναντι:
Ο χώρος ανέγερσης
του νέου κτηρίου
στην οδό Σοφοκλέους
πριν από την κατεδάφιση
των παλαιών κτιομάτων.
Φωτογραφία Δ. Βλαχόπουλος.*

Ο χώρος ανέγερσης του νέου κτηρίου
στην οδό Αιόλου πριν από την κατεδάφιση
των παλαιών κτισμάτων.
Φωτογραφία Δ. Βλαχόπουλος.

Απέναντι:
Πρόπλασμα όγκων της τελικής λύσης
που ετοίμασε η ομάδα Ι. Λιάπη (1974),
στην οποία στηρίχθηκε
ο καθορισμός του περιγράμματος των
ρυθμοτικών γραμμών
των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους.

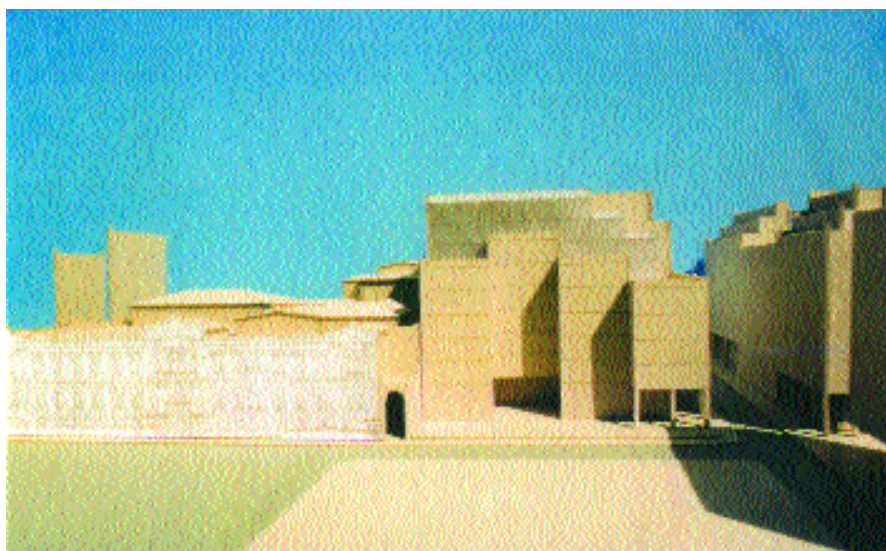
των αρχαιολογικών ευρημάτων.

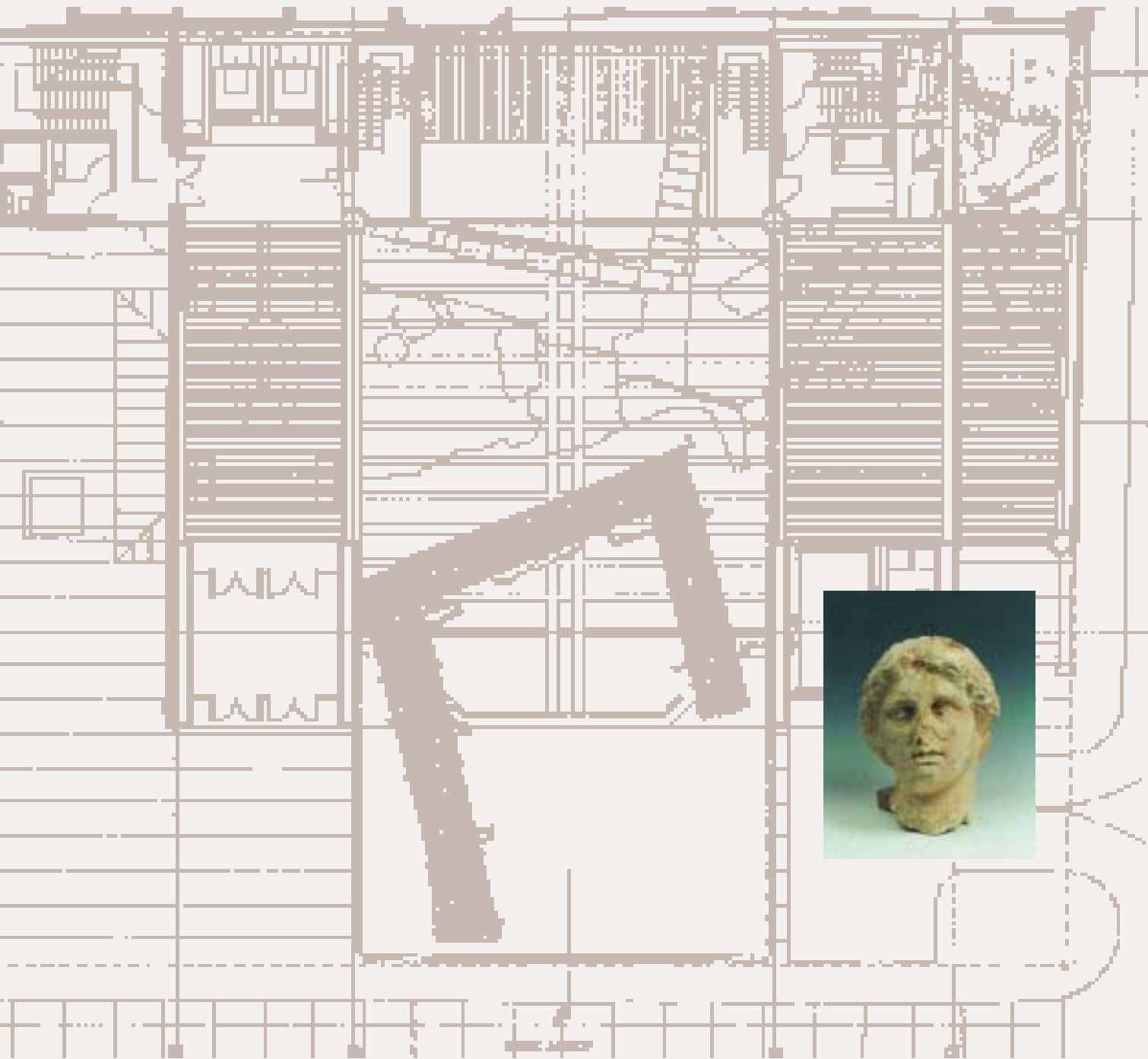
Στις 21.9.79 εκδίδεται το Π.Δ. που εφαρμόζει το σύστημα της ελευθέρως συνθέσεως, ορίζεται ο πεζόδρομος και ταυτόχρονα προβλέπεται διατήρηση του υπάρχοντος κεντρικού κτηρίου. Η λύση αυτή, η οποία αργεί να μπει σε εφαρμογή, θα ανατραπεί εκ των πραγμάτων. Στο τέλος της δεκαετίας του '80 και τις αρχές της δεκαετίας του '90 κηρύσσονται διατηρητέα το μέγαρο του Χρηματιστηρίου, το κτήριο της Ε.Τ.Ε. επί της οδού Σοφοκλέους 6 και τέλος ολόκληρο το κτηριακό συγκρότημα του Κεντρικού της Εθνικής. Κατόπιν αυτού η λύση της ελευθέρως συνθέσεως καθίσταται ανεφάρμοστη.

Έτσι η Τράπεζα ζητά στις 14 Φεβρουαρίου του 1990 την κατάργηση του προεδρικού διατάγματος το οποίο προέβλεπε τις παραπάνω ρυθμίσεις, και προσανατολίζεται στην οικοδόμηση της γωνίας Αιόλου και Σοφοκλέους.

Ακολουθεί η έκδοση του Π.Δ. της 13 Σεπτεμβρίου 1994, το οποίο καθορίζει τις χρήσεις γης και τους συντελεστές δόμησης στην περιοχή του «εμπορικού τριγώνου». Με το διάταγμα αυτό μειώνεται ο συντελεστής δόμησης, άρα έπρεπε να μεταβληθούν και οι αρχικές σκέψεις για στέγαση όλων των υπηρεσιών της Διοίκησης. Ωριμάζει παράλληλα η σκέψη να στεγαστεί στο νέο κτήριο μόνο η Διοίκηση της Ε.Τ.Ε. με όρους που επιβάλλει πλέον το μέγεθός της και οι προοπτικές της για τη νέα χιλιετία.

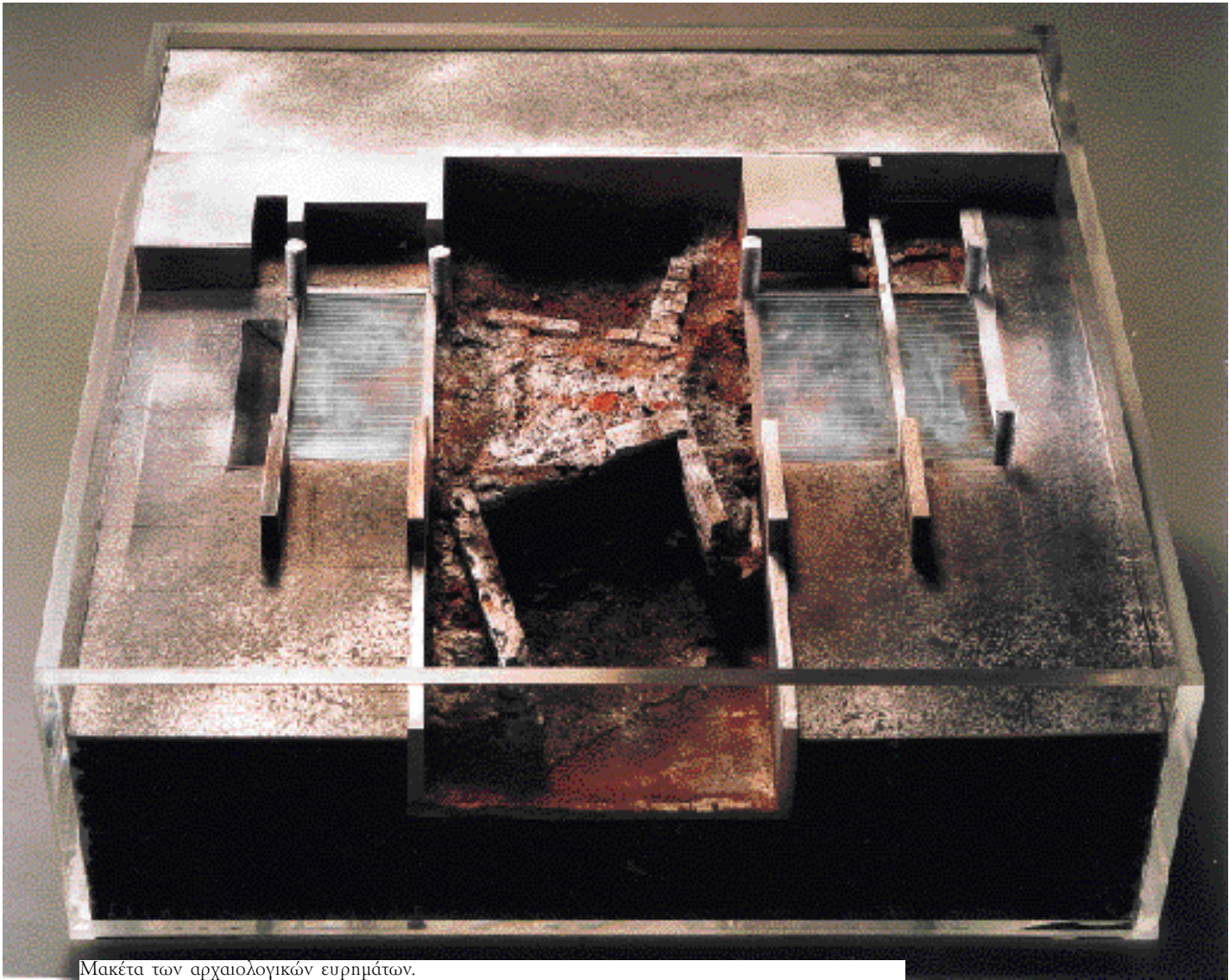
Με τη δημοσίευση του Π.Δ. της 9.8.1995 που τροποποιεί το συγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο Αθηνών των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους ανοίγει ο δρόμος για την προκήρυξη του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για την ανέγερση του νέου κτηρίου της Εθνικής στο οικόπεδο της γωνίας των οδών αυτών.

Η ΠΥΛΗ ΚΑΙ Η ΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΑΧΑΡΝΕΣ

ΤΟ 1974, ΟΤΑΝ Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ της Ελλάδος αποφάσισε να προχωρήσει στην ανέγερση νέου κτηρίου στο οικόπεδο ιδιοκτησίας της επί των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους, διενεργήθηκε ανασκαφική έρευνα, επειδή το ακίνητο βρίσκεται μέσα στο ιστορικό κέντρο των Αθηνών. Έτσι αποκαλύφθηκαν σημαντικές αρχαιότητες, οι οποίες εμπλούτισαν τις γνώσεις μας σχετικά με την οχύρωση αλλά και την τοπογραφία της αρχαίας πόλεως των Αθηνών¹.

Μακέτα των αρχαιολογικών ευρημάτων.

Απέναντι: Μαρμάρινο γυναικείο κεφάλι από επιτύμβιο μνημείο του β' μισού του 4ου αι. π.Χ. Βρέθηκε σε αρχαίο πηγάδι, στο χώρο ανέγερσης του νέου κτηρίου.

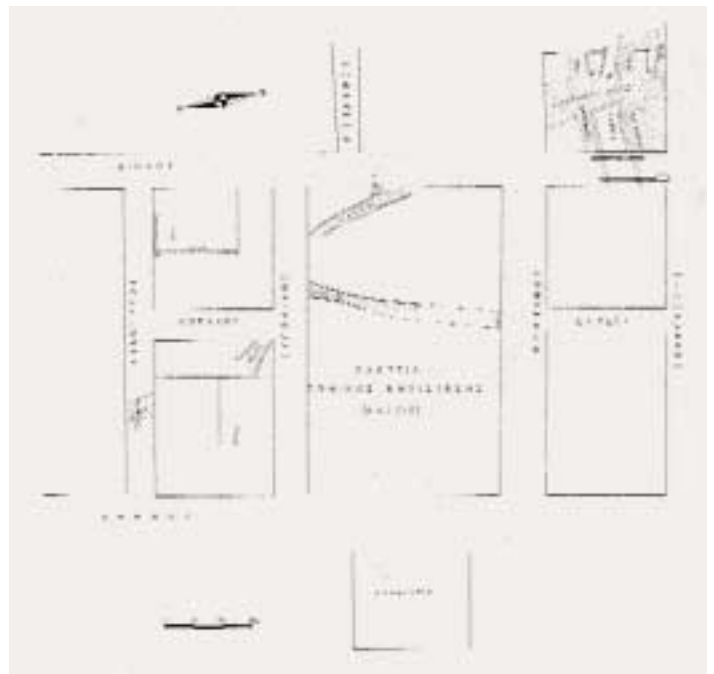

Πέρασαν έκτοτε 20 και πλέον χρόνια και μόλις το 1998, μετά από πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό ιδεών, η Ε.Τ.Ε. αποφάσισε τελικά να ανεγείρει το νέο κτήριο. Βασική προϋπόθεση για την ανέγερση του νέου κτηρίου, σύμφωνα μάλιστα και με δύο σχετικές υπουργικές αποφάσεις, ήταν η πρόβλεψη να διατηρηθούν ορατά τα αποκαλυφθέντα αρχαία στο πρώτο υπόγειο, με κύριο στόχο την ανάδειξη και προβολή τους².

Το 1998, και συγκεκριμένα από τον Αύγουστο μέχρι τον Δεκέμβριο, η Γ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, με συνεργείο που διέθεσε η Ε.Τ.Ε. και με την εποπτεία της υπογραφομένης, προχώρησε σε αρχαιολογικό καθαρισμό του οικοπέδου, προκειμένου να έλθουν στο φως και πάλι οι αρχαιότητες, οι οποίες είχαν καλυφθεί με αδρανή υλικά για την προστασία τους όλο το χρονικό διάστημα από την εποχή της αποκάλυψής τους μέχρι σήμερα.

Τότε, είχαν βρεθεί τμήμα του τείχους της πόλεως των υστερορωμαϊκών χρόνων, τμήματα του προτειχίσματος και της τάφρου του 4ου αι. π.Χ., αρχαίος δρόμος των κλασικών χρόνων που έτεμνε «εν είδει γεφύρας» την τάφρο και το προτείχισμα εγκάρσια, τμήματα της «περιφερικής οδού», δηλαδή του δρόμου που περιέτριχε την πόλη στο διάστημα μεταξύ του τείχους και του προτειχίσματος, καθώς και αναλήμματα του εγκάρσιου δρόμου και των βόρειων πρανών της δυτικής τάφρου. Επίσης είχαν αποκαλυφθεί τμήματα συλλεκτήριων αγωγών, λαξευμένων μέσα στον φυσικό βράχο, οι οποίοι κατέληγαν στην τάφρο ή εκκινούσαν από αυτήν. Τέλος, στο χώρο του οικοπέδου είχαν εντοπιστεί τμήματα αγωγών με πύλινα στοιχεία σχήματος ανεστραμμένου Π και κτίσματα που κατέλαβαν το χώρο κατά την υστερορωμαϊκή περίοδο.

Σημαντικό εύρημα της ανασκαφής θεωρήθηκε τότε η ανεύρεση των πενιχρών θεμελίων μιας κυκλικής κατασκευής (διαμ. 9 μ.), που εκλήφθηκε ως πύργος του τείχους, ακριβώς στον άξονα της εγκάρσιας αρχαίας οδού, δυτικά και σε μικρή απόσταση από το τείχος. Ο κυκλικός πύργος χρονολογήθηκε στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. Η συσχέτισή του μάλιστα με την ύπαρξη του αρχαίου εγκάρσιου

Σχέδιο.
Τοπογραφικό διάγραμμα
της περιοχής.

Απέναντι: Γενική άποψη
της ανασκαφής του 1974
από την οδό Σοφοκλέους.

δρόμου, που ήταν φανερό ότι επρόκειτο για τη βασική οδική αρτηρία των Αθηνών και ο οποίος σαφώς οδηγούσε σε πύλη, ερμηνεύθηκε ότι ο πύργος ήταν το μόνο ανευρεθέν λείψανο της πύλης, η οποία θεωρείται ως η γνωστή από τις αρχαίες γραπτές πηγές Αχαρνική Πύλη.

Η ύπαρξη της Αχαρνικής Πύλης στο σημείο αυτό των Αθηνών εικάζεται από διάφορες μαρτυρίες ήδη από τον 18ο αι.³. Όμως δεν είχε βρεθεί κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο ώστε να μπορεί αυτή να ταυτιστεί με βεβαιότητα. Η ανεύρεση του αρχαίου δρόμου στην ανασκαφή του 1974 ήταν ένα πολύ ισχυρό στοιχείο, όμως η παρουσία επάνω του του κυκλικού πύργου δημιούργησε μια διακοπή που δεν ήταν δυνατόν να δικαιολογηθεί.

Οι πρόσφατες εργασίες του αρχαιολογικού καθαρισμού του 1998 οδήγησαν τελικά σε μερική αναθεώρηση των συμπερασμάτων της έρευνας του 1974 και σε αποσαφήνιση του προβλήματος σχετικά με την Αχαρνική Πύλη.

Συγκεκριμένα διαπιστώθηκε ότι τα αποσπασματικά θεμέλια του κυκλικού κτίσματος δεν ανήκουν σε κυκλικό πύργο του 4ου αι. π.Χ., αλλά σε μια μεταγενέστερη κατασκευή, η οποία δεν είχε καμία σχέση με το τείχος. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται κυρίως από το γεγονός ότι ακριβώς στο σημείο έδρασης του κυκλικού κτίσματος βρέθηκε η προς Ν. συνέχεια της κλασικής εγκάρσιας οδού που διέτρεχε τη «γέφυρα» μεταξύ του προτειχίσματος και της τάφρου. Η οδός αυτή είναι φανερό ότι οδηγούσε προς και από την πόλη των Αθηνών. Μάλιστα στο συγκεκριμένο σημείο εντοπίστηκαν με σαφήνεια οι αύλακες των αμαξοτροχών με το γνωστό μεταξόνιο διάστημα πλάτους 1,45 μ.

Η προς Ν. συνέχεια της αρχαίας οδού διακόπτεται από την κατασκευή μιας δεξαμενής και αγωγών των υστερορωμαϊκών χρόνων, σε μια εποχή που φαίνεται ότι η οδός αυτή παύει να χρησιμοποιείται.

Το γεγονός ότι η αρχαία οδός συνεχίζεται προς Ν. σε συνδυασμό με τη διαμόρφωση του ανατολικού βραχίονος του τείχους, προκειμένου αυτή να περάσει, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στο σημείο αυτό υπήρχε μια πύλη, η οποία πρέπει να ταυτιστεί με την Αχαρνική.

Σημειώνεται ότι το τμήμα του τείχους που διατηρήθηκε και αποτελούσε τον προς Α. της πύλης βραχίονα⁴, αν και έχει υποστεί μετασκευές κατά την υστερορωμαϊκή περίοδο, όμως βρίσκεται στην ίδια ακριβώς θέση με αυτή της Θεμιστόκλειας φάσης και διατηρεί τμήματα της κατασκευής των κλασικών χρόνων. Ιδιαίτερα ενισχυ-

*Απέναντι:
Η Αχαρνική Οδός.
Διακρίνονται τα ίχνη
των αμαξοτροχών.*

τικό στοιχείο γι' αυτό είναι η ανεύρεση, μέσα στην κατασκευή του, τμήματος επιτύμβιας στήλης από λευκό πεντελικό μάρμαρο που χρονολογείται στα τέλη των αρχαϊκών χρόνων. Διατηρείται αποσπασματικά η ανάγλυφη παράσταση ενός γυμνού ιππέα που η λευκή μορφή του προβάλλεται θαυμάσια στο βαθύ κόκκινο χρώμα του βάρθους, το οποίο έχει διατηρηθεί μέχρι σήμερα.

Η ανεύρεση αυτής της στήλης μέσα στην κατασκευή του τείχους μάς οδηγεί στον Θουκυδίδη (I, 93,1) και στην ιδιαίτερα ζωντανή περιγραφή για την εσπευσμένη κατασκευή του τείχους από τους Αθηναίους με την καθοδήγηση του Θεμιστοκλή το 479 π.Χ. Ήταν τέτοια η ανάγκη να προστατευθεί η πόλη με νέο περίβολο μπροστά στον επερχόμενο κίνδυνο από τους Λακεδαιμόνιους, ώστε δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν για την κατασκευή του ακόμη και στήλες από τάφους.

Είναι γνωστό ότι η αρχαία οδός που εκκινούσε από την Αχαρνική Πύλη ήταν μια βασική αρτηρία της αρχαίας πόλεως, η οποία οδηγούσε έξω από τα τείχη προς τους βόρειους δήμους της Αττικής και κυρίως προς τον πολυανθρωπότερο, κατά τον Θουκυδίδη (II, 19), αρχαίο δήμο των Αχαρνών⁵.

Η συνέχεια αυτής της αρχαίας οδού βρέθηκε στις ανασκαφές της πλατείας Κοτζιά⁶, ακριβώς στην προέκταση της οδού της «γέφυρας» και με μικρή απόκλιση προς τα Δ. Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτής της ανασκαφής, η Αχαρνική Οδός χαράσσεται στο α' μισό του 5ου αι. π.Χ. και ύστερα από την κατασκευή του Θεμιστοκλείου τείχους το 479 π.Χ. Όμως στην πλειονότητά τους τα οδοστρώματά της ανήκουν στο β' μισό του 5ου αι. π.Χ. Η αρχαία οδός φαίνεται να βρίσκεται σε χρήση μέχρι τις αρχές του 2ου αι. μ.Χ., για να πάψει να χρησιμοποιείται οριστικά στο β' μισό του 3ου αι. μ.Χ.

Μετά την κατάργηση αυτής της οδικής αρτηρίας εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ένας δεύτερος αρχαίος δρόμος, ο οποίος εντοπίστηκε 70 μ. δυτικότερα από τον πρώτο και με μεγαλύτερη διάρκεια χρήσης από τα τέλη του 6ου αι. π.Χ. έως και τα υστερορωμαϊκά χρόνια. Και οι δύο αρχαίοι δρόμοι διασταυρώνονται κοντά στο βόρειο άκρο της πλατείας, προς την οδό Ευπόλιδος.

Εκατέρωθεν των αρχαίων οδών και έξω από την Αχαρνική Πύλη αναπτύχθηκε ένα μεγάλο και πλούσιο νεκροταφείο, όπως έχει αποδειχθεί από παλαιότερες ανασκαφές αλλά και από την ανασκαφή στην πλατεία Κοτζιά. Η διάρκεια της χρήσης του ήταν πολύ μεγάλη, από τα ύστερα αρχαϊκά χρόνια έως και τη ρωμαϊκή περίοδο, με έμφαση στους κλασικούς χρόνους. Τέλος, μετά την κα-

τάργηση του νεκροταφείου, ύστερα μάλιστα από την καταστροφή της Αθήνας από τους Ερούλους (267 μ.Χ.), η περιοχή έξω από την Αχαρνική Πύλη αλλά και ο ίδιος ο χώρος της καταλαμβάνεται από εγκαταστάσεις εργαστηρίων κεραμικής.

Ο μεγάλος αριθμός τάφων των κλασικών χρόνων έξω από τα τείχη και μάλιστα έξω από την Αχαρνική Πύλη επιβεβαιώνεται για άλλη μία φορά από την ανεύρεση στις επιχώσεις που κάλυψαν οριστικά την τάφρο, μετά την καταστροφή του Σύλλα το 86 π.Χ., πολλών κατεστραμμένων επιτύμβιων μνημείων των κλασικών χρόνων. Τμήματα τέτοιων επιτύμβιων μνημείων σε βάθος 9 μ. και μέσα σε αρχαίο πηγάδι βρέθηκαν κατά τη διάρκεια των πρόσφατων εκσκαφικών εργασιών για την ανέγερση του νέου κτηρίου.

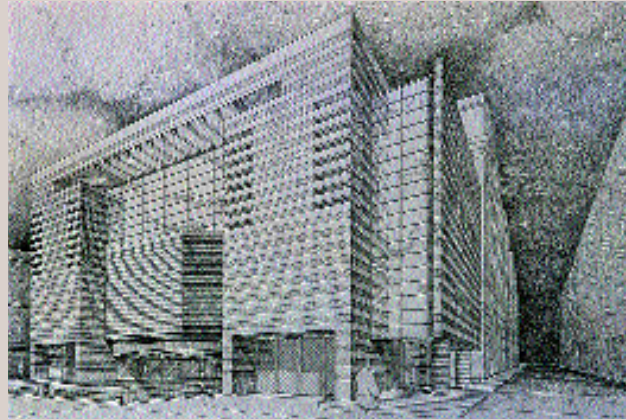
Οι αρχαιότητες που αποκαλύφθηκαν στο οικοπέδο επί των οδών Σοφοκλέους και Αιόλου, δηλαδή τα τμήματα του τείχους, του προτείχιματος και της τάφρου, τα αναλήμματα της αρχαίας οδού καθώς και το τμήμα της αρχαίας οδού που διατηρεί τα ίχνη των αμαξοτροχών, θα διατηρηθούν στο πρώτο υπόγειο του κτηρίου της Ε.Τ.Ε. Έτσι θα δίνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα αυτού του τόσο σημαντικού τμήματος της αρχαίας πόλεως των Αθηνών, σε συνδυασμό μάλιστα και με τη διατήρηση του τμήματος της Αχαρνικής Οδού σε μικρή απόσταση βορειότερα, στην πλατεία Κοτζιά.

ΕΦΗ ΛΥΓΚΟΥΡΗ-ΤΟΛΙΑ

*Αρχαιολόγος στην Γ' Εφορεία
Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων*

Σημειώσεις:

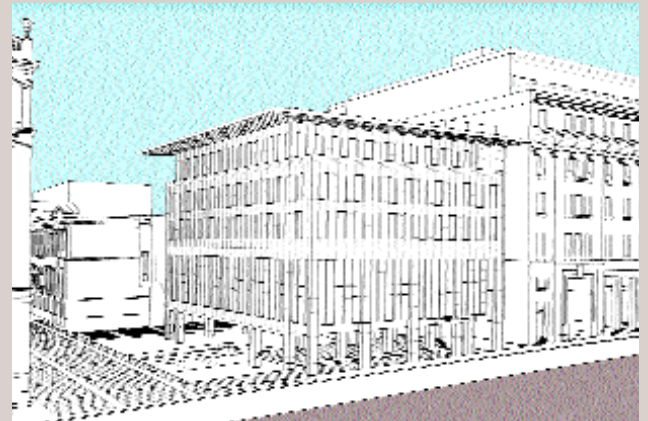
1. *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 29 (1973-1974), Β1 Χρονικά, σ. 115-120.
2. Μάλιστα, για να μη θιγούν τα αρχαία που είχαν βρεθεί στο δυτικό τμήμα του οικοπέδου (προτείχισμα και αναλήμματα της οδού και της τάφρου) από τις εργασίες θεμελιώσεως, είχε κατασκευαστεί το 1976 ειδική σιδερένια στερέωση, η οποία μετά το πέρας των εργασιών ήταν δυνατόν να αφαιρεθεί. Για τον ίδιο λόγο είχε αποσπαστεί την ίδια εποχή το ανατολικό προτείχισμα και το ανάλημμα της αρχαίας οδού, για να τοποθετηθεί ξανά στη θέση του μετά την ολοκλήρωση των εργασιών ανέγερσης του κτηρίου.
3. J. Travlos, *Pictorial Dictionary of Ancient Athens*, 1971, σ. 159.
4. Ο δυτικός βραχίονας του τείχους έχει καταστραφεί από τη θεμελίωση παλαιάς οικίας, που σύμφωνα με πληροφορίες ανήκε στον πρώτο δήμαρχο Αθηναίων επί της βασιλείας του Όθωνος Ανάργυρο Πετράκη.
5. Παυσανίας I, 31,6.
6. *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 43 (1988), Β1 Χρονικά, σ. 22-29.

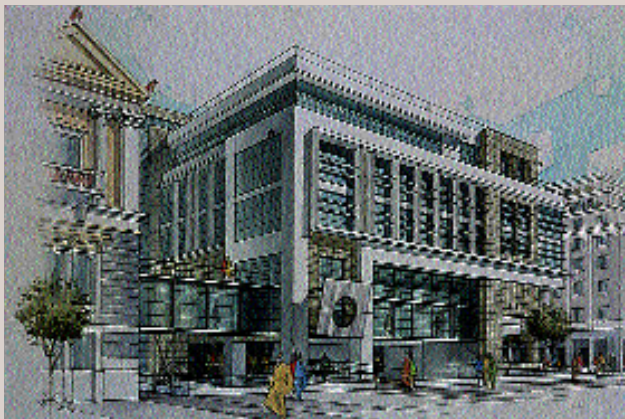
1ο Βραβείο

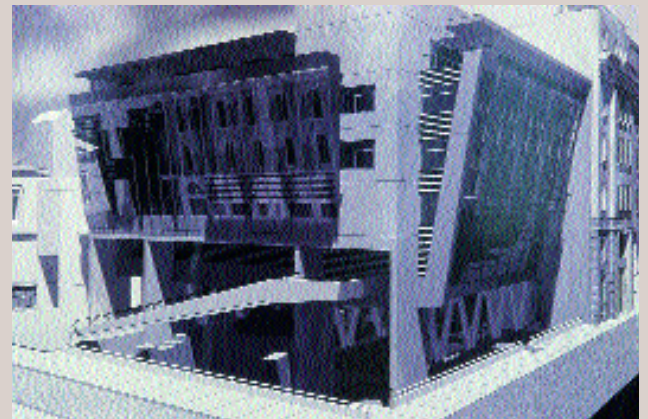
2ο Βραβείο

3ο Βραβείο

4ο Βραβείο

5ο Βραβείο

Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ Ε.Τ.Ε., με εντολή της Διοίκησης, επωμίστηκε το έργο της οργάνωσης των διαδικασιών για τη διεξαγωγή του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού από τον οποίο επιλέχθηκε η λύση για την κατασκευή του νέου κτηρίου της Διοίκησης της Ε.Τ.Ε. στη συμβολή των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους.

Η διεξαγωγή του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού κρίθηκε αναγκαία, διότι η κατασκευή ενός τόσο σημαντικού κτηρίου ήταν σκόπιμο να αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού στον τεχνικό κόσμο της χώρας.

Η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών κατάρτισε το κτηριακό πρόγραμμα της κατανομής των λειτουργιών στους χώρους του νέου κτηρίου. Διατύπωσε τους όρους εντολής προς τους διαγωνιζόμενους, οι οποίοι συγκεκριμενοποιούσαν:

- τους περιορισμούς και όρους δόμησης στον συγκεκριμένο χώρο,
- την ανάλυση των χαρακτηριστικών του οικοπέδου και της ευρύτερης περιοχής, η οποία αποτελεί μέρος του εμπορικού τριγώνου των Αθηνών,
- θέματα προσπέλασης, διακίνησης πεζών και στάθμευσης οχημάτων,
- στοιχεία των τύπων οικονομικής δραστηριότητας της περιοχής,
- τα δεδομένα τα οποία σχετίζονται με τα αρχαιολογικά ευρήματα του οικοπέδου, για τα οποία επιθυμία της Τράπεζας ήταν η ένταξη και ανάδειξή τους στο νέο κτήριο.

Διευκρινίστηκε ακόμη ότι επιθυμία της Τράπεζας ήταν η αρμονική συνύπαρξη της νέας κατασκευής με τα υφιστάμενα κτήρια, καθώς και ότι το νέο κτήριο θα πρέπει να συμβολίζει την πορεία της Εθνικής προς τη νέα χιλιετία. Ιδιαίτερα για το σχεδιασμό των όψεων του κτηρίου έπρεπε να ληφθούν υπόψη:

- Η κλίμακα της όψης του κεντρικού κτηρίου της Ε.Τ.Ε. επί της οδού Αιόλου 86.
- Η μορφολογία του κεντρικού κτηρίου, επειδή το κτήριο αυτό συνδέεται άμεσα με τη νεότερη ιστορία του τόπου και επειδή είναι ένα από τα σπουδαιότερα δημόσια διατηρητέα κτήρια της Αθήνας (έργο του αρχιτέκτονα Ευγένιου Τρουμπ).
- Η σημασία της όψης του κεντρικού κτηρίου επί της οδού Αιόλου, διότι έχει καθιερωθεί ως σήμα της εταιρικής ταυτότητας της Τράπεζας.
- Η επαφή του με το παλιό κτήριο του Χρηματιστηρίου, έργο του Μεσοπολέμου, του τότε αρχιτέκτονα της Ε.Τ.Ε. Ν. Ζουμπουλίδη, που έχει κηρυχθεί και αυτό διατηρητέο.
- Η άμεση γειτνίαση με σπουδαία νεοκλασικά κτίρια, όπως το Μέγαρο Μελά, που απαιτούν το νέο κτήριο να σεβαστεί την κλίμακα, τις αναλογίες

καθώς και τη μορφολογία τους.

Στο διαγωνισμό, ο οποίος προκηρύχθηκε τον Σεπτέμβριο του 1997, υποβλήθηκαν είκοσι μελέτες. Την Κριτική Επιτροπή που όρισε η Τράπεζα αποτελούσαν οι:

Μιχάλης Δωρής, *σύμβουλος της Διοίκησης, αρχιτέκτων μηχανικός ως πρόεδρος.*

Νίκος Δεσύλλας, *αρχιτέκτων μηχανικός, τέως πρόεδρος του Τ.Ε.Ε.*

Σωκράτης Αγγελίδης, *πολιτικός μηχανικός, ομότιμος καθηγητής του Ε.Μ.Π.*

Παναγιώτης Βοκοτόπουλος, *αρχιτέκτων μηχανικός, ως εκπρόσωπος του Τ.Ε.Ε.*

Γιώργος Λάββας, *αρχιτέκτων μηχανικός, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών.*

Αλέξανδρος Καλλιγιάς, *αρχιτέκτων μηχανικός.*

Γεώργιος Κοντορούπης, *μηχ/γος-ηλεκ/γος, καθηγητής του Ε.Μ.Π.*

Γρηγ. Τσιβεριώτης, *αρχιτέκτων μηχανικός, αναπληρωτής διευθυντής Δ.Τ.Υ. της Ε.Τ.Ε.*

Διον. Βλαχόπουλος, *αρχιτέκτων μηχανικός, υποδιευθυντής προϊστάμενος της Υποδιεύθυνσης Μελετών Δ.Τ.Υ. της Ε.Τ.Ε.*

Τον Μάιο του 1998, η Επιτροπή πρότεινε την απονομή πέντε βραβείων και πέντε εξαγορών ως ακολούθως:

1 ο ΒΡΑΒΕΙΟ

Κύριοι μελετητές

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Ειρήνη Σακελλαρίδου, Μόρφω Παπανικολάου, Φώτιος Λαμπρινός, Αλεξάνδρα Οικονομίδου,

Μαρία Πολλάνη

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Χαράλαμπος Μυλωνάς, Πηνελόπη Αντωνιάδου

Η/Μ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Σωτήριος Κολοκοντές

Ειδικοί σύμβουλοι

Magio Botta, *αρχιτέκτων*

Κωνσταντίνα Δεμίρη, *δρ αρχιτέκτων*

Θεόδωρος Τιμαγένης, *αρχιτέκτων ακουστικός*

Κωνσταντίνος Τσακαλίδης, *δρ πολιτικός μηχανικός, εδαφομηχανικός*

Κλεοπάτρα Θεολογίδου, *αρχιτέκτων αναστηλώτρια*

2 ο ΒΡΑΒΕΙΟ

Κύριοι μελετητές

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Νίκος Βαλοσαμάκης, Μαρία Βαλοσαμάκη, Θανάσης Πασιώτης, Νίκος Παγίδας, Γιάννης Αλεξάκης

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Βίκτωρ Αμπακούμκιν

Η/Μ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Γ. Καφετζόπουλος, Ι. Πριντάτκο

Ειδικοί σύμβουλοι

Γ. Αλεξάκης, *αρχιτέκτων με ειδίκευση στην ακουστική*

Σπύρος Παπασπύρου, *ειδικός σε θέματα θεμελιώσεων, καθηγητής πανεπιστημίου*

Πέτρος Κουφόπουλος, *αρχιτέκτων, ειδικός στην προστασία και ανάδειξη αρχαίων μνημείων*

3ο ΒΡΑΒΕΙΟ

Κύριοι μελετητές

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Συνεργαζόμενα Αρχιτεκτονικά Γραφεία

Κ. Κυριακίδης & Συνεργάτες Α.Ε.

Αγνή Κουβελά και συνεργάτες

ΣΤΑΤΙΚΑ

DENCO - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ Ε.Π.Ε.

ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΙ

Μαμάτας Απόστολος, *ηλεκτρολόγος- μηχανολόγος*

Λόγγος Γρηγόρης, *ηλεκτρολόγος- μηχανολόγος*

Ειδικός σύμβουλος

Δουλιγέρης Κώστας, *ακουστικός*

4ο ΒΡΑΒΕΙΟ

Κύριοι μελετητές

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Παναγιώτης Γαβρίλης, Βασίλειος Κασκούρας, Ιωάννης Τσαπαρικός, Γεώργιος Κατσουρίδης, Άννα

Ευαγγελία Καίρου, Βασίλειος Παπαζήσης, Λαμπρινή Αντωνοπούλου

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ - Α. ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΠΕ

Γιαννουλόπουλος Νικόλαος, Χίου Εμμανουήλ, Γερονικόλας Γεώργιος, Τακόπουλος Αναστάσιος

Η/Μ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

ΑΛΚΩΝ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ Ε.Π.Ε.

Τσαμπαλής Στέφανος, Ζεϊντάν Αντώνιος, Αρχαύλης Γεώργιος, Καμπουράκης Γεώργιος, Καγιαράς

Δημήτριος

Ειδικοί σύμβουλοι

ΕΔΑΦΟΜΗΧΑΝΙΚΗ Ε.Π.Ε. *ειδικός σε θέματα θεμελιώσεων*

Γεώργιος Καμπουράκης, *Η/Μ μηχανικός, ειδικός σε θέματα ακουστικής*

Όλγα Βογιατζόγλου, *αρχαιολόγος, ειδικός στην προστασία μνημείων*

5ο ΒΡΑΒΕΙΟ

Κύριοι μελετητές

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Ανδρομάχη Δαμαλά, Κωνσταντίνος Μωραϊτής, Φραγκίσκος Γουλιέλμος, Αικατερίνη Χελιδώνη,

Θεοδώρα Παπαντωνίου, Βασιλική Κυριακοπούλου

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Χ. ΚΙΡΠΟΤΙΝ - Ε. ΚΥΡΙΑΖΗΣ - Γ. ΒΡΟΧΙΔΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ Ο.Ε.

Χρυσόανθος Κιρπότην, Εμμανουήλ Κυριαζής, Γεώργιος Βροχίδης

Η/Μ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Μ.Μ.Β. ΟΜΙΛΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ Α.Ε.

Παναγιώτης Μαρής, Εμμανουήλ Μπακιρλής, Γεώργιος Μελενικλής, Εμμανουήλ Μανούσος

Ειδικοί σύμβουλοι

Θεόδωρος Τιμαγένης, *αρχιτέκτων μηχανικός ειδικός σε θέματα ακουστικής*

Ηλίας Αλκαλάς, *πολιτικός μηχανικός, ειδικός σε θέματα θεμελιώσεων*

Φραγκίσκος Γουλιέλμος, *αρχιτέκτων μηχανικός, ειδικός στην προστασία και ανάδειξη αρχαίων μνημείων*

Οι πέντε μελέτες οι οποίες εξαγοράστηκαν από την Τράπεζα εκπονήθηκαν από τις μελετητικές ομάδες που είχαν επικεφαλής τους:

- Θεοφάνη Μπομπότη, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Αναστάσιο Μπίρη, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Αικ. Βέν Σπυροπούλου, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Δ. Ποτηρόπουλο-Λ. Ποτηροπούλου, *αρχιτέκτονες-μηχανικούς*
- Ανδρέα Κούρκουλα, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*.

Επίσης, με πρόταση της Κριτικής Επιτροπής εξαγοράστηκαν από την Τράπεζα με ειδική μνεία δύο μελέτες που είχαν επικεφαλής τους:

- Χάρρυ Κ. Μπουγαδέλλη - Γ. Ζαμπέλλα, *αρχιτέκτονες-μηχανικούς*
- Δημ. Καταρόπουλο, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*.

Συμμετείχαν ακόμη στο διαγωνισμό και υπέβαλαν μελέτες, οι οποίες με πρόταση της Κριτικής Επιτροπής όλες αποζημιώθηκαν, οι ακόλουθες ομάδες εκπροσωπούμενες από τους:

- Βασίλη Μπασκόζο, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Ιωάννη Βικέλα, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Γεράσιμο Θάνο, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Φωτεινή Μαργαρίτη, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Ζαχαρία Βαϊλάκη, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Αθανάσιο Βρυνιώτη, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Ιωάννη Κομνηνό, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*
- Σουζάνα Αντωνακάκη, *αρχιτέκτονα-μηχανικό*.

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ Ε.Τ.Ε. ΣΤΙΣ ΟΔΟΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ, ΑΙΟΛΟΥ & ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Για την κατάρτιση του χρονολογίου χρησιμοποιήθηκαν, εκτός από τη βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος της έκδοσης, διάφορα στοιχεία κι από άλλες εργασίες, κυρίως από την αδημοσίευτη μελέτη της κυρίας Τούλας Αποστολοπούλου-Γεωργιάδη «Το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και η μικρή του ιστορία στα χρόνια 1841-1901», καθώς και από τους Απολογισμούς και τα Πρακτικά των Διοικητικών Συμβουλίων της Εθνικής Τράπεζας, της Τράπεζας Αθηνών και της Τράπεζας Ανατολής. Επίσης για τα τελευταία 30 χρόνια χρήσιμες πληροφορίες αντλήθηκαν από σημείωμα του κ. Διονυσίου Βλαχόπουλου, στελέχους της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Εθνικής Τράπεζας.

- 1838** Με προτροπή και κεφάλαια του μεγάλου ελβετού φιλέλληνα Jean-Gabriel Eynard, ο Γεώργιος Σταύρος και ο έμπειρος γάλλος οικονομολόγος Arthémond de Regny αρχίζουν να προεξοφλούν εμπορικά γραμμάτια στην αθηναϊκή αγορά. Ο Γεώργιος Σταύρος εγκαθιστά την προεξοφλητική Τράπεζα Εϊνάρδου στην οικία Αρτεμίου Στρατουδάκη, στη γωνία των οδών Αιόλου και Αδριανού. Παράλληλα οι δύο άνδρες, υπό την καθοδήγηση του Εϊνάρδου, προετοιμάζουν και διαπραγματεύονται με την ελληνική κυβέρνηση την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας.
- 1840** Ο Arthémond de Regny αναχωρεί με άδεια για το Παρίσι. Οι εργασίες του προεξοφλητικού γραφείου διενεργούνται στο εξής αποκλειστικά από τον Γ. Σταύρο.
- 1841** **30 Μαρτίου.** Ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (τα πρώτα χρόνια ονομαζόταν και Ελληνική Εθνική Τράπεζα ή Εθνική Ελληνική Τράπεζα). Η επί των ετοιμασιών της Ελληνικής Εθνικής Τράπεζης Επιτροπή (Ν. Σιλίβεργος, Πρόεδρος Ελεγκτικού Συνεδρίου, Γ. Σταύρος, μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Θ. Ράλλης, τραπεζίτης, Ι. Έολιν, Εμ. Μεσθενεύς και Αδ. Γραφ, έμποροι) συνεδριάζει στο κτήριο του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
Ο Γ. Σταύρος σύντομα διαδέχεται τον Ν. Σιλίβεργο ως επικεφαλής της επί των ετοιμασιών της Εθνικής Τράπεζης Επιτροπής και διευθύνει τις προπαρασκευαστικές εργασίες για τη λειτουργία της Τράπεζας από το νοικιασμένο σπίτι στο οποίο ήδη κατοικεί, ιδιοκτησία της Άννας συζ. Παν. Λαζαρή, αδελφής του Ευθύμιου Κεχαγιά, κατοπινού υποδιοικητή της Ε.Τ.Ε., που βρισκόταν στη γωνία των οδών Πανδρόσου και Καπνικαρέας (μεταγενέστερα κτήριο Αβραάμ Κωνσταντίνου, όπου σήμερα στεγάζεται κατάστημα αντικειμένων τέχνης).
13 Νοεμβρίου κε. Η «προκαταρκτική» Γενική Συνέλευση των μετόχων της Τράπεζας συνέρχεται στο νεόκτιστο τότε Δημοτικό Σχολείο στην Πλάκα (πιθανόν στην οδ. Αδριανού), όπου εκλέγεται διευθυντής της Τράπεζας ο Γ. Σταύρος.
- 1842** **22 Ιανουαρίου.** Έναρξη λειτουργίας της Ε.Τ.Ε. Οι εργασίες της Τράπεζας διεξάγονται «εις την οικίαν του Διευθυντού».
1 Μαρτίου. Ενοικίαση της οικίας των αδελφών Θ. και Α. Χαϊρέτη για κατάστημα της Τράπεζας στην αρχή της οδού Σοφοκλέους, στον σημερινό αριθμ. 6, έναντι 260 δρχ. το μήνα. (Αποφάσεις Γενικού Συμβουλίου 11.2.1842 και 21.2.1841). Η «οικία των Χαϊρετών», από τις αξιολογες της πρωτεύουσας, αποτελούνταν «από άνω και κάτω πάτωμα, έκαστον των οποίων περιέχει μίαν αίθουσαν, τέσσαρα δωμάτια, μαγειρείον και αναγκαίον και δύο υπόγεια. Εντός δε της περιοχής της, εκτάσεως χιλίων περίπου πήχεων, περιέχει προσέτι εν παραρτίματι σταύλον ευρύχωρον, διά τρία άλογα, με αχυρώνα, μαξάριον και δωμάτιον λιθόκτιστον, με ταράσαν άνωθεν, συνεχόμενον με την οικίαν και τελευταίον δύο πηγάδια με ύδωρ ποσιμάτων». Τον επόμενο χρόνο ανανεώνεται η μίσθωση με μηνιαίο μίσθωμα 210 δρχ. που θα διαρκέσει μέχρι τον Ιούλιο του 1845.
- 1843** Στο κατάστημα της Ε.Τ.Ε. απασχολούνται συνολικά, συμπεριλαμβανομένων και των μελών της Διοίκησης, 15 άτομα.
- 1845** **12 Ιουλίου.** Το Γενικό Συμβούλιο της Εθνικής Τράπεζας αποφασίζει «...να γίνει φροντίς περί ζήτησεως άλλου οικήματος καταλληλοτέρου, το οποίον να αποκτήσῃ ἴδιον η Τράπεζα, ή να λάβῃ, υπό ενοίκιον...» και εγκρίνεται «...να ληφθῇ υπ' όψιν ιδίως η οικία του κυρίου Δομνάδου ως αρκούσα εν ανάγκη να χρησιμεύσῃ συγχρόνως και διά Δανειστήριον, όταν ήθελεν αποφασισθῇ η πραγματοποιήσις του...». Τέλος διορίζεται Επιτροπή «συγκειμένη υπό του κ. Διευθυντού, του κ. Β. επιτρόπου και του κ. Θ. Ράλλη, εις τους οποίους επετράπη να διαθέσωσι προς τον ρηθέντα οικοπὸν μέχρι δρχ. 55.000... συμπεριλαμβανομένων και των εξόδων επισκευής ή μεταρρυθμίσεως...».
13 Ιουλίου. Με το υπ' αριθμ. 1.112 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Κωνσταντίνου Πιτ-

- τάρη η Εθνική Τράπεζα, με εκπρόσωπο τον Γ. Σταύρο, αγοράζει την οικία του καθηγητή Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Κυριάκου Δομνάδου, παλαιού φιλικού, μετόχου της Ε.Τ.Ε., αντί μετρητών 47.000 δραχμών «εις μεταλλικά νομίσματα». Η οικία διώροφη «μετά των υπογειών ... συμπεριλαμβανομένου και του μαγειρείου» και κτισμένη το 1837 στην οδό Αιόλου, βρισκόταν σε συνολικό οικόπεδο 1899 τετρ. πήγνων, το οποίο κάλυπτε τη γωνία των οδών Αιόλου και Ευριπίδου (σημερινής Γ. Σταύρου), μπροστά στην πλατεία Λουδοβίκου. Στη συνέχεια, προς την οδό Ευριπίδου εκτεινόταν κήπος με μια άλλη ισόγεια οικία ιδιοκτησίας του Κυρ. Δομνάδου. Έτσι η Τράπεζα αποκτά το πρώτο ιδιόκτητο κατάστημά της, στο οποίο διαμένει ο διοικητής Γ. Σταύρος, συνεδριάζει πλέον το Συμβούλιό της και, από τον επόμενο χρόνο, διεξάγονται οι γενικές συνελεύσεις των μετόχων.
- 1852** **20 Οκτωβρίου.** Απόφαση του Γενικού Συμβουλίου της Τράπεζας για τη σύσταση επιτροπής υπό το διοικητή της Ε.Τ.Ε, που θα γνωμοδοτήσει για την αγορά του εκποιούμενου κήπου του Κυριάκου Δομνάδου. «Προκειμένης της εκποιήσεως του συνεχόμενου με την Τράπεζαν κήπου του Μακαρίου Δομνάδου διά τον αναπτυχθέντα λόγον της χρησιμότητος εις το μέλλον προς την Τράπεζα του γηπέδου αυτού και της συντελεστικότητός του εις την ασφάλειαν της Τραπεζής ανετέθη εις Επιτροπίν...να σκεφθώσιν επί του προκειμένου και επιφέρωσι την γνώμην των πριν ή φθάση η ημέρα της δημοπρασίας του κτήματος...».
- 3 Δεκεμβρίου.** Με το υπ' αριθμ. 2.556 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Αντωνίου Βελισσαρίου, η Εθνική Τράπεζα αγοράζει τον συνεχόμενο κήπο του Κυριάκου Δομνάδου από τους κληρονόμους του «μεθ' όλων των εν αυτό φυτών και δένδρων, μετά του γηπέδου κατά το περιττειχισμό του, μετά της εν αυτό οικίας και σταύλου και μεθ' όλων των λοιπών παραρτημάτων και των εν αυτό οικοδομών και μετά του εν αυτό ύδατος... επί τιμήματι 20.001 δρχ.».
- 1858** Φωτισμός της Αθήνας με φωταέριο. Έναρξη κατασκευής δικτύου υπονόμων.
- 1859-1860** Αποφασίζεται από το κράτος η πλακόστρωση των πεζοδρομίων στην οδό Αιόλου με έξοδα των παρόδιων ιδιοκτητών «αναλόγως της ιδιοκτησίας ενός εκάστου». Η Τράπεζα για 36 μέτρα μήκους, που καταλαμβάνει το Κατάστημά της, θα καταβάλει 1602 δρχ.
- Στο Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε. εργάζονται, μαζί με τα μέλη της Διοίκησης, 24 άτομα.
- 1861** **23 Ιανουαρίου & 29 Μαΐου.** Το Γενικό Συμβούλιο αποφασίζει να κτιστεί, πίσω από το Κατάστημα της Τράπεζας, λιθόκτιστο παράρτημα με τα αναγκαία δωμάτια για την ασφαλή στέγαση του ταμείου και των λογιστηρίων.
- 1863** **19-20 Ιουνίου.** Στα λεγόμενα «Ιουνιακά» επεισόδια, στην ένοπλη εμφύλια σύγκρουση μεταξύ της κυβερνητικής και της αντικυβερνητικής πολιτικής μερίδας («Ορεινών» και «Πεδινών»), εξαιτίας πυροβολισμού από τη φρουρά του Καταστήματος της Τράπεζας κατά του υπουργού των Στρατιωτικών, συνταγματάρχη Πάνου Κορωναίου, το Κεντρικό πολιορκείται και δέχεται κανονιοβολισμούς. Μέσα στη γενική αναρχία, αιματηρές μάχες διεξάγονται μπροστά στο Κεντρικό Κατάστημα, η παρουσία της Τράπεζας κινδυνεύει, ενώ χωροφύλακες, μέλη της φρουράς, σκοτώνονται και τραυματίζονται. Τελικά, επικρατεί ψυχραιμία και οι αντιπρόσωποι της Εθνοσυνέλευσης καταφέρνουν να συμφιλιώσουν τις αντίπαλες παρατάξεις. Τον επόμενο χρόνο η Ε.Τ.Ε. ανταμείβει με χρηματικά ποσά τα μέλη της φρουράς που υπερασπίστηκαν το Κατάστημά της.
- Νοέμβριος.** Γίνεται μειοδοτικός διαγωνισμός για την επισκευή των τμημάτων του κτηρίου που έπαθαν ζημιές, κυρίως η κατοικία του Γ. Σταύρου.
- 1869** **31 Μαΐου.** Ο διοικητής Γ. Σταύρος πεθαίνει μέσα στην κατοικία του, στο Κεντρικό Κατάστημα.
- 7 Ιουλίου.** Ο Μάρκος Ρενιέρης εκλέγεται διοικητής της Ε.Τ.Ε. (1869-1890).
- 8 Ιουλίου.** Το Γενικό Συμβούλιο αποφασίζει να παραχωρηθεί χώρος από το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας, με κατασκευή δύο δωματίων ακόμη, για κατοικία του νέου διοικητή. Η προσθήκη αυτή στο παλαιό κτήριο πρέπει να γίνει στο κτίσμα του κήπου, προς τη γωνία των οδών Αιόλου και Γ. Σταύρου όπου υπήρχε ένα δώμα-εξώστης. Μέχρι το 1914 οι διοικητές της Ε.Τ.Ε. διαθέτουν κατοικία μέσα στο κτήριο.
- 1870** Κατασκευή σταθερών βιβλιοθηκών στο Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας που κοστίζει 1.150 δρχ.
- 1872-1874** Επί δημαρχίας Παναγή Κυριακού κατασκευάζεται, με σχέδια του αρχιτέκτονα Παναγή Κάλκου, το Δημαρχείο της Αθήνας στην πλατεία Λουδοβίκου, απέναντι από την Εθνική Τράπεζα, η οποία συμβάλλει με δάνειο 130.000 δρχ. στην αποπεράτωσή του.
- 1873** Τίθεται ο θεμέλιος λίθος του εντυπωσιακού Δημοτικού Θεάτρου Αθηνών από το δήμαρχο Παναγή Κυριακό στη μέση της πλατείας Λουδοβίκου. Το έργο, με τελικό σχέδιο του φημισμένου αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ (Ernst Ziller), θα ολοκληρωθεί το 1888.
- Αγορά στη νοτιανατολική πλευρά της ίδιας πλατείας, από τον Βασίλειο Γ. Μελά, του οικοπέδου στο οποίο θα κτιστεί τον επόμενο χρόνο η «Μεγάλη οικία Μελά».

- 1874** **Φεβρουάριος.** Το Κεντρικό Κατάστημα εξοπλίζεται με υδραυλική εγκατάσταση κατά της πυρκαγιάς. Η μελέτη και κατασκευή γίνεται από τον γαλλικό οίκο του Παρισιού Albert Nillus et Ferdinand Gros Ingrs Constructeurs.
Το Γενικό Συμβούλιο αναθέτει στο μέλος του Λύσανδρο Καυταντζόγλου, σπουδαίο αρχιτέκτονα, μελέτη για οικοδομικές προσθήκες στο Κεντρικό Κατάστημα. Τελικά, αντί για τις εργασίες που εισηγείται ο Λ. Καυταντζόγλου, θα προτιμηθεί, τον επόμενο χρόνο, η αγορά του διπλανού μεγάλου κτηρίου της οδού Αιόλου.
Ολοκληρώνεται το Μέγαρο Μελά με σχέδια του Ερνέστου Τσίλλερ. Η κατασκευή του στοιχίζει 1 εκατομμύριο δρχ. της εποχής και μνημονεύεται ως «Grand Hôtel d'Athènes».
- 1875** **29 Μαρτίου.** Με το υπ' αριθμ. 8.604 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Γεωργίου Γρυπάρη, η Τράπεζα, έναντι 250.000 δρχ., αγοράζει τις δύο διπλανές διώροφες οικίες, κτισμένες στα 1839-40, στην οδό Αιόλου από τον τελευταίο ιδιοκτήτη τους Π. Αντωνιάδη, «μετά των παραρτημάτων, του κήπου της περιοχής και του οικοπέδου αυτών», συνολικής έκτασης 4.538 τετρ. πήχων. Πρόκειται για την παλαιότερη ιδιοκτησία του επιχειρηματία Φραγκίσκου Θεοφ. Φεράλδη, που στέγαζε το γνωστό ξενοδοχείο «της Αγγλίας».
10 & 29 Μαΐου. Το Γενικό Συμβούλιο της Ε.Τ.Ε. εγκρίνει την παραπάνω αγορά. Τα δύο αυτά κτίσματα θα ενοποιηθούν με το Κατάστημα της Τράπεζας «διά γεφύρας υποστέγου και υαλοφράκτου».
11 Δεκεμβρίου. Με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου, όλα τα αρχαιολογικά ευρήματα που ήρθαν στο φως με τις εργασίες σύνδεσης των κτηρίων και τις εκοκαφές υπογείων δωρίζονται στην Αρχαιολογική Εταιρεία.
- 1876** Το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας αποφασίζει να διατεθεί ένα μικρό οίκημα στην αυλή του Κεντρικού Καταστήματος για κατοικία του υποδιοικητή Γεωργίου Α. Βασιλείου, έναντι μηνιαίου ενοικίου 150 δρχ.
Πρώτη κυβερνητική έγκριση λειτουργίας του Χρηματιστηρίου Αθηνών,
- 1879** Με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου παραχωρούνται δωρεάν στους δύο υποδιοικητές της Τράπεζας Ευθύμιο Ι. Κεχαγιά και Γεώργιο Α. Βασιλείου κατοικίες μέσα στο χώρο του Κεντρικού Καταστήματος, στα πίσω οικοδομήματα που έβλεπαν στην αυλή. Από την εποχή αυτή εφαρμόζεται η κατά περίπτωση διάθεση, μέσα στο Κεντρικό Κατάστημα, κατοικιών στους υποδιοικητές, χωρίς το μέτρο να έχει γενική ισχύ.
- 1880** Επίσημη έναρξη λειτουργίας του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών, το οποίο στεγάζεται τα επόμενα χρόνια «εν τη μεγάλη οικία Μελά κατά την δυτικήν αυτής πλευράν». Εισαγωγή της Εθνικής Τράπεζας στο Χρηματιστήριο Αθηνών.
- 1880-1884** Οικοδόμηση, με σχέδια του πειρώτη αρχιτέκτονα Αναστ. Θεοφιλά, του μεγάρου Γιουάννι Βαρτίστα Σεργιερί στην οδό Πανεπιστημίου, στο οποίο θα εγκατασταθεί μετά την ίδρυσή της η Αγροτική Τράπεζα.
- 1881** **7 Οκτωβρίου.** Το Γενικό Συμβούλιο αποφασίζει να κατασκευαστεί ασφαλές Ταμείο Τίτλων για τη φύλαξη των κατατιθεμένων χρεογράφων και λοιπών τίτλων στην Ε.Τ.Ε.
- 1886** Αντικατάσταση δημοτικών φανών λαδιού της Αθήνας με φωταέριο.
Το Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε. απασχολεί, μαζί με τα μέλη της Διοίκησης, 64 άτομα.
- 1889** Με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου της Ε.Τ.Ε. παραχωρείται, με ενοίκιο, στον υποδιοικητή Στέφανο Στρέιτ η οικία του κήπου του Κεντρικού, στη συμβολή των οδών Σταδίου και Γ. Σταύρου.
- 1890** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο Παύλος Καλλιγιάς (1890-1896).
Ηλεκτροφωτισμός στην Αθήνα των οδών Αιόλου, Ερμού, Φιλελλίνων κ.ά. Λίγα χρόνια αργότερα (1893-94) αρχίζει να χρησιμοποιεί ηλεκτρικό ρεύμα και το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας.
- 1893-1896** Ίδρυση της Τράπεζας Αθηνών και αγορά του χώρου στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 6 για στέγαση του Κεντρικού Καταστήματός της.
- 1894** **27 Απριλίου.** Ισχυρός σεισμός στην Αταλάντη, με πολλούς νεκρούς στην περιοχή, προξενεί εκτεταμένες υλικές καταστροφές σε Αθήνα και Πειραιά, τρομοκρατώντας τους κατοίκους και προβληματίζοντας τους για την αντοχή των οικοδομών στην Αθήνα.
- 1896** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο Στέφανος Στρέιτ (1896-1910) με υποδιοικητές τους Παντελή Σημηριώτη (1890-1892), Ιωάννη Α. Βαλαωρίτη (1892-1911) και Ιωάννη Ευταξία (1898-1914).
- 1896-1897** Επειδή ο χώρος του Κεντρικού Καταστήματος δεν επαρκεί πλέον για τις εργασίες της Τράπεζας, η Διοίκηση της Ε.Τ.Ε. μελετά σχέδια για ριζική ανακαίνιση του κτηρίου ή την ανέγερση νέου. Ο σχεδιασμός ανακόπτεται από τα πολιτικά γεγονότα της εποχής όπως το Κρητικό ζήτημα και τον Πόλεμο του 1897.
- 1897** Σε συμφωνία με τη Γενική Διεύθυνση Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων, γίνεται η πρώτη τηλεφωνική

- σύνδεση της Ε.Τ.Ε. με τα κρατικά τηλεφωνικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά, με ετήσια συνδρομή για το Κεντρικό Κατάστημα 250 δρχ. και για το υποκατάστημα Πειραιά 350 δρχ. Η Τράπεζα διαθέτει δύο από τις περίπου τριακόσιες πρώτες τηλεφωνικές εγκαταστάσεις στο Λεκανοπέδιο: μία τηλεφωνική γραμμή στο Κεντρικό της Κατάστημα (αριθμός 121) και μία στο υποκατάστημα του Πειραιά (αριθμός 29).
- 1898** **20 Μαΐου.** Το Γενικό Συμβούλιο αποφασίζει να γίνουν τροποποιήσεις και μεταρρυθμίσεις στο ήδη υπάρχον κτήριο της Τράπεζας με βάση σχέδιο του γάλλου αρχιτέκτονα Eugene Troumpre. Η επιστολή των έργων ανατίθεται στο μηχανικό Νικόλαο Μπαλάνο. Τα επόμενα δύο χρόνια το Κεντρικό Κατάστημα ανοικοδομείται σχεδόν εκ βάθρων και μετασηματίζεται σε ενιαίο κτήριο «με προσθήκη νέας πτέρυγας, νέων αγγλικών ασφαλών θησαυροφυλακίων (της λονδρέζικης εταιρείας Chubb's and Son's Lock and Safe Company Ltd.), ευρύχωρων αποθηκών νερού, υδραυλικών εγκαταστάσεων κατά πυρκαγιάς, κλίβανου καταστροφής (τραπεζογραμματίων και τίτλων) και άνω ορόφου για κατοικία διοικητού και υποδιοικτών, με επισκευή των διατηρηθέντων τμημάτων, με χρήση μαρμάρου στην πρόσοψη...», αλλά διατηρώντας την αρχιτεκτονική εξωτερική του εμφάνιση σε μια ενιαία πρόσοψη. Οι εσωτερικοί χώροι επίσης επενδύονται με ξύλο και μάρμαρο, διακοσμούνται και επιπλώνονται με καλαίσθητες κατασκευές και καλλιτεχνικά αντικείμενα, ενώ γάλλος διακοσμητής, ο Pierre Joly, αναλαμβάνει τη φροντίδα των χώρων της Διοίκησης. Κατά τη διάρκεια των οικοδομικών εργασιών οι υπηρεσίες της Ε.Τ.Ε. εξακολουθούν να λειτουργούν μέσα στο Κεντρικό Κατάστημα.
- 1899** **21 Ιουλίου.** Ο Ερνέστος Τσίλλερ σε έκθεση πραγματογνωμοσύνης βεβαιώνει την αντοχή και την ασφάλεια από σεισμούς του νεόδμητου Κεντρικού Καταστήματος της Τράπεζας.
- 1900** Εγκατάσταση στο Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε. θερμανσης, ηλεκτρικών κουδουνιών και αλεξικεραίνου. Με φροντίδα του γνωστού αθηναίου γλύπτη Γεωργίου Βρούτου, δημιουργού των προτομών των διοικητών Μ. Ρενιέρη και Π. Καλλιγά, κατασκευάζονται από λευκό πεντελικό μάρμαρο οι βάσεις των προτομών των πρώτων διοικητών-υποδιοικτών της Τράπεζας, οι οποίες τοποθετούνται στη μεγάλη αίθουσα συναλλαγών του Κεντρικού Καταστήματος.
- 1901** **Ιανουάριος.** Ολοκλήρωση με επιτυχία των οικοδομικών μεταρρυθμίσεων του Κεντρικού Καταστήματος της Τράπεζας. Η συνολική δαπάνη των εργασιών ανήλθε σε 1.270.337 δρχ. Εγκατάσταση στο Κεντρικό Κατάστημα εσωτερικών τηλεφώνων.
- 1902** **23-24 Μαρτίου.** Επίσημα εγκαίνια του ανακαινισμένου κτηρίου. Μεγάλος εορτασμός των εξηντάχρονων της Εθνικής Τράπεζας και των τριάντα χρόνων υπηρεσίας του διοικητή Στέφανου Στρέιτ. Κοπή αργυρού και χάλκινου μεταλλίου με τις προσωπογραφίες των τεσσάρων πρώτων διοικητών (Γ. Σταύρου, Μ. Ρενιέρη, Π. Καλλιγά, Στ. Στρέιτ) από τη μία πλευρά και την νέα πρόσοψη του Κεντρικού Καταστήματος από την άλλη, φιλοτεχνημένων από τον Γ. Ιακωβίδη. Εκτελούνται από το ζωγράφο Ν. Φερεκίδη αντίγραφα των πινάκων του Peter von Hess με θέματα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, για να διακοσμήσουν την Αίθουσα Συναλλαγών του Κεντρικού Καταστήματος. Οι πρωτότυποι πίνακες του Hess στην Πνακοθήκη του Μονάχου καταστράφηκαν στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στο Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε. απασχολούνται συνολικά, μαζί με τα μέλη της Διοίκησης, 82 άτομα.
- 1904** Ίδρυση της Τράπεζας Ανατολής. Το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας Ανατολής στεγάζεται σε ενοικιαζόμενα γραφεία στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 4.
- 1905** Η οδός Αιόλου ασφαλτοστρώνεται. Είναι ο πρώτος δρόμος στην ελληνική επικράτεια που επικαλύπτεται με άσφαλτο.
- 1906** Το Χρηματιστήριο Αθηνών μεταστεγάζεται από την οδό Σοφοκλέους αριθμ. 11 σε ιδιόκτητο κτήριο, στη διασταύρωση των οδών Πεσμαζόγλου 1 και Σοφοκλέους. Το παλαιότερο νοικιασμένο κτήριο στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 11, ιδιοκτησίας Στέφανου Π. Ράλλη, περιέρχεται στην Τράπεζα Εμπορικής Εμπροκλέους, όπου θα ανεγερθεί το μέγαρο της διαδόχου της (από το 1907) Εμπορικής Τράπεζας.
- 1907** **17 Ιανουαρίου.** Με το υπ' αριθμ. 134.924 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Ηλία Γλυκοφρίδη, η Τράπεζα Ανατολής αγοράζει το μέχρι τότε κατάστημα της Τράπεζας Αθηνών στη οδό Σοφοκλέους αριθμ. 6, για τη στέγαση του δικού της Κεντρικού Καταστήματος.
- 1910** Ο Στ. Στρέιτ αποχωρεί για λόγους υγείας από τη Διοίκηση της Ε.Τ.Ε. Ανακηρύσσεται επίτιμος διοικητής και του παραχωρείται η χρήση, μέχρι το θάνατό του (11.4.1920), της κατοικίας που είχε στο Κεντρικό ως υποδιοικητής, στη συμβολή των οδών Σταδίου και Γ. Σταύρου. Μετά το θάνατο του Στ. Στρέιτ, στο χώρο αυτό θα κατοικήσει για περιορισμένο διάστημα και ο συνδιοικητής Ιωάννης Α. Δροσόπουλος.

- 1911** Ο Ιωάννης Α. Βαλαωρίτης διοικητής της Ε.Τ.Ε. (1911-1914). Όπως και την εποχή που ήταν υποδιοικητής, συνεχίζει να διαμένει στο κτήριο της Τράπεζας.
29 Δεκεμβρίου. Με το υπ' αριθμ. 16.437 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Ιωάννη Οικονομόπουλου, η Εθνική Τράπεζα αγοράζει το πίσω τμήμα του οικοπέδου, εντός του οποίου είναι κτισμένο το Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας Ανατολής στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 6 («αυλή του Καταστήματος της Τράπεζας»), έκτασης 152,6 τετρ. πήγων, αντί 22.890 δρχ. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας Ανατολής εγκρίνει στις 5/18 Δεκεμβρίου 1911 την πώληση στην Ε.Τ.Ε. Κατασκευή του πρώτου «αναβατήρος» στο Κεντρικό Κατάστημα.
- 1912** Η Τεχνική Εταιρεία Α.Δ. Ζαχαρίου, που αντιπροσωπεύει και τους γερμανικούς οίκους S.J. Arnheim και Panzer, αναλαμβάνει την κατασκευή των ισχυρών θησαυροφυλακίων του Κεντρικού Καταστήματος.
- 1913** Ολοκληρώνεται η κατασκευή (1911-1913) του νεοκλασικού μεγάρου της Ιονικής Τράπεζας, με σχέδια του αρχιτέκτονα Αναστασίου Γ. Μεταξά, στην οδό Παρθεναιωγείου (σημερινή οδό Πεσμαζόγλου).
- 1914** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο Ιωάννης Ευταξίας. Συνεχίζει να διαμένει, όπως και την εποχή που ήταν υποδιοικητής, στο κεντρικό κτήριο της Τράπεζας.
31 Δεκεμβρίου. Το Γενικό Συμβούλιο αποφασίζει να καταργηθεί το δικαίωμα των μελών της Διοίκησης να τους παραχωρείται κατοικία μέσα στην Τράπεζα και δέχεται να υπολογίζει η Ε.Τ.Ε. τη σχετική δαπάνη για ενοίκιο, φωτισμό και θέρμανση στο μισθό τους.
- 1916** Με τα υπ' αριθμ. 44.249/9.11.1916 και 44.651/17.12.1916 συμβόλαια του συμβολαιογράφου Αθηνών Ιω. Οικονομόπουλου, η Εθνική Τράπεζα αγοράζει από διάφορους δικαιοπαρόχους τα ακίνητα επί της οδού Σοφοκλέους αριθμ. 8-10, δίπλα από το κεντρικό κατάστημα της Τράπεζας Ανατολής (στο σημερινό χώρο που υψώνεται το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών), τα οποία αποτελούνται από δύο οικίες «μεθ' όλων των παραρτημάτων και παρακολουθημάτων...και της λοιπής εν γένει περιοχής...», έκτασης 3.191,23 τετρ. πήγων έναντι 732.000 δρχ. συνολικά.
- 1920-1921** Με τα υπ' αριθμ. 57.938/18.3.1920 και 64.341/14.6.1921 συμβόλαια του συμβολαιογράφου Ιω. Οικονομόπουλου, περιέρχεται στην ιδιοκτησία της Εθνικής Τράπεζας το ακίνητο επί της οδού Αιόλου αριθμ. 84, οικοδομή «εκ δύο μαγαζιών μετά των άνωθεν πατωμάτων, μεθ' όλων των παραρτημάτων της και παρακολουθημάτων του οικοπέδου και της λοιπής εν γένει περιοχής...», συνολικής έκτασης 949 τετρ. πήγων, έναντι 950.000 δρχ. συνολικά.
Την ίδια εποχή επεκτείνονται στο Κεντρικό Κατάστημα τα γραφεία χαρτονομισμάτων (κεντρικά ταμεία-θησαυροφυλάκια) στο υπόγειο και το ισόγειο.
14 Ιουνίου 1920. Με το υπ' αριθμ 59.212 εργολαβικό συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Ιω. Οικονομόπουλου, η Τεχνική Εταιρεία Αλέξανδρος Δ. Ζαχαρίου & Σία αναλαμβάνει την κατασκευή-προσθήκη τέταρτου ορόφου στο Κεντρικό Κατάστημα, εργασία που ολοκληρώνεται στις 5.2.1921.
- 1923** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο Αλέξανδρος Διομήδης (1923-1928) με συνδιοικητή τον Ιωάννη Δροσόπουλο. Με το υπ' αριθμ. 74.727/8.6.1923 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Ιω. Οικονομόπουλου, η Εθνική Τράπεζα αγοράζει, από τον Σπυρίδωνα Χριστοδ. Δαλλαπόρτα, το ήμισυ εξ αδιαίρετου ακινήτου 1000 τετρ. πήγων («μιας οικίας μετά των υπ' αυτής μαγαζείων της και λοιπών παραρτημάτων και παρακολουθημάτων και οικοπέδου της») επί της οδού Αιόλου αριθμ. 82 (όπου η παλαιά οικία Ανάργυρου Πετράκη, πρώτου δημάρχου Αθηναίων), έναντι 2.400.000 δρχ.
- 1924** Κατασκευή σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας.
- 1925** Η Διοίκηση της Ε.Τ.Ε. εξετάζει το ενδεχόμενο να επεκτείνει το κεντρικό κτήριο μέχρι τη γωνία των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους και από εκεί μέχρι το χώρο της Τράπεζας Ανατολής. Προβληματίζεται επίσης με τη δυνατότητα μεταρρύθμισης του υπάρχοντος κτηρίου, ώστε να ανταποκρίνεται στις μελλοντικές ανάγκες της Τράπεζας. Ζητάει σχέδια από πέντε αρχιτέκτονες, μεταξύ των οποίων και από τον ελβετό Emile Vogt.
Μεταρρυθμίσεις και προσθήκες στην πρώην κατοικία Στρέιτ (γωνία Γ. Σταύρου και Σταδίου): κατεδάφιση και εκποίηση της σιδερένιας υαλόφρακτης σέρας, μετατροπή μαγαζιού πρώην Κονταράτου σε αίθουσα ταμειευτηρίου με προσθήκη επάνω δύο ορόφων, όπου κτίζεται επίσης και ο Ξενώνας της Διοικήσεως.
Η Τράπεζα Κοσμάδοπούλου απορροφά την Εταιρεία Χρηματιστηρίου Αθηνών και εγκαθιστά το υποκατάστημά της στο κτήριο που ήταν ιδιοκτησία της εταιρείας αυτής στη διασταύρωση των οδών Πεσμαζόγλου αριθμ. 1 και Σοφοκλέους (κτήριο Παλαιού Χρηματιστηρίου).
- 1926** Ολοκλήρωση του νέου μεγάρου της Τράπεζας Κοσμάδοπούλου στον ιδιόκτητο της χώρο στην οδό Πεσμαζόγλου αριθμ. 1 και Σοφοκλέους.
Ολοκλήρωση της κατασκευής του μεγάρου της Τράπεζας Χίου στην οδό Αριστείδου αριθμ. 4.

- 1926-1927** Προσθήκη αίθουσας πάνω από το Ταμειτήριο και την είσοδο που βρίσκεται στη γωνία των οδών Γ. Σταύρου και Σταδίου (αριθμ. αδείας 1559/19.5.1927).
- 1928** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο Ιωάννης Α. Δροσόπουλος (1928-1939) με υποδιοικητή τον Αλέξανδρο Κοριζί.
 Η Επιτροπή του Χρηματιστηρίου Αθηνών απευθύνεται στη Διοίκηση της Ε.Τ.Ε., προτείνοντάς της να αναλάβει η Τράπεζα, με δικές της δαπάνες, την ανέγερση του μεγάλου του Χρηματιστηρίου στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 8-10 και να εκμισθώνει τους αναγκαίους χώρους στην Επιτροπή.
 Κατεδάφιση των παλαιών κτισμάτων επί της οδού Σοφοκλέους αριθμ. 8-10. Με το υπ' αριθμ. 56.318/11.7.1928 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Αριστοφάνη Μπτζοπούλου η Εθνική Τράπεζα αναλαμβάνει να κατασκευάσει το μέγαρο που θα στεγάσει το Χρηματιστήριο Αθηνών.
 Με σχέδια του αρχιτέκτονα Αναστ. Μεταξά κτίζεται το μέγαρο της Λαϊκής Τράπεζας στην οδό Πανεπιστημίου αριθμ. 40.
- 1928-1931** Η Εθνική Κτηματική Τράπεζα λειτουργεί προσωρινά στο Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε. στην οδό Αιόλου 86.
- 1929** **1 Απριλίου.** Στο διαγωνισμό για την ανέγερση του Χρηματιστηρίου Αθηνών μειοδότης αναδεικνύεται η Τεχνική Εταιρεία Δ. Καφαμπέλης και Σία.
- 1932** Η Εθνική Τράπεζα εξαγοράζει την Τράπεζα Ανατολής. Με το υπ' αριθμ. 147.611/1932 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Ιω. Οικονομόπουλου περιέρχεται στην κατοχή της έκταση 702 τετρ. μέτρων στην οδό Σοφοκλέους 6, «τριώροφον μεθ' υπογείου». Επίσης, με το υπ' αριθμ. 141.698/14.1.1932 συμβόλαιο του ίδιου συμβολαιογράφου περιέρχεται στην Ε.Τ.Ε. το ακίνητο της οδ. Σοφοκλέους αριθμ. 2 της Τράπεζας Κοσμοδοπούλου.
- 1934** Ολοκληρώνεται η κατασκευή του κτηρίου του Χρηματιστηρίου Αθηνών με σχέδια του αρχιτέκτονα Ν. Ζουμπουλίδη, προϊσταμένου των Τεχνικών Υπηρεσιών της Ε.Τ.Ε.. Η Τράπεζα εκμισθώνει το μέγαρο στην Επιτροπή του Χρηματιστηρίου για 20 χρόνια, μίσθωση που θα ανανεωθεί επανειλημμένα και ισχύει μέχρι σήμερα.
- 1936** Προσθήκη μιας προστατευτικής αίθουσας-αρχείου στο κεντρικό κτήριο της Ε.Τ.Ε. (αριθμ. αδείας 1992/14.5.1936).
- 1938** Με το υπ' αριθμ. 16.109/6.9.1938 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Ιωάννη Δημοκωστούλα, η Εθνική Τράπεζα αγοράζει από την Ελένη σύζ. Ανδρ. Κουντουριώτη, το γένος Χριστόδ. Δελλαπόρτα το ήμισυ της εξ αδιαιρέτου «οικίας διωρόφου μεθ' υπογείου και σοφίτας μετά των υπ' αυτήν μαγαζιέων της και λοιπών παραρτημάτων, παρακολουθημάτων και λοιπών προσαυξημάτων, του οικοπέδου της και της λοιπής περιοχής της» στη διασταύρωση των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους έναντι 7.500.000 δρχ. (το υπόλοιπο μισό είχε ήδη περιέλθει στην Εθνική Τράπεζα από το 1923). Με το υπ' αριθμ. 16.535/1938 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Ιω. Οικονομόπουλου, η Εθνική Τράπεζα αγοράζει το ακίνητο στην οδό Σοφοκλέους 14, έκτασης 970 τετρ. πήχεων, το οποίο τα επόμενα χρόνια εκμισθώνει σε διάφορους καταστηματάρχες και εμπόρους (Ζολώτας, Αφοί Λαμπρόπουλοι κτλ.).
4 Απριλίου. Με σχέδια των Ν. Ζουμπουλίδη και Κ. Παπαδάκη, της Τεχνικής Υπηρεσίας της Ε.Τ.Ε., και μετά από εργασίες πέντε περίπου χρόνων, ολοκληρώνεται η κατασκευή του Κεντρικού Καταστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος στην οδό Πανεπιστημίου.
1 Νοεμβρίου. Η Εθνική Κτηματική Τράπεζα εγκαθίσταται στο ιδιόκτητο μέγαρό της επί της οδού Πανεπιστημίου.
- 1938-1939** Ολοκληρώνεται η κατασκευή του κλειστού γυμναστηρίου στην ταράτσα του Κεντρικού Καταστήματος της Ε.Τ.Ε.
- 1941** Μετά την επίταξη του κτηρίου της στην οδό Κοραή αριθμ. 4, η Εθνική Ασφαλιστική στεγάζεται για περισσότερα από 22 χρόνια (1941-1963) στο μέγαρο της Ε.Τ.Ε., επί της οδού Σοφοκλέους αριθμ. 6 (Κεντρικό Κατάστημα της πρώην Τράπεζας Ανατολής).
 Το Κοινόν Γραφείον συνεργασίας των Ελληνικών Τραπεζών, διάδοχο σχήμα της διαλυθείσας τότε Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, εγκαθίσταται σε χώρο του Κεντρικού Καταστήματος της Ε.Τ.Ε., στην οδό Αιόλου.
- 1942** Ο πρώτος όροφος του κτηρίου της Ε.Τ.Ε. στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 14 επιτάσσεται από τις ιταλικές αρχές Κατοχής.
- 1950-1955** Εκτεταμένες οικοδομικές εργασίες με ουσιώδεις διασκευές και προσθήκες στους ορόφους του Κεντρικού Καταστήματος της Ε.Τ.Ε.: αντικατάσταση ξύλινων κλιμάκων και δαπέδων με μπετόν αρμέ και επένδυση μαρμάρων, εγκατάσταση ανελκυστήρων, ανοικοδόμηση αίθουσας συναλλαγών από την οδό Αιόλου, διασκευή συγκροτήματος Γραφείου Διοικητού κτλ.

- 1953** Συγχώνευση της Τράπεζας Αθηνών με την Εθνική. Η νέα ενιαία τράπεζα φέρει, μέχρι το 1958, την επωνυμία Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και Αθηνών (Ε.Τ.Ε.Α.)
- 1955-56** Στο κτήριο της οδού Σοφοκλέους αριθμ. 6, στεγάζεται το ομώνυμο υποκατάστημα της Ε.Τ.Ε., το λεγόμενο οδ. Σοφοκλέους 6, το οποίο καταργήθηκε στις 31.7.1956.
- 1964** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο Γεώργιος Ι. Μαύρος (1964-1966).
- 1965** Μετά από διαπραγματεύσεις τριών χρόνων και με τα υπ' αριθμ. 235.058/8.7.1965 και 243.459/1.12.1965 συμβόλαια του συμβολαιογράφου Αθηνών Ιωάννη Δημοκωστούλα πραγματοποιείται ανταλλαγή ισοξίων ακινήτων (12.000.000 δρχ.) μεταξύ της Εθνικής Τράπεζας και του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το Πανεπιστήμιο μεταβιβάζει στην Εθνική την τριώροφη ιδιοκτησία του, με οικόπεδο 366,10 τ.μ., επί της οδού Σοφοκλέους αριθμ. 12 και η Τράπεζα αποδίδει στο Πανεπιστήμιο το τετράωρο κτήριο, σε οικόπεδο 357,34 τ.μ., στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 2, που είχε αποκτήσει το 1932 από την Τράπεζα Κοσμοδοπούλου. Έτσι συγκροτείται σε ενιαία σειρά η ιδιοκτησία της Ε.Τ.Ε. στην οδό Σοφοκλέους. Η Τράπεζα εκμισθώνει το τριώροφο κτήριο της στην οδό Σοφοκλέους 12 σε διάφορους εμπόρους και χρηματιστές.
- 1966** Λόγω της παλαιότητας, της αμφίβολης στατικής αντοχής και της στενότητας χώρου του Κεντρικού Καταστήματος, και με αφορμή τον εορτασμό της 125ετηρίδας της Εθνικής Τράπεζας, η Διοίκηση εξετάζει πολύ σοβαρά το ενδεχόμενο ανέγερσης νέου πολυώροφου κτηρίου «πανταχόθεν ελευθέρου» για τη στέγαση του Καταστήματος και της Διοίκησης, με προκήρυξη διεθνούς ή πανελληνίου αρχιτεκτονικού διαγωνισμού. Υπάρχουν μάλιστα σκέψεις και τεχνικές προτάσεις κατεδάφισης ολόκληρου του οικοδομικού τετραγώνου, μαζί με το παλιό ιστορικό κτήριο, που είναι ιδιοκτησία της. Τα σχέδια αυτά τελικά ματαιώθηκαν.
- Ολοκληρωτική ανακαίνιση εκ βάθρων του Ξενώνα της Διοικήσεως.
- 1970** **Μάρτιος.** Γίνεται από τις Τεχνικές Υπηρεσίες της Τράπεζας λεπτομερής τοπογράφηση του οικοδομικού τετραγώνου που καλύπτει το ενιαίο συγκρότημα της Ε.Τ.Ε. μεταξύ των οδών Σταδίου – Πεσμαζόγλου – Σοφοκλέους – Αιόλου - Γ. Σταύρου - Σταδίου (συμπεριλαμβανομένων και των κτηρίων του Χρηματιστηρίου και της Ε.Τ.Ε.Β.Α.). Η συνολική έκταση που καλύπτει το συγκρότημα ανέρχεται σε 9.687 τ.μ.
- 1971** Ολοκληρώνεται μελέτη ανέγερσης κτηρίου της Τράπεζας στην πλευρά των οδών Σταδίου – Πεσμαζόγλου – Σοφοκλέους για χώρους συναλλαγών και θησαυροφυλακίων 2.500 τ.μ. και για χώρους γραφείων 8.800 τ.μ. και μελετώνται ξανά σχέδια κατεδάφισης του παλαιού κτηρίου.
- 1973** Ανάθεση μελέτης οικοδομικής επέκτασης του Κεντρικού Καταστήματος της Τράπεζας σε ομάδα αρχιτεκτόνων υπό τον καθηγητή Ι. Λιάπη.
- 1973-1974** Με την προοπτική της επέκτασης του Κεντρικού Καταστήματος της Ε.Τ.Ε. κατεδαφίζονται όλα τα παλαιά κτίσματα του γωνιακού χώρου Αιόλου 84 και Σοφοκλέους 12-14.
- 1974** Διοικητής της Ε.Τ.Ε. ο καθηγητής Άγγελος Θ. Αγγελόπουλος (1974-1979).
Μετά την κατεδάφιση όλων των παλαιών κτηρίων στον γωνιακό χώρο της συμβολής των οδών Αιόλου 84 και Σοφοκλέους 12-14, ιδιοκτησίας της Τράπεζας, η Γ' Εφορεία Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ. διεξάγει ανασκαφικές έρευνες, με δαπάνη της Ε.Τ.Ε., όπου ανακαλύπτεται μεταξύ άλλων και μέρος της αρχαίας Αχαρνικής Οδού.
Οι Τεχνικές Υπηρεσίες της Τράπεζας υποβάλλουν στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων προσέδια και πρόπλασμα κατασκευών για την εφαρμογή του οικοδομικού συστήματος της «ελευθέρως συνθέσεως» σε ολόκληρο το οικοδομικό τετράγωνο ιδιοκτησίας Ε.Τ.Ε., προσκομίζοντας επίσης σχέδια και μακέτες στο Υπουργείο Πολιτισμού σχετικά με τη διατήρηση των αρχαιολογικών ευρημάτων του χώρου.
- 1975** **14 Ιουλίου.** Με απόφασή του το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο εγκρίνει την οικοδόμηση κτηρίου της Ε.Τ.Ε. στη συμβολή των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους υπό τον όρο ότι το τμήμα της Αχαρνικής Οδού, το προτείχιμα, η τάφος και τα υπόλοιπα αρχαία έργα να είναι όλα ορατά και επισκέψιμα.
- 1976** Με την υπ' αριθμ. 5.042/23.7.1976 απόφαση του υπουργού Πολιτισμού Κων. Τρυπάνη, το κεντρικό κτήριο της Ε.Τ.Ε. κηρύσσεται «οίκημα χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας» ως έδρα του παλαιότερου εθνικού τραπεζικού ιδρύματος καθώς και ως αρχιτεκτονική σύνθεση χαρακτηριστική της αθηναϊκής αρχιτεκτονικής του παρελθόντος.
- 1977** Το Συμβούλιο Δημοσίων Έργων γνωμοδοτεί ότι η Ε.Τ.Ε. πρέπει να υποβάλει ολοκληρωμένη μελέτη σκοπιμότητας για την ανάγκη ανέγερσης του κτηρίου της με το σύστημα «ελευθέρως συνθέσεως».
- 1978** Με νέα απόφαση του Υπουργού ΥΠ.ΠΟ. (ΦΕΚ, Β' 1143/30.12.78), ο χαρακτηρισμός του διατηρητέου περιορίζεται μόνο στο παλιό κτήριο επί της οδού Αιόλου και Γ. Σταύρου, που διαμορφώθηκε στο τέλος του προηγούμενου αιώνα με τα σχέδια του Τρουμπρ.

- 1979** Με προεδρικό διάταγμα της 21ης Δεκεμβρίου 1979 (ΦΕΚ, Δ' 39/1980) προβλέπεται πεζόδρομος που θα ενώνει την οδό Σοφοκλέους με την οδό Γ. Σταύρου και θα διαχωρίζει την ιδιοκτησία της Ε.Τ.Ε. από το υπόλοιπο οικοδομικό τετράγωνο, ενώ καθορίζεται διατήρηση του παλαιού με τα σχέδια του Τρουμπρε μεγάρου και η ανέγερση κτηρίων με το σύστημα της «ελευθέρως συνθέσεως» σε ύψος που κυμαίνεται, ανάλογα με τη θέση τους, από 8,50 έως 36,50 μέτρα και με συντελεστή δόμησης 5,4. Η Εθνική Τράπεζα μισθώνει για πενήντα χρόνια το Μέγαρο Μελά με σκοπό να το αναπαλαιώσει και να στεγάσει υπηρεσίες της.
- 1980-1989** Η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών της Εθνικής Τράπεζας αποκαθιστά υποδειγματικά το Μέγαρο Μελά στην αρχική του μορφή.
- 1989** **27 Ιανουαρίου.** Η υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη και ο διοικητής της Ε.Τ.Ε. Στ. Παναγόπουλος εγκαινιάζουν το Μέγαρο Μελά. Στο κτήριο αρχικά εγκαθίστανται το Dealing Room και η Διαχείριση Διαθεσίμων (Treasury) της Τράπεζας. Το Υπουργείο Πολιτισμού κηρύσσει διατηρητέο το μέγαρο του Χρηματιστηρίου Αθηνών στην οδό Σοφοκλέους αριθμ. 8-10.
- 1990** Η Εθνική Τράπεζα ζητά από το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. την ακύρωση του προεδρικού διατάγματος της 21ης Δεκεμβρίου 1979, ώστε να μπορέσει να ανεγείρει κτήριο στο ανεξάρτητο οικόπεδο της επί των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους, για κάλυψη των αναγκών της Διοίκησης, σύμφωνα με τους γενικά ισχύοντες όρους δόμησης.
- 1991** Με απόφαση του υπουργού ΥΠ.Π.Ο. χαρακτηρίζονται ιστορικά διατηρητέα μνημεία το Παλιό Χρηματιστήριο-Μέγαρο Τράπεζας Κοσμοδοπούλου στην οδό Πεσμαζόγλου 1 και το διπλανό κτήριο του Πανεπιστημίου Αθηνών στην οδό Σοφοκλέους 2, πρώην ιδιοκτησίας Ε.Τ.Ε.
- 1993** Κηρύσσεται διατηρητέο από το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. (ΦΕΚ, Α' 738/8.6.1993) ολόκληρο το κεντρικό οικοδομικό συγκρότημα της Τράπεζας, στις οδούς Γ. Σταύρου – Αιόλου - Σοφοκλέους. Η Διοίκηση της Ε.Τ.Ε. υποβάλλει στο ΥΠ.Π.Ο. πρόταση ανέγερσης κτηρίου στο γωνιακό οικόπεδο των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους με πρόβλεψη για προστασία και ανάδειξη των αρχαιολογικών ευρημάτων του χώρου.
- 1994** Εγκρίνεται από τη Διεύθυνση Αναστυλώσεων Αρχαίων Μνημείων του ΥΠ.Π.Ο. η προμελέτη όγκων και η διαμόρφωση του χώρου για διατήρηση των αρχαιοτήτων στο οικόπεδο της Ε.Τ.Ε. στη συμβολή των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους. Νέο προεδρικό διάταγμα (ΦΕΚ, Α' 704/13.7.1994), «Περί καθορισμού ειδικών χρήσεων γής και όρων περιορισμού δόμησης στην περιοχή του Εμπορικού Τριγώνου του Ρυμοτομικού Σχεδίου Αθηνών», τροποποιεί το παλαιότερο του 1979. Επιτρέπει την ανέγερση εμπορικών γραφείων-τραπεζών μέχρι 6 ορόφους, με μέγιστο ύψος 21 μέτρα και συντελεστή δόμησης 4.
- 1995** Προεδρικό διάταγμα της 9ης Αυγούστου (ΦΕΚ, Α' 697/14.9.1995) καταργεί τα άρθρα του Π.Δ. του 1979 ως προς τη θέση και τη διάταξη των κτηρίων της Ε.Τ.Ε., το διαχωρισμό του οικοδομικού τετραγώνου και τα περιγράμματα της ελευθέρως συνθέσεως, ενώ ορίζει ότι για τη χορήγηση οικοδομικής άδειας στο οικόπεδο της Ε.Τ.Ε. απαιτείται προηγούμενη σχετική έγκριση της μελέτης από τη Διεύθυνση Αναστυλώσεων Αρχαίων Μνημείων του ΥΠ.Π.Ο.
- 1996** Η νέα Διοίκηση της Ε.Τ.Ε., αφού ενημερώθηκε σχετικά με το θέμα του οικοπέδου των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους, αποφασίζει να διενεργηθεί πανελλήνιος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για την ανέγερση του νέου κτηρίου.
- 1997** Συστήνεται η Κριτική Επιτροπή του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού. Τον Μάρτιο δημοσιεύεται η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για τη συμμετοχή στο διαγωνισμό οργανωμένων αρχιτεκτονικών γραφείων, στην οποία ανταποκρίνονται εκπλώνοντας ενδιαφέρον 40 μελετητικές ομάδες.
- 1998** Αξιολόγηση των 20 μελετών που τελικά υποβλήθηκαν στην Κριτική Επιτροπή του διαγωνισμού. Στις 24.4.1998 ανακοινώνονται επίσημα τα αποτελέσματα του διαγωνισμού: Απονέμονται από την Τράπεζα 5 βραβεία σε αντίστοιχες πέντε ομάδες αρχιτεκτόνων –μελετητών και εξαγοράζονται άλλες πέντε μελέτες. Την μελέτη που κρίθηκε άξια για το πρώτο βραβείο συνέταξε η ομάδα την οποία αποτελούσαν οι αρχιτέκτονες Ειρήνη Σακελλαρίδου, Μόρφω Παπανικολάου, Φώτιος Λαμπρινός, Αλεξάνδρα Οικονομίδου και Μαρία Πολλάνη με σύμβουλο τον αρχιτέκτονα Mario Botta. Οριστικοποιείται το κτηριολογικό πρόγραμμα στο οικόπεδο της Ε.Τ.Ε. στη γωνία των οδών Αιόλου και Σοφοκλέους και υπογράφεται η σύμβαση για τη σύνταξη της μελέτης.
- 1999** **16 Μαρτίου.** Ανάθεση της Α' φάσης του έργου: εκοκαφές, αντιστηρίξεις και υποθεμελιώσεις.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Αρχαία Διοικητών και Διευθυντών, Αρχείο Γ. Σταύρου, Α1Σ2Υ1.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Πρακτικά Συνεδριάσεων, Πλήρη Πρακτικά Γενικού (Διοικητικού) Συμβουλίου 1843-1953, Α1Σ3Υ3.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Πρακτικά Συνεδριάσεων, Πλήρη Πρακτικά Γενικών Συνελεύσεων Μετόχων 1842-1953, Α1Σ3Υ7.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Αλληλογραφία, Ιδιώτες, Α1Σ21Υ15.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Τράπεζες, Τράπεζα Αθηνών, Α1Σ22Υ1.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Τράπεζες, Τράπεζα Ανατολής, Α1Σ22Υ2.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Επιμελητεία, Λυτά έγγραφα, Α1Σ31Υ1.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Επιμελητεία, Βιβλία, Α1Σ31Υ2.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Βιομηχανική Πίστη, Πίστις-Ανταλλαγή, Α1Σ34Υ18.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Αρχείο Τούλας Αποστολοπούλου-Γεωργιάδη, φάκελοι 4 –5: Έρευνα Κεντρικού Καταστήματος.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Αρχείο Ε.Χ. Κάδογλη, Εορτασμός 125ετηρίδος Ε.Τ.Ε., φάκελοι 3, 12.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Φωτογραφικό Αρχείο.
- Ι.Α./Ε.Τ.Ε.: Αρχείο Τεχνικών Υπηρεσιών Ε.Τ.Ε.
- Ελληνικό Λογοτεχνικό & Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.): Φωτογραφικό Αρχείο.
- Αποστολοπούλου-Γεωργιάδη, Τούλα: *Το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, 1841-1901*, Αθήνα 1984.
 Δακτυλόγραφη αδημοσίευτη μελέτη στο Ι.Α./Ε.Τ.Ε.
- Αποστολοπούλου-Γεωργιάδη, Τούλα: «Το Κεντρικό Κατάστημα της Ε.Τ.Ε. (Σελίδες από την ιστορία του κτιρίου)»,
 περιοδ. *Εμείς...* της Ε.Τ.Ε., τχ. 15/Μάρτ. 1988, σσ. 18-21.
- Αρλιώτης, Κάρολος Κ.: *Ιστορία της Εθνικής Κτηματικής Τραπέζης της Ελλάδος*, Αθήνα 1979.
- Βαβαρέτος, Γεώργιος Αχ.: *Ο Γεώργιος Σταύρου και η Εθνική Τράπεζα*, Αθήνα 1967.
- Vacalopoulos, Constantin A.: *L' économiste français Arthémond de Regny et son rôle dans l' histoire financière de la Grèce (1831-1841)*, Θεσσαλονίκη 1977.
- Βαλαωρίτης, Ιωάννης Α.: *Ιστορία της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος (1842-1902)*, Αθήνα 1902 (αναστατική έκδοση Μ.Ι.Ε.Τ., 1980).
- Βικέλας, Δ.: *Η ζωή μου, παιδικά αναμνήσεις-νεανικοί χρόνοι*, Αθήνα 1908.
- Βλαχόπουλος, Δ.: «Το Κεντρικό επεκτείνεται», περιοδ. *Εμείς & η Τράπεζα* της Ε.Τ.Ε, τχ. 12/ Δεκέμβριος 1998, σ. 17-20.
- Βοβολίνης, Σπύρος & Κωνσταντίνος: λήμμα «Σταύρος Γεώργιος», στο *Μέγα Ελληνικόν Βιογραφικόν Λεξικόν*, τόμ. Α' (1958), σ. 36-46.
- Βουγιούκα, Μάρω – Βασίλης Μεγαρίδης: *Οδωνυμικά. Η σημασία των ονομάτων των οδών της Αθήνας*, γ' έκδ. συμπληρωμένη, τόμ. Α'-Γ', Αθήνα 1997.
- Γαβριηλίδης, Βλάσης: *Η Ελλάς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες*, Αθήνα 1896.
- Γαβριηλίδης, Β.: *Η Εργαζομένη Ελλάς*, τόμ. Γ': *Εμπόριον και Τράπεζαι*, Αθήνα, έκδ. «Ακροπόλεως» Β. Γαβριηλίδου, χ.χ. [1917/8].
- Γενική Διεύθυνσις Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων: *Κατάλογος τηλεφωνικών συνδρομητών των Κέντρων Αθηνών-Πειραιώς και του Σταθμού Κηφισίας* [Αθήνα] 1902.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1845*, Αθήνα 1846.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1852*, Αθήνα 1853.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1861*, Αθήνα 1862.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1863*, Αθήνα 1864.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1869*, Αθήνα 1870.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1874*, Αθήνα 1875.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1875*, Αθήνα 1876.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1876*, Αθήνα 1876.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1896*, Αθήνα 1897.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1900*, Αθήνα 1901.

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1901*, Αθήνα 1902.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: *Απολογισμός του έτους 1902*, Αθήνα 1903.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος-Πολιτιστικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος: *Το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος στην πλατεία Ελευθερίας της Θεσσαλονίκης. Το χρονικό της ανέγερσης (1928-1933) και η ιστορία του χώρου*, Θεσσαλονίκη 1995.
- Ζωγράφος, Δημ. Λ.: *Ιστορία της ιδρύσεως της Εθνικής Τραπεζής (1833-1843)*, τόμοι Α' - Β', Αθήνα 1925-1927.
- Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντόρα: *Καλλιτεχνική Συλλογή της Εθνικής Τράπεζας*, Ε.Τ.Ε., Αθήνα 1994.
- Ιγγλέσιος, Νικόλαος Π.: *Οδηγός των Ανωνύμων Εταιρειών 1937-1938*, τόμ. Β': *Αι Ελληνικαί Τράπεζαι, Μέρους Δεύτερον: Τα Ιδρύματα*, Αθήνα 1939.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* της Εκδοτικής Αθηνών (συλλογικό έργο), τόμ. ΙΓ': *Νεώτερος Ελληνισμός, από 1833 έως 1881*, Αθήνα 1977.
- Καρόλας, Ν.: «Το Μέγαρο Μελά», περιοδ. *Εμείς ...* της Ε.Τ.Ε., τχ. 19/ Μάρτιος 1989, σ. 8-15.
- Κυδωνιάτης, Σόλων Π.: *Η ελληνική αρχιτεκτονική αναγέννησις και η κακοποίησις της (Συμβολή στην Ιστορία του Νεοκλασικισμού)*, Αθήνα 1981.
- Κυδωνιάτης, Σόλων Π.: *Μια αναγέννησις που έσβησε*, Αθήνα 1981.
- Κυδωνιάτης, Σόλων Π.: *Αθήναι. Παρελθόν και μέλλον*, τόμ. Α', Αθήνα 1985.
- Κωστής, Κώστας Π.: *Συνεργασία και ανταγωνισμός: Τα 70 χρόνια της Ένωσις Ελληνικών Τραπεζών*, Αθήνα 1997.
- Λοβέρδος Σ.: «Η Εθνική Τράπεζα», περιοδ. *Παναθήναια*, έτος Β', τχ. 35/ 15 Μαρτίου 1902, σ. 339-340.
- Λυκιαρδόπουλος, Γεράσιμος Π.: *Η εξηκοστή επετηρίς της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος, ήτοι οικονομικά άποψις του εξηκονταετούς αυτής βίου*, Αθήνα 1902.
- Λυκούδης, Εμμ. Σ.: «Το κατάστημα της Εθνικής Τραπεζής αμυνόμενον φρούριον (20 Ιουνίου 1863). Σελίδες από τας νεωτέρας Αθήνας», (Ιανουάριος 1922), περιοδ. *Επιφυλλίδες*, Αθήνα, τόμ. Α', τχ. Η' /Αύγουστος 1926, σελ.23-40.
- Martin, Percy F.: *Greece of the Twentieth Century*, Λονδίνο 1913.
- Μεταξάς Μεσοπνέζης, Νύσης: *Γεώργιος Σταύρος και Εθνική Τράπεζα*, Αθήνα 1956.
- Μπίρης, Κώστας Η.: *Αι Αθήναι του Κλασικισμού, τα πρώτα σχέδια των Αθηνών*, Αθήνα 1933.
- Μπίρης, Κώστας Η.: *Αθηναϊκαί Μελέται*, τχ. ΙΙ, Αθήνα 1939.
- Μπίρης, Κώστας Η.: *Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20όν αιώνα*, Αθήνα 1966.
- Νηπιακό Επιμελητήριο Μελά 1887-1987. Εκατό χρόνια δημιουργίας*, Αθήνα 1987.
- Νικολαΐδης, Ν. Γ.: *Χρηματιστική κλεις, ή αι εν τω Χρηματιστηρίω Αθηνών διαπραγματευόμεναι αξίαι*, Αθήνα 1908.
- Σκαλτοά, Ματούλα Χ.: *Κοινωνική ζωή και δημόσιοι χώροι κοινωνικών συναθροίσεων στην Αθήνα του 19ου αιώνα*, διδακτορική διατριβή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1983.
- Σκιαδάς, Ελευθέριος Γ.: *Εθνική Ασφαλιστική, από τον 19ο στον 21ο αιώνα*, Αθήνα χ.χ. [1998].
- Σκουζές, Δημήτριος Γ.: *Η Αθήνα που έφυγε. Ομορφιές που χάθηκαν...*, Αθήνα 1961.
- Σκουμπορδή, Άρτεμις: *Μνήμες από την Αθήνα του χθες. Από τη συλλογή φωτογραφιών του Νικολάου Νικίτα Γιαλούρη*, Αθήνα χ.χ. [1998].
- Σπλιωτόπουλος, Στάθης: *Ιστορία της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος*, Αθήνα 1949.
- Στασιονόπουλος, Επ. Κ.: *Η ιστορία της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος, 1841-1966*, Αθήνα 1966.
- Τράπεζα Αθηνών: *Απολογισμός του έτους 1906, έτος δέκατον τρίτον*, Αθήνα 1907.
- Τράπεζα της Ανατολής: *Χρήσις 1907 (ισολογισμός-απολογισμός)* [Αθήνα 1908].
- Τραυλός, Ιωάννης: *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα 1967.
- Χατζιωάννου, Ι. (επιμ.): *Πανελλήνιον Λεύκωμα Εθνικής Εκατονταετηρίδος 1821-1921*, τόμ. Α': *Οικονομολογικά*, Αθήνα 1921.

